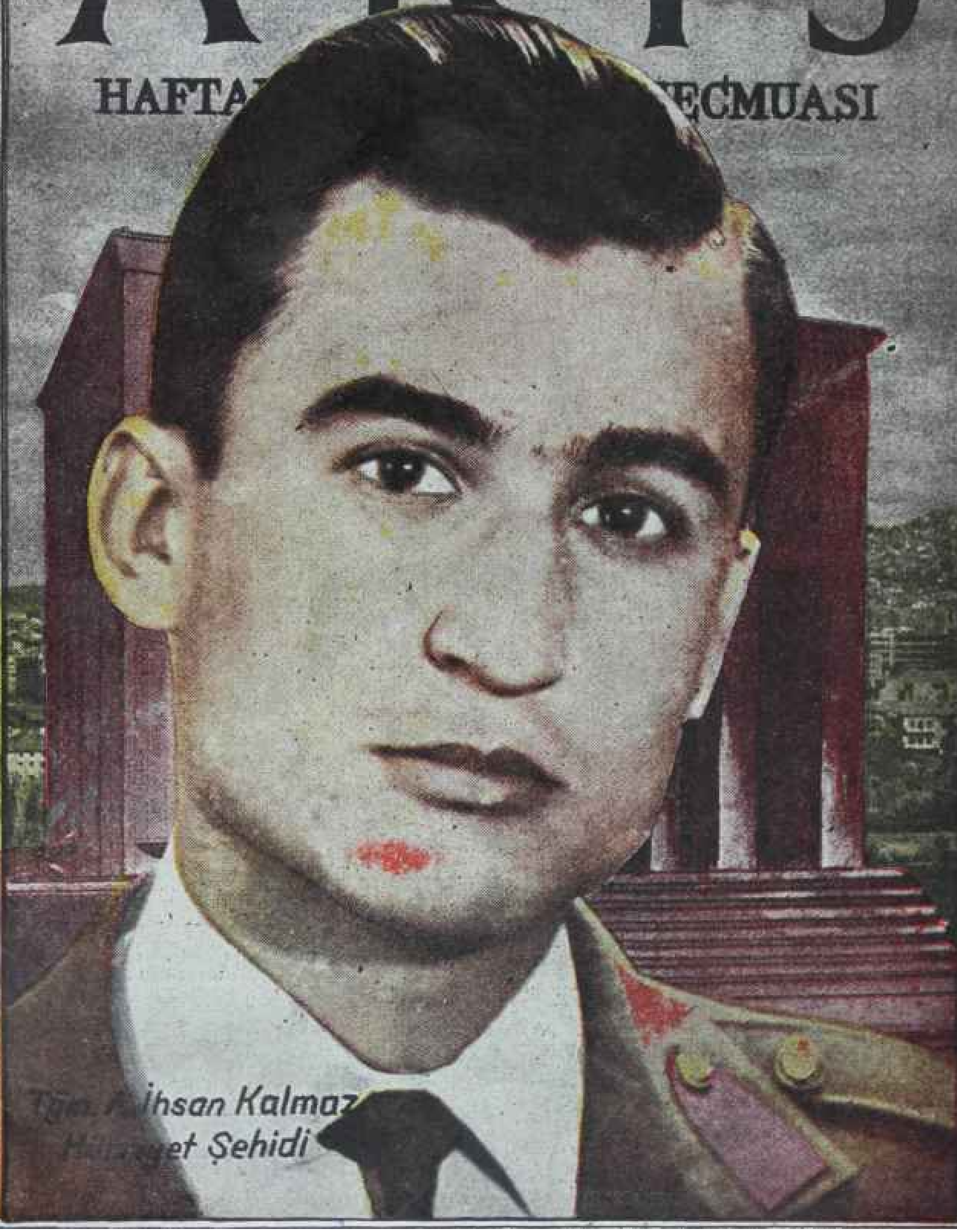
AKİS

HAFTAL... MECMUASI

26
AĞUSTOS
ÇEKİLİŞİ
TALİH
OMUR BOYUNCA AYLIK GELİR
ve
ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ İLE
SİZİN DE
KAPINIZI ÇALACAKTIR
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : • Cilt XVIII Sayı : 303

Yazı İşleri

Büryanlı sokak Ovehan *Kat 3* Daire 7

Tel : 18991 P.K 589 Ankara

*

İdare :

Demeciler Caddesi 13/B

Rüzgarlı Matbaa Tel : 15231

*

istanbul Bürosu

Cağaloğlu, Türkocağı C. Gümüş Han

Tel :37 1887

*

Başyazar

Metin Toker

AKIS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı *İşlerini fiilen* İdare eden mesul *müdür*

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür

TURHAN

*

fotoğraf

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Müessese *Müdürü :*

MübinTOKER

*

Abone şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 12.50 lira

6 aylık (25 nüsha) : 25.00 lira

1 senelik (62 nüsha) : 52.00 lira

İlan şartları :

Santimi : 20 lira

3 renkli arka kapak : 2500 TL

(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

*

İlân İşleri :

Telefon : 15221

Dizildiği ve basıldığı yer :

Ruzgârlı Matbaa — ANKARA

Telefon : 18221

Basıldığı Tarih : 8.6.1900

Fiyatı 125 Kuruş

Kapak resmimiz

Tğm. A. İ. Kalmaz

Herşeyhürriyetiçin

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu haftaki sayımız bir genç teğmen ve onu yetiştiren yuvaya Harbiyeye İthaf olunmuştur. Mecmuanın okunmakta olduğu sırada inkılap hareketimizin çarpışarak şehit düşen tek kurbanı Ali İhsan Kalmaz, kendisiyle aynı gün vurulan iki kader arkadaşıyla birlikte ebedi istirahatgahına tevdi olunacaktır. İnkılâp hareketi sırasında genç topça tegmenin nasıl şehit düştüğünü HARBİYE başlıklı yazımızda okuyacaksınız. Kalmazın şehit arkadaşlarından biri. bir başka genç Harbiyelidir. Harekâtın heyecanı sırasında yere düşürülen bir silahtan çıkan kurşun talihsiz gencin ölümüne sebep olmuştur. Üçüncü şehit on yaşında, taptaze, tertemiz bir çocuk, zavallı Ersandır. Hadiselerin vukuundan habersiz olan babasının yanında, otomobilde gitmekte olan Ersen, Çankaya civarında verilen bir dur emrinin anlaşılamaması Üzerine patlayan bir kurşunun kurbanı olmuştur. Elbette ki bu çapta bir İnkılap hareketinin tam manasıyla kansız cereyan etmesi gönüllerin arzusu ve hareketi hazırlayanların gayesiydi. Fakat talih, milletimizin Aç şehit vermesini, hem de bu şehitlerden İkisinin kazaen vurulmasını uygun görmüş olacak. Onların bütün Türk milletinin kolları üstünde ebedi istirahatgahında tevdi olunduklarını bilmek, onlar için bütün Türk milletinin ağladığını hissetmek şehit ailelerinin hakiki tesellisi olanaktır.

HARBİYE başlıklı yazı bir AKİS ekibi taralından Harb Okuluna gidilip uzun uzun çalışılarak hazırlanmıştır. Tazıda İhtilâlin şimdiye kadar duyulmamış, bilinmeyen hazırlık safhası etraflı şekilde anlatılmaktadır. Bu suretle AKİS okuyucuları 26 Mayısı 27 Mayısa bağlayan gecenin heyecanını sanki o sırada Harbiyedeymişler gibi yüreklerinde hissedeceklerdir. Bundan başka genç topçu teğmen Ali İhsan Kalmazın hayat hikâyesi nakledilmekte, onun kısa fakat temiz ve şeref dolu ömrü en falanlarının ağzından belirtilmektedir. Bu hikâye milletimizin ve onan Silâhlı Kuvvetlerinin kaybıma hakikaten büyük olduğuna arsaya ' koymaktadır.

Aynı sayfalarda, tarihinin bir kritik noktasında daha Türkiyeyi selamete çıkarmak üzere harekete geçen Silâhlı Kuvvetlerimizin beşiği Harbiyenin elâhiyeti bir kalem tarafından hazırlanmış olan kısa tarihçesi yer almaktadır. Bütün bir milletin şu anda gözünün dikildiği Harbiye nasıl kurulmuştur, nasıl gelişmiştir, "Harbiyeli ruhu" nedir, bütün bunlar bu tarihçe içinde tatlı tattı nakledilmektedir.

*

AKİS'in bu sayısında da YURTTA OLUP BİTENLER kısmımız en geniş yari işgal etmektedir. Gerçi İhtilâlden bu yana İlk defa olarak iç politikayla ilgili bulunmayan sayfalarımızı da hazırlamış bulunuyoruz. Fakat okuyucularımız o sayfalarda da İhtilâlin Tiyatro veya Spor gibi sahalardaki tesirlerini öğreneceklerdir. Bunun sebebi milletimizin elan sadece ve sadece İhtilâlin neticeleriyle meşgul bulunmasıdır. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın ilk kısmı başkentte cereyan eden hazırlıklara ve hâdiselere ayrılmıştır. Bundan sonra sıra sabık ekâbirin Harbiyedeki hayatları hakkında sahih ve bilinmeyen malûmata gelmektedir. Bu arada eğlence alemimizin büyük şöhreti Sevim Çağlayan, Çankaya köşkünde bizzat iştirak ettiği bir cümbüşün hikâyesini anlatmakta ve bu gibi gecelerin hususiyetini, o gecelerde âlemlerin baş tertipleyicisi Celâl Bayar ile ideal arkadaşlarının tutumlarını nakletmektedir. Sevim Çağlayanın açıklamalarının büyük alâkayla okunacağı şüphesizdir. Bundan başka YURTTA OLUP BİTENLER kanunumuzda Berbat Süleymanın -hakikisinin- bir mektubu yayınlanmaktadır. Bütün bu sayfaların mânası ise "Paraşütsüz düşünce..." başlıklı kısa bir yazıda tahlil olunmaktadır.

*

AKİS, bu sayısından itibaren bir genç ilim adamının yardımım sağlamış bulunmaktadır. Siyasi İlimler mütehassısı Dr. Cemal Aygen bandan böyle mecmuanın her sayısında haftanın hadiselerine ihtisasının adesesiyle bakacak, banları mânalandıracaktır. Dr. Cemal Aygenin -Siyasal Bilgiler Fakültesinde doçenttir. "İmanlar ve Müesseseler" başlıklı ilk yazısı yeni Anayasa ile bazı müesseselerin kurulmakta olduğu şu günlerde hâdiselerin üzerine ilmin ışığım tutmaktadır. Aynı şekilde Metin Tekerin "Hatalı Teşhisten Sakınalım" baslığını taşıyan başyazısı da herkesin konuştuğu bir mevzu etrafında başyazarımızın İtidalli, sakin fa realiteyi uygun ikazlarını ihtiva etmektedir.

Saygılarımızla

AKİS

Cilt: XVIII, Sayı: 303

AKİS

9 HAZİRAN 1960

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Tatlı Bayram

Uzun yıllardan beri ilk defa olarak Türk milleti, bu katta bir bayramın tadını çıkardı. Pazardan itibaren sokaklar neşeli kalabalıklarla doluydu. İhtimal ki bütün Türkiyede iki hafta evvele nazaran farkın en iyi belli olduğu yer Ankaradaki Kızılay meydanıydı. İstanbulda Beyazıt meydanında başlayan Hürriyet mücadelesinin asıl ve kati savaşlarının verildigi Kızılay meydanında bu meydanın adı mutlaka Hürriyet Meydanına çevrilmelidir- bu haftanın başında ne ıslık çalan sakallı gençler, ne yüzleri takallüs etmiş polisler, ne dışardan getirilmiş saf köylü vatandaşlar vardı, ne de Gazi Osman Paşa marşının yükselen nağmesi duyuluyordu. Haftanın ortasındaki çarşamba günü Kızılayın meşhur saati beşte meydandan geçenler çocuklarıyla yollara dökülmüş mesut, rahat, huzur içinde bir kalabalıktan başka şey görmediler. Genç kızlar ve kadınlar rengârenk yazlık elbiseleri içinde gülüşüyor, söyleşiyordu. Delikanlılar sadece nümayişten değil, küçült küçük çapkınlıklardan da hoşlandıklarını belli ediyorlar, muntazam taranmış saçlarıyla iyi ütülenmiş pantalonlarıyla ve cakalı gömlekleriyle göze çarpmaya bakıyorlardı. Daha yaşlıların nazarlarında ise şefkatin ve müsamahanın izleri vardı. Fakat Bayram günlerinde Türkiyenin her tarafında asıl rağbet görenler tertemiz, pırıl pırıl kıyafetleriyle Harbiyeliler oldu. Ankara ve İstanbul radyoları sık sık eski ve meşhur "Harbiyeli" şarkısın] çaldılar, okudular. Şarkının "Aman aman, Harbiyelim" mısrasına herkes yürekten katılıyordu.

Bayram dolayısıyla memleketin muhtelif köşelerine yayılanlar bu haftanın ortasındaki perşembe günü Ankaraya veya İstanbula döndüklerinde bütün yurtta aynı havanın hakim olduğunu anlattılar. Bir çok yerde Demokratlar partilerinin ve memleketin başına geçmiş zümrenin marifetleri karşısında hayretler içinde kalmışlardı. Bayarın ve Menderesin resimleri bütün D.P ocaklarından bir mecburiyetin değil bir nefretin neticesi olarak indirilmişti. Köylere kadar dağılan şehirliler köylünün hadiseleri tam bir sükûnet içinde takip ettiği intibaını edindiler. Demokratlar, liderlerim tanıyamamış olmanın hafif ' mahcubiyeti içindeydiler. Halkçılara gelince, pek çoğu Hareketin hemen ilk günlerinde aldıkları İsmet İnönü imzalı tebliğe riayetkar davranıyorlar, müsamahakar çalışıyorlardı. En tarafsız müşahitler bu müsamahada hakim ve tatlı bir gururun da kokusunu hissetmekten geri kalmadılar. Ama umumiyetle vatandaşlar arasında dostluk münasebetlerinin kurulması devresi başlamıştı. İktidarda kalmalarının yolu olarak memlekete nifak tohumları saçma usulünü seçenler, Ehlisalipten veya karınca gibi ezilecek muhaliflerden bahsedenler politika sahasından çıkarılır çıkarılmaz Türkiyeye huzur bir anda geri gelivermişti.

Amil Artus

Başkan olmayan Başkan

Bu sebeple sadece Bayram değil. Bayram intibaları da bütün vatandaşları keyiflendirdi.

İnkılap

Hesap görme zamanı

Bu haftanın ortasındaki çarşamba günü. Ankarada Harb Okulunun üçüncü katındaki Ögretmenler Ga, zinosunda son derece heyecanlı bir hava esiyordu. Masaların başında toplananları tanımamak imkansızdı. Bir zamanların "Büyük" teri tahta sandalyelerin üzerinde bir mevzuun münakaşasına girişmişlerdi. O sabahki Bayram Gazetesi sakıt iktidarın mesullerinin muhakemesine başlanılacağım bildiriyordu. Gazeteye göre bir Tahkikat Komisyona ilk toplantısını o gün yapacak, sabıkaların suçlarını tayin edecek, delilleri toplayacaktı. Gazetede daha' etraflı tafsilat verilmiyordu. Gerçi bir de Yüce Divandan bahsediliyordu ama bunun mahiyeti ve kimin tarafından kurulacağı belli değildi. Harbiye sakinlerinin heyecanına işte bu havadis yol açtı. Harbiyede bulunanların büyük ekseriyeti Yüce Divanın müstakbel müşterileriydi. Haklarındaki ithamların ne olacağım tabii en iyi bunlar biliyorlardı. Aralarında muhakemenin nasıl cereyan edeceğini, kendilerini nasıl savunacaklarım, kimi avukat olarak tutacaklarım konuştular. Ekserisi kendisini suçsuz sayıyordu. Bütün kabahat Bayarda ve Mendereste değil miydi ? Rejimi onlar dejenere etmemişler miydi T Sonra, hükümete ait kararlar Meclisten geçmiş, Meclisin tasvip ettiği kanunlar yürütülmüştü. Sabıklar arasında çarşamba günü izzet Aksal veya Celal Yardımcı gibi hukukçular revaçtaydı. Buna mukabil mesela Lûtfi Kırdar veya masan Polatkan kötü kötü düşünmekle iktifa ediyorlardı.

Halbuki çarşamba günü komisyon toplanmadı. Toplantı cuma günü yapılacaktı.

Komisyonda mahiyeti

Harbiye sâkinlerinin istikballerini düşündükleri saatlerde bir AKİS muhabiri de artık AKİS adının resmi vazife sahiplerinde bir dehşet uyandırdığı zor günlerin geride kalması şerefineymiş gibi herkesten sadece iyi niyet ve sevgi görerek "Tahkikat Komisyonu" diye bilinen heyet hakkında bilgi toplamakla meşguldü. Heyetin hakiki adı ''Her türlü

Haftanın İçinden

Hatalı Teşhisten Sakınalım

Metin TOKER

27 Mayıs tarihinden iki hafta geçmiş bulunuyor. ilk günlerin heyecanı yatışmış, hisler yerlerini kısmen mantığa ve fikirlere bırakmıştır. Artık Türkiyemizin cereyan eden hâdiseler hakkında ciddi olarak düşünmek, ban teşhisler koymak ve neticelere varmak imkan belirmiştir. Kolay geçen ameliyatların ehemmiyeti ekseriya küçümsenir. "İnkı lap Hareketi"adını taşıyan İhtilal de görülmemiş, inanılmaz bir rahatlık içinde başarıya ulaştığı için hakiki mahiyeti bazı kimselerin gözünden kaçmıştır.Bunun, elbette ki son derece mükemmel hazırlanmış, ama nihayet bir askeri darbe olduğu kanaati ilk günlerde yabancı basma hakim olmuştur. Bu yüzdendir ki Türkiyede de bir Nasırın ortaya çıkması ihtimali bilhassa anglo -sakson çevrelerde yüreklere endişe serpmiştir. Başka bir fikir, Türkiyede Silahlı Kuvvetlerin politika dolayısıyla bir felâkette eşiğine gelmiş memleketi, milleti himayesi altına aldığı, ona gerçek demokrasi için yetiştireceği fikri olmuştur. Ba, paternalizmin, yani bir nevi vesayet iddiasının bir müddet Türkiyedeki rejimin karakterini teşkil edeceği zehabını uyandırmıştır. Hakikaten demokrasi için henüz olgun hale gelmemiş bir çok memlekette Silahlı Kuvvetler "namuslu bir otoriter idare" kurmuşlar, işleri öyle idarelere has yarı müsamahalı, yarı müsamahasız usullerle tedvir etmişler, cemiyetteki yarayı temizledikten sonra hareketin başındakilerin ihtiras dereceleri nisbetinde siyaset hayatından çekilmişlerdir. "Namuslu bir otoriter idare", hele demokratik yolla seçilmiş, mülevves, hırsız bir idareyi takip ettiğinde o nevi memleketlerde samimi taraftarlar da bulmuş, "bizi böyle bir rejim paklar" düşüncesi halk kütleleri arasında bile yaygın hale gelmiştir. Zira "Namuslu bir otoriter idare nin Montesqleu'nün kullandığı tabirle bir "Münevver Mutlakiyet'in ciddi, esaslı meziyetleri ve faydaları bulundugu açık hakikatlerdendir.

Türkiyede 27 Mayıs hareketinin hangi istikamette gelişeceğini tayin için evvela ihtilale konulacak teşhiste hataya düşmemek lâzımdır. Bu, bir basit askeri hareket değildir. İşin son safhasında, netice almak zamanı geldiğinde Silâhlı Kuvvetler başardı müdahalelerini yapmışlardır. Ancak Türkiyede Silâhlı Kuvvetler, Atatürk Cumhuriyetinin tabiatı icabı, başka memleketlerdekinin -Fransadakinin, Almanyadakinin, İtalyadakinin- aksine muhafazakâr değil, ileri zümrelerin bir parçası olduğundan bu müdahale dana geniş çapta bir hareketin tamamlanması mahiyetini taşımıştır. İhtilâl, bir "Namuslu Aydın Hareketi'dir. Siviliyle ve askeriyle bütün namuslu aydınlar, Menderes rejiminin veçhesinin değişmesi anından itibaren ellerindeki bütün imkânlarla bugün zafere ulaşan mücadeleyi açmışlardır. Bu mücadelede sivil ve asker namuslu aydın birbirinin manevi desteğine sahip olarak savaşmışlardır. Eğer fikir adamları arkamızda kalan fen yıllarda hareketin felsefesini bir kamaş dokur gibi dokuyabilmişlerse bunu Ordunun kendilerini tuttuğuna bilmenin verdiği cüretle elbette ki tehlikeleo göze alarak ve fedakârlığa katlanarak- yapabilmişlerdir. Zira Ordu, kimden yana olduğunu hiç bir zaman saklaınamıştır. Buna mukabil, fiili hareket zamanı geldiğinde Silâhlı Kuvvetler fikir adamlarının uzun çalışmaları sayesinde ihtilâle sen derece müsait ve sempatik bir Vasat bulmuşlardır. Fiili hareket zamanın geldiğini dahi üniversitelerin genç aydınlan sokaklara dökülmek suretiyle haber vermemişler midir?

Nitekim, 27 Mayla hereketi bir "Namuslu Aydın Hareketi" okluğu İçindir ki askeri idare daha ilk günden cephenin sivil mensuplarının tam desteğine mazhar olmuştur. Bütün namuslu kalemler kendilerini hareketin emrinde addetmişlerdir. Türkiyeıin en mümtaz ilim adamları ilmin ışığını hareketin üzerine tutmağa koşmuşlardır. Mücadeleyi politika sahasında yürüten idealistler ise bir intikal devresi için elzem sükûneti sağlamak uğrunda seferber olmuşlardır. Bu işbirliği 27 Mayıs hareketi 27 Mayıs günü ilân ettiği gayeye varıncaya kadar samimiyetle, tam dürüstlük ve eksiksiz itimat havası içinde İbranı edecektir.

Askeriyle ve siviliyle namusla Türk aydını Türkiyede paternalizm karakteri taşıyan bir İdare kurmak hedefi gütmemektedir. Öyle bir yola sapmak gayeden inhiraf olur ve o yolun yolcuları kendilerini bir anda yalnızlık ların en korkuncu içinde bularlar. İnsanlık asırlarca süren araştırmalardan sonra insan cemiyetleri için en az zararlı idare tarzının Demokrasi olduğunda İttifak etmiştir. Çirkin politikacılar namuslu Türk aydınına bu hakikati unutturamamışlardır. 27 Mayıs hareketi Politikaya karşı değil, bu çirkin politikacılara harp» onların Türk siyaset hayatından uzaklaştırılmaları için doğmuş, gelişmiştir. Onları bertaraf etmenin normal yolu elbette ki seçimlerdi. Ama bu yolu kapamış olmaları Silahlı Kuvvetlerin bütün namuslu aydınların kalplerinin bütün sıcaklığıyla tasvip ettikleri darbesini zararlı meşru kılmıştır.

Türkiye, hiç kimse şüphe etmesin, seçimle idare edilecektir. Bunda en ufak taviz vermeye niyetli tek namuslu aydın çıkmayacaktır. Politika mevcut olduğu müddetçe çirkin politikacı mutlaka bulunacaktır. Türk cemiyeti 27 Mayıs hareketiyle bu çirkin politikacıları yenebilecek bünye sağlamlığına sahip ileri cemiyetlerden biri olduğunu belli etmiştir. Hareketin partilerüstü vasfı, çirkin politikacı hangi safta bulunursa bulunsun ona karşı vaziyet almaya hazır bulunulmasıdır. Ama politikanın kendisine düşmanca tutum, bir takım diktatörlüklerin temel felsefesini teşkil eden "memleketi politika âfetinden koruma" fikri Türkiyenin namuslu aydınları nezdinde zerrece itibar taşımamaktadır. C.H.P vardır, D.P. kalmalıdır, eşit şartlarla savaşacak bir yeni siyasi teşekkül her zaman için kurulabilir. 27 Mayıs hareketi böyle bir sistemin yürümesini sağlamak maksadıyla doğmuştur.

Başka hiç bir sistemin degil.

usulsüz muamelelerin ve suistimallerde tesbiti ve sorumlular hakkında yapılacak tahkikat ve takibatın şekil ve mahiyeti hakkında bir rapor hazırlamak üzere kurulan ilim heyeti" idi. İlim heyeti haziranın başında kurulmuştu ve ilk toplantı günü Olarak 8 Haziran çarşamba günü teselli olunmuştu. Heyette üç Bakan bulunuyordu. Bunların biri Adalet Bakam Abdullah Gözübüyük, diğeri Devlet Bakanı Amil Artus, üçüncüsü Basın Yayın Bakanı Zühtü Tarhandı. Ancak heyetin başkanlığı bunların değil, bir meşhur Ordinaryüs Profesörün, Tahir Tanerin üzerindeydi. Heyete ayrıca Yargıtayın L Ceza Dairesi Başkanı Salim Başol, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer, Prof. Nurullah Kunter, Prof. Naci Şensoy, Prof. Sahir Erman dahil bulunuyorlardı. Üç askeri adli hakim, Rıza Tunç, Kamil Rona ve Refet Tüzün heyeti tamamlıyorlardı.

Heyetin vazifesinin yanlış anlaşılması bu haftanın ortasında bazı hatalı tefsirlere yol açtı. Heyet bir "Tahkikat Komisyonu" olarak faaliyet göstermeyecek, yani suç tesbiti veya iddianame hazırlanması gibi işlerle meşgul olmayacaktı. Heyet Milli Birlik Komitesine bir rapor sunarak eski devrin mesullerinin nasıl yargılanabilecekleri husundaki fikirlerini bildirecekti Heyetin vazifesi bir muhakeme usulü tesbitiydi. Tabii bu arada ilk tahkikatın nasıl yapılması gerektiği noktasında da kanaatini söyleyecekti. Milli Birlik Komitesi raporu inceleyecek, ona göre kararını verecekti. Bu kararı takiben gerekli organlar kurulacak ve tatbikata başlayacaktı.

Değişen karar

Yeni idare, kuruluşunun ilk günlerinde eski mesullerin yargılanması işini seçimlerle gelecek yeni iktidara bırakmak niyetinde olduğunu belirtmişti. Fakat aradan kısa bir zaman geçince, bilhassa ilim adamları ve hukukçular sakıt İktidar mesullerinin tarafsız İhtilal İdaresi devam; ederken yargılanmalarım ve böylece kimlerin asgari siyasi haklarından mahrum bırakılması gerektiğinin seçimlerden önce tesbit edilmesini memleket menfaatlerine daha uygun bulduklarım bildirdiler. Fikir geçen hafta içinde hem Milli Birlik Komitesinde, hem de Hükümet toplantılarında görüşüldü. Ele, eski idarecilerin suçlu olduklarına dair sayısız *delil,* vesika geçiyor, bir çok ihbar alınıyordu. Devrilen iktidarın meşruiyet dışına çıkmış olduğunda hiç kimsenin zerrece şüphesi yoktu ama, bunu hukuki bir karara bağlamak ancak fayda sağlayacaktı. Böylece millet nasıl bir badireden kurtulmuş bulunduğunu daha iyi anlayacaktı.

S.B.F. de 29 nisan nümayişi
Hürriyet öncüleri

Sakıt iktidar mesullerinin derhal yargılanmaları lüzumu üzerinde fit kir birliği hasıl olunca Milli Birlik Komitesi Adalet bakanlığı marifetiyle bir ilim heyetinin kurulmasında ve usulün o heyet tarafından tesbitinde fayda gördü. Heyet bu mülahazanın neticesi oldu ve asalar daha ilk günden itibaren kendi aralarında. istişarede bulundular. Zaten Adalet Bakam Abdullah Gözübüyük ile Basın - Yayın Bakanı Zühtü Tarhanın Bayramdan evvel İstanbula gidişleri de kısmen bu meseleyle alâkalı oldu. Böylece heyetin işi kafalarda nazır ve hukuk kaidelerine uygun bir raporun kaleme alınması için yapılacak bir toplantıya kaldı. Otuna günü heyetin hakikaten mümtaz azaları bir araya geldiklerinde gerekli münakaşayı yapacaklar ve en kısa zamanda raporlarım. Milli Birlik Komitesine sunacaklardır.

Akla gelen usuller

"Bu haftanın ortasında tahmin olunduğuna göre İlim heyeti 6-7 kişiden müteşekkil -bunlar bağımsız kimseler olacaktır- küçük tahkikat komisyonlarına lüzum gösterecektir. Bu komisyonlar tahkikatın çeşitli yönlerini yürüteceklerdir. Milli Birlik Komitesi adına çalışacak bu komisyonların vazifesi delilleri toplamak olacaktır. Bunlar tevkifler yapma, mesken arama ve resmi evraka el koyma gibi yetkilerle techiz olunacaklardır.

Haftanın ortasında bu görüş ileri sürüldüğünde bir çok kimsenin aklına Menderesin meşhur "Tahkikat Encümeni" ile ona tanınan yetkiler geldi Şimdi aynı şey DP. büyükleri aleyhinde tekrar mı olunuyordu Ama arada bir büyük fark vardı. Menderesin Tahkikat Encümeni Mecliste onaltıncısı bulunmayacak kıratta onbeş siyaset adamından teşekkül ediyordu ve bir tahkikatın yapılabilmesi için aslında gerekli yetkiler o onbeş adamın eline veriliyordu. Halbuki şimdi bu yetkiler tarafsız hakimler tarafından kullanılacak re tahkikat aleni cereyan edecekti. Komisyonlar raporlarım Milli Birlik Komitesine verecekler, Komite sanıkları suç derecelerine ve mevkilerine göre müstakil mahkemelere veya nizami Yüce Divana sevkedecekti. Davaların en kısa zamanda neticelendirilmesi yoluna gidilecekti. Ancak nereye el atılsa o derece kirli ve çapraşık işlere rastlanıyordu ki tahkikatın en çabuk ne zaman bitirilebileceği insanı düşündüren bir mesele haline geliyordu. Mesela Bayram içinde Toprak Mahsulleri Ofisinin evrakı tetkik edildiğinde dünya kadar açığı bulunan bu Ofisten üç ay evvel Teberru" adı altında 400 bin liranın alındığı ve Vatan Cephesi ocakları ile onların "idealist kurucu" larına dağıtıldığı hayretler içinde tesbit olundu. Bunun gibi şimdi her daire kendi bünyesi dahilinde temizlik yapıyor ve her dairenin D. P. için çalıştırılmış bulunduğu ortaya çıkıyordu. Bu bakımdan küçük tahkikat komisyonlarının vazifeleri hiç kolay olmayacaktı.

Devlet mekanizması

Bayram Türk milletinin büyük ekseriyeti için bir dinlenme ve eğlenme anı «turken yeni idarenin yürütücüleri bu hafta içinde başkentte başlarını işten bir an kaldıramadılar. Faaliyet ve hazırlıklar bütün

hızıyla devam etti. Çalışmaların istikameti hep memlekette normal, sivil bir demokratik idarenin kurulman istikametiydi. Ancak, devlet mekanizmasını çalıştıracak bir sisteme ihtiyaç vardı. Milli Birlik Komitesi bu sistemin geçici bir Anayasayla sağlanmasına lüzum gördü. Haftanın ortasında. Geçici Anayasanın ilan edileceği rivayetleri başkentte dolaştı. Bir metin ellerdeydi Söylendiğine göre Anayasa tam ilan edilecekken muhtelif sebeplerden küçük bir tehir zaruri görülmüştü ve Anadolu Ajansı metin üzerine ambargo koymuştu. Bilhassa yabancı basın mensupları Geçici Anayasa» ma esaslarım gazetelerine bildirdiler. Bu esasların en mühimi genişletilecek Milli Birlik Komitesinin, Büyük Meclisin sahip olduğu teşrii yetkiyi eline almasıydı. Milli Birlik Komitesi kanun çıkarmak hakkına sahip olacaktı. Meclis feshedildigine vs yani kanunlara ihtiyaç hissedildiğine göre memleket ya bir organ tarafından çıkarılacak kanunlarla ya da "decret—lof= kanun mahiyetinde kararname" lerle idare edilecekti. Bu bakımdan maddenin anormal hiç bir tarafı yoktu. Kanunlar, daha ziyade "kanun mahiyetinde kararname" şekli taşıyacak ve esas Anayasa ilân edilip yeni Meclis kurulduğunda hükümsüz hale gelecekti

Bu haftanın başlarında Milli Birlik Komitesi müzakerelerinde varılan netice şuydu : Geçici idare boyunca Milli Birlik Komitesi Büyük Meclis vazifesi görecek, icra kuvvetini denetleyecekti. Hükümet, Komiteye karşı mesul bulunacak ve onun itimadına sahip olması gerekecekti. Komite Başkanıyla Hükümet Başkanının aynı şahıs olması bir takım sürtüşmelerin meydana gelmesini önleyecekti. Kabinede değişiklik za rureti hasıl olursa bu değişiklik Milli Birlik Komitesinin tasvibinden geçmek suretiyle yapılacaktı. Her sahadaki siyaset Hüküme tarafın dan yürütülecek fakat Milli Birlik Komitesinin muvafakati alınarak tesbit oturtacaktı. Böylece, seçim yoluyla kurulmaması hariç, demokratik tarza en yakın bir idare tarzı yürüyecekti. Zaten gerek General Gürsel, gerekse Milli Birlik Komitesi azaları ve Hükümet mensuplarının ekseriyeti pürüzler temizlenir temizlenmez normal rejimin kurulmasına hararetle taraftar bulunuyorlar ve o günlerin en kısa samanda gelmesine çalışıyorlardı. Nitekim General Gürsel geçen haftanın son günü Milli Savunma Bakanlığında subay vs assubaylara hitaben yaptığı nefis bir konuşmada sadece vatanseverliğin değil, aklın, izanın ve basiretin de sesini dile getirdi. General Gürsel o son derece samimi hasbıhal sırasında dedi ki: "-Heyecanlı günler geçtikten ve hadiseler" biraz daha sukûna doğru yöneldikten sonra insanların yaradılışında mevcut olan bazı istekler, arzular, hatta menfaatler kaygusu belirir Ben sizleri bundan tenzih ederim Ordu bugün memleket sathında bir çok vazifeler almıştır. Bu Ordu için bir vecibedir. Ama, devamı zaaftır. Çünkü bir Ordu olarak esas vazifemizin başında bulunmak mecburiyetindeyiz. Bir bedbahtlar kütlesini yıkmak için bugünkü vazifemizi kabullendik. Mümkün olduğu kadar süratle bu vazifeden sıyrılıp arkadaşların işleri başına geçmeleri arzu ve gayretini göstermek lazımdır. Buna hepimiz inanmalıyız. Ordunun başına dönmeyi en büyük ülkü bilmeliyiz. Çünkü bugünkü ahvalin yüklediği vazifeler biraz disiplinli, biraz fantezi olduğu için insanoralardan ayrılmanın isteyebilirler. Bu, insanların tabiatında vardır. Ama biz o zayıf tabiata uymayacağız ve tedricen vazifemiz bittikçe ordumuzdaki esas vazifemize döneceğiz"

Bu konuşmasıyla Cemal Gürsel bir anda kendisini bir Milli Kahraman mertebesine yükselten hasletin gösterdiği idealizm olduğunu mükemmelen anlamış bulunduğunu belli ediyor ve Türk Ordusunun şerefli ananelerini devam ettirmeye kati şekilde azimli bulunduğunu ortaya koyuyordu. Nitekim General Gürsel o günkü konuşmasın başında şu bir hususu belirtti :

"— Ben bir meydan muharebesi kazanmak saadetine nail olmadan sizlerin bu kadar güveninize mazhar olduğum için kendimi bahtiyar addederim,"

Halbuki General Gürsel bunu söylediği anda bile bir meydan muharebesini "insan tabiatı" denilen harp sahasında veriyordu ve o savaşı kazandığı takdirde Türk Tarihinin en büyükleri arasında yerini ebediyen sağlamış olacaktı.

Sivil idareye doğru

Bu haftanın sonlarında Milli Birlik Komitesinin tasvibiyle yeni Hükümetin attığı başka bir adim memleketin idealist ellerde bulundu-

metin kırulmasını takiben İçişleri bakanlıgı vazifesine getirilen General Muharrem İhsan Kızıloglu ilk iş olarak valilik vazifesi deruhte edebilecek temle idare adamlarını toplar mış ve kendilerinden yardım istemişti. Bunların ekserisi Menderes rejimine ayak uydurmadıkları ve "uşak vali" sıfatını taşımayı reddettikleri için vazifelerinden uzaklaştırılmış valiler veya kenarda kıyıda unutulmuş kaymakamlardı. General Kızıloglu haftan m ortasında yeni tayinleri yaptı, kararnameyi çıkarttı ve vali arkadaşlarından vazifeleri hasına derhal gitmelerini İstedi. Vilâyetlerde idareyi muvakkaten almış bulunan askeri komutanlar bütün memlekette huzurun temini gibi ha--ati ehemmiyetteki vazifelerini başardıktan sonra yerlerin bu temiz tavanlara devredeceklerdi Bu arada Çankaya köşkünde. Bayan, Etimesgut meydanında Menderesi ve evinde Erdelhunu teslim alan kahraman komutan Burhan Pasa -General Burhanettin Uluç- İzmir valiliğine getiriliyordu. Ankara ve îstanbulun askeri valileri de vazifelerini muhafaza edeceklerdi. Böylece memleket Ethem Yetkiner veya Turhan Kapanlı. İlhan Engin veya Kemal Hadımlı gibi valilerden kurtulmuş, ferahlamış oluyordu,

Yeni adım, bütün çevrelerde çok müsbet karşılandı. İhtilal, ilk günkü hedefine doğru ilerliyordu. Bu sırada Hükümetin selahiyetli Bakanları memlekete realist, verimli, milletten fedakarlık istemekten çekinmeyen bir ciddi "iktisadi istikrar politikası" hazırlamakla meşguldüler. Bu iş için Maliye Bakanı dürüst Alican, Ticaret Bakanı kaskatı Cihat İren ve Devlet Bakanı bilgili İnan kollan kelimenin tam manasıyla sıvamışlar*dı*

Fakat bu Safta hafta çıkan *bi*r kas fırsat Türkiyede pek çok şeyin değişmiş bulunduğu hakikatini en gösterişli tarzda gözler önüne verdi. Bayramın ikinci günü Çankayadaki Hariciye Köşkü civcivli günlerinden birini yaşadı. Cemal Gürsel ikametgahını Hariciye Köşküne nakletmişti- Bu bir şatafat merakından ziyade zaruretlerin icabı alarak atanmış tedbirdi. Yoksa, karargah hayatına alışmış Orgeneral doğrara istenilirse Hariciye Köşkünün mükellef salonlarında pek rahat etmedi. General Gürsel o gün Köşkte Ankaradaki kordiplomatiği kabul etti. Kabul resminde Milli Birlik Komitesinin üyeleri ve Hükümet mensupları ile yüksek memurlar da hazır bulunuyorlardı. Yeni Bakanların mutavaat tavırları, Milli Birlik Komitesi asala-

Asıl Tehlike: Sevimsizlik !

Bir iktidar devrilmiş bulunuyor. Sadece İhtilal günü sokaklara fırlayan halkın sevinci heyecanı bu iktidarın ne derece nefret edilen bir iktidar olduğuna göstermeye yetmiştir. Sabık ekabir şuanda bütün bir milletin maskarası olmuş vaziyettedir ve Bayarların, Mendereslerin acıklı sonlan ancak iğrenme hissi uyandırmaktadır. Zaten 27 Mayıs Ha reketinin bu kadar kolay başarı kazanması aklı başında, namusla her Türkün tam desteğine malik bulunması neticesidir.

Fakat şu anda gözleri on sene evvele çevirmekte fayda vardır. Tam on yıl önce, gene bir mayıs ayında Türk milleti tıpkı bugünkü gibi seviniyor, bayram yapıyordu. Sevincin sebebi aşağı yukarı aynıydı. Tutul mayan bir iktidar seçmenin serbest iradesiyle devrilmiş, çok partili rejime geçilinceye kadar fütursuzluğun çeşitli nümunelerini vermiş C.H.P işbaşından uzaklaştırılmıştı. Herkes yeni gelenlerin «skilerin akıbetinden ders alacağını umuyor, millete batan bir takım hareketlerden iktidarın yeni sahiplerinin dikkatle kaçınacağını sanıyordu. Doğrusu istenilirse C.H.P. bir umumi politikanın tasvip görmemesinden çok bir muayyen zümrenin hareket tarzı yüzünden sevimsiz bale düşmüş ve millet nazarında itibarını kaybetmişti. Mantık icap ettiriyordu ki eski iktidarın bu mübalâğalarını terennüm ederek. Beyne Tren ve Savarona Otomobil Saltanatı ve Aslanköy Faciası edebiyatını işleyerek, zafer kazanan yeni iktidar aynı cins hatalar işlemekten sakınsın. Halbuki Bayarların ve Menderesların daha ilk günden mesuliyet mevkilerini ikbal vasıtası saydıkları artık belli olmuştur. Şu en sene içinde iktidar takımının fütursuzluğu Türk tarihinin hiç bir devrinde görülmediği içindi ki bugün o takım milletin tam nefreti ve kınayla çevrili olarak hayatlarını Harbiyelilerin süngüsüne medyunu şükran, cezalarının tayinini beklemektedirler.

Şimdi, D.P. yi takip eden muvakkat idare ve *s*eçimlerle işbaşına gelecek sivil demokratik rejimin liderleri kendilerini sevimsizlikten ve neticede D.P. büyüklerinin akıbetinden koruyacak dersi hadiselerden almışlar mıdır? Alacaklar mıdır? Öyle anlaşılıyor ki daha işin başında bir iki ikaz faydasız olmayacaktır.

Otomobil Saltanatı, Türkiyede iktidarları en ziyade kolaylıkla sevimsiz bale getiren yoldur. Bu, belki aslında ehemmiyetsiz bir meselenin suni şekilde şişirilmiş halidir. Ama gerçek sudur ki çoğu kırmızı plakalı resmi arabaların kullandı» tarzı basit halk tabakalarının işbaşında bulunanların tutama hakkında verdiği nete miyar olmaktadır. İhtilaldeu itibaren başkentin sokaklarında bir takım kadınlar ve çocuklar taşıyan resmi otomobillerin kaybolmasını gönül isterdi. Generallere verilen arabalarda aucak generalleri görmeyi hep arzulardık. Bunlar tahakkuk etmemiştir. İntiba, sadece otomobillerle müşterilerinin değiştiği intibaıdır. Yeni idare bu mevzuda gösterişli ve devamlı bir karar dır bunu ilan ettiğinde itibarı defalarla artacaktır .

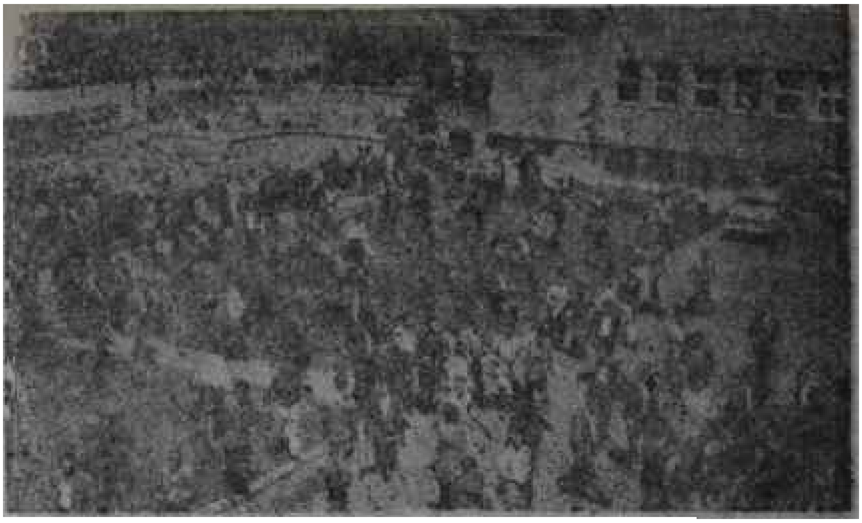
Nitekim ilk günler Cemal Gürsele gönderilen bir takım satılık telgraflarının bunları çekenlerin ekserisi daha bir hafta önce Menderese aynı bağlılık telgraflarını çeken profesyonellerdir. radyolarda okunmasının akisleri kütü olunca bu, Menderesvari yayınlara derhal son verilmiş ve pek de iyi edilmiştir. Bir hususu bugün de, yarın da mutlaka zihinde muhafaza etmek lâzımdır: Bu millet, mesela bir Atatürke mubah görmediğim bir Menderese, bir Gürsele, bir İnönüye mubah görmek niyetinde değildir. Halkın şahıslarla alakası azdır. Halli asıl ilgilendiren bu şahısların etiketim taşıyan idarelerin davranış tarzıdır. Caka ve çalım, nasıl Bayarda battıysa, bugün Gürsel, yarın İnönü aynı yolu tutarlarsa onlarda da batacaktır. Gösteriş, haşmet, devletli imkânlarından fütursuzca, faydalanma, Ankara caddelerinden gürültülü şekilde geçiş.. Bunlar sakınılması gereken, basit oldukları için bertaraf edilmesi başta kolay, fakat alışılan ve sonra kurtulunamayan bir takını âdetlerdir.

Bu mevzuda bugünden gösterilecek his bir hassasiyet aşırı sayıl mayacaktır.

AKİS 9 HAZİRAN 1960

nndan çoğunun çekingenlikleri herkesin dikkatini çekti. Yanlarına zor yaklaşılan cakalı "Menderes Bakanları" yerlerini herkes gibi fâni olduklarını bilen aklı başında insanlara devretmişlerdi. Emniyet memurları General Gürsele fazla yaklaşanları kollarından tutup azarlarmıyorlardı. Kabul resminde herşey son derece tatlı bir hava içinde cereyan etti Doğrusu istenilirse her iktidar işin başında böyle bir tavır takınıyor, sonradan cemiyetin murakabe vazifesini layıkıyla yapmaması yüzünden ölçüyü, kaçırıyordu. Ama o yola sapmış D.P. büyüklerinin akıbetleri elbette ki bundan böyle her iktidar sahibinin kulağında küpe vazifesi görecekti

Her halde, sadece bazı yeni Bakanların tutumuna, tavır ve hareketine bakmak bu haftanın ortasında Türkiyede artık bir Bayana hakim bulunmadığını açık sekilde ispat ediyordu. "Çankaya Cümbüşleri", ninn sonu gelmiş, "Hariciye Köşkü ziya fetleri" ve "Marmara Köşkü partileri" nihayete ermiş, devlet protokolu normal istikameti almıştı. Bir kaç kusur ortadan kalktığında yeni adetler anane kuvveti kazanacaktı.

S.B.F. bahçesinde 29 Nisan hazırlığı
Silâhları: taş, cam ve sopa.

Anayasa çalışmaları

Bayram, ilim adamları tarafından! yeni bir Anayasa için girişilen çalışmaları kısmen aksattı, fakat heyet Bayramı takiben yeniden en ciddi şekilde işine sarıldı. İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onarın başkanlığındaki heyet bir çok proje hazırlamakla meşguldü. Anayasanın nasıl. kanunlaşacağı hakkında henüz tereddütler vardı. Bir takım mütehassıslar referandumu zaruri görüyorlardı. Buna mükabü Anayasanın muhtelif teşekküllerin *tassviri alındıktan* sonra tesrii yetkileri elinde tutacak Milli Birlik Komitesi tarafından ikinci Cumhuriyette Anayasası olarak Hanını daha münasip ve daha pratik sayanlar da vardı. Her halde bu haftanın ortasında bir Kurucu Meclise gidilmesi fikri mahdut sayıda taraftar buluyor, daha ziyade ilim heyetine güvenilmesi gerektiği tezi savunuluyordu. Şeklen bir referandum ilerde doğabilecek itirazları ve demagojiyi önlemek bakımından faydalı olacaktı. Ancak metin olarak Anayasada ilim heyetinin esaslarından ayrılınmayacağı anlaşılıyordu. İki Meclis kurulacak, bir Anayasa mahkemesi çıkarılacak kanunların bu Anayasaya uygun olup olmadığı hakkında hü küm verecekti. Anayasa mahkemesinin meşhur Hüseyin Avni Göktürkün "Görülen lüzum giyotini" altına asla alınamaması için bütün tedbirler düşünülecekti. İlim heyeti bir yandan da Turkiyenin müstakbel seçim kanunu üzerinde kafa yoruyordu. Esas itibariyle nisbi temsil sistemi gözönünde tutulacak, fakat bu sistemin memleket realitelerine en uygun şekli araştırılacaktı. *Zira* artık dünyada "Nisbî temsil", "Ekseriyet sistemi" diye sadece iki sistem yoktu. Bunların her birinden bir kocaman gam teşekkül etmişti. Her memleket kendi bünyesine en uygun şekli bulup çıkarmıştı. Bizim heyetimiz de nisbi temsil assa olmak üzere bir sistemin kurulmasına çalışıyordu.

Çalışmalara başka bir ana gayesi hazırlıkların bir an evvel tamamlanması ve memleketin normal şartlara kavuşturulması oldu.

S.B.F içinde müdafaa tertibatı alınıyor
Suyu *her zaman polis sıkmaz ya!*

İnönünün evi

Türkiyede manzaranın değişmiş olduğunu bu Bayram günlerinde bir evin hali de gösterdi. Sivili askeri genci ihtiyarı halk akın halinde İnönünün Ayten sokaktaki evine koştu ve memleketin bu 1 numaralı devlet adamım ziyaret ederek elini öptü. Ziyaretçiler arasında bası Büyük Elçiler de vardı. Yıllar yılı kimse görmeden Bayram tebrikine galenlere bu defa sadece korkudan kurtuldukları için ferahlayanlar değil, İnönüye hayranlığı bir kat daha arttığından adeta ihtiyarı dışında koşanlar da katılmıştı. Bu yüzden evin bahçesi önünde zaman zaman kuyruklar teşekkül etti ve İnönüyü yormamak maksadıyla tedbirler almak gerekti. Tabii bu arada İnönünün partisiyle birlikte yeniden ve pek kısa samanda milletçe iktidara getirilecegini gererek şimdiden bir külah kapma gayreti içinde bulunanlar da

Polisler Fakülteye hücum ediyorlar
karşılarında gençlik var.

ziyaretçiler arasına sıkışmışlardı. Hatta daha İhtilalin ikinci günü koltuğunun altında bir çikolata kutusu, İstanbuldan ilk vasıtayla koşup gelmis ve İnönünün hayatında görmediği "becerikli iş adamları" Ayten sokakta arzı endam etliler. Ama bunlar lâyık oldukları muameleyi görmekten kurtulamadılar: İstiskal. On sene herkese çok şey öğretmişti ve kendini bilen devlet adamlarının etrafını sarabilmek artık çok, pek çok güç olacaktı. Her halde İnönünün ikinci "iktidar yıllan" bazı noktalarda ilk yıllardan farklı halini muhafaza edecekti.

Ancak bu arada en içten gelen duygularını, samimi hislerini ifade etmek, İnönü sevgisini dile getirmek isteyenler ve bu arzu ile artık, tarihi kıymet kazanan Ayten sokağın 20 numaralı evi önünde toplananlar ekseriyetteydi Onların koltuklarının altında "becerikli iş adanılan" gibi birer çikolata kutusu yoktu ama gönülleri taptaze "İnönü sevgisiyle" doluydu

İşin eğlenceli tarafı şuydu Bu Bayram günlerinde Cemal Gürselin etrafında da aynı kara sinekler bir çember çevirmek gayreti içindeydiler. Ama tıpkı İnönü gibi Gürsel de onlan bir el sallamasıyla dağıtmak imkânını buldu. Evet, Türkiyede pek çok şey değişmişti ve yarının büyük teminatı bu değişiklikte yatıyordu.

Sabıklar kafilesi

Bu haftanın içinde bütün bunlar Türkiyede cereyan ederken, Türkiyenin bir kösesinde bir avuç insan, başka köşesinde bir kaç yüz başka insan akıbetlerini derin derin düşünüyorlardı. Doğrusu istenilirse pek aynı memleket içine sürükledikleri buhranla meşguldü. Daha ziyade şahsi meseleleri ön planı işgal ediyor, memleketle alakalı olarak bir daha siyasi hayata atılıp atılamayacaklarını hesaplıyorlardı.

Harbiyenin meşhur şöhretlerinin adedi bazen yükseldi, bazen alçaldı. Fakat Harbiye, sabıklar kafilesinin en gözde elemanlarını muhafaza şerefini bırakmadı. Komutanlık dairesinin en ucundaki iki odada Bayar ile Menderes günlerini geçiriyorlardı. Doğrusu istenilirse ilk günleri» konforu yerini daha fazla sadeliğe, basitliğe bırakmıştı. Menderesin yeni odası İlk gün içine yerleştirildiği Şeref Salonu kadar şatafatlı değildi. Bir kenara portatif karyola kurulmuştu. Oduna eşyasını bir masa ile sandalyeler teşkil ediyordu. Emniyet mülahazasıyla odanın iki pancar*» sindeki tahta pancurlar gece ve gündüz kapalı tutuluyo, içerde elektrik yanıyordu. Emniyet, sabık Başbakanın emniyetiydi. Pancurlar, acık bulundurulur Ve genç Harbiyeliler Menderese hitap etmek fırsatım bulurlarsa söyleyecekleri ağır ve acı sözlerin haddi hesabı olmayacaktı. Zira genç-Harbiyeliler, üzerinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı sıfatını taşıyan bu zatın kendileri hakkında nasıl düşüncelere ve ne parlak planlara sahip bulunduğunu en selahiyetli ağızlardan işitmişler, vesikalar görmüşlerdi. Kaldı ki sabık İktidarın her gün bir yesisi ortaya çıkan rezaletleri bütün bir milleti Bayardan da Menderesten de, onların ideal arkadaşlarından da nefret ettirmişti.

Eski Cumhurbaşkanının odası da tefrişat bakımından eski Başbakanın odasından parlak değildi. Oranın da mobilyası karyola, masa ve sandalyadan ibaretti. Bayar sakin tavırlarını muhafaza ediyor, hâlâ kuvvetli bir manzara arzediyordu. Bütün Harbiye sakinleri içinde metin duran, metin gözüken sadece oydu. Mende-

İnönü ve genç bir Türk kızı
Sevgi *tezahürünün sonu*

İnsanlar ve Müesseseler

Cemiyet olarak yeni bir devrin eşiğinde bulunuyoruz. Herkes bilir ki Demokrasi, insanların doğuştan ve teşkilatlı bir cemiyetin azası olmak sıfatıyle sahip bulunduğu ve bugün kısaca insan haklan dediğimiz manevî kıymetlere makul bir yer veren millet bünyesi dahilinde, halkın idareye bakim olduğu siyasi rejimlerden biridir. Türkiye işte bu rejime geçme ve bu rejimi gerçekleştirme tecrübesi ve mücadelesi içerisindedir. 28 nisanda İstanbul Üniversitesinde, 29 nisanda Siyasal Bilgiler Fakültesinde ve nihayet 27 Mayıs 1960 da Ordunun katılmasıyla bütün memleket sathında başlayan ve kazanılan zaferin mânası başka türlü izah edilemez.

27 Mayısta Türk Silâhlı Kuvvetleri gerek menşeinde -1957 seçimleri- ve gerek gayesinde -insan haklarının ve Anayasanın fiilen bertaraf edilmiş olması- meşruiyetini mutlak surette kaybetmiş, sadece adı demokrat bir gasıp zümresini bertaraf ederek idareyi ele almış bulunmaktadır. Milli Birlik Komitesinin ilk tebliğlerine göre en kısa zamanda yeni bir Anayasa yapılarak seçimlere gidilecek ve askerî idare yerini seçimleri kazanacak olan siyasî partiye terkedecektir. Bu idareye geçmek için değerli ilim adamlarından müteşekkil bir heyet Anayasa projesini hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bu heyetin yayınladığı bir tebliğ yeni Devlet nizamımızın iki meclisli bir parlamento ve kanunların anayasaya uygunlüğünü denetleyecek bir yüksek mahkemeyi ihtiva edeceğini bildirmiştir.

Fikir yeni değildir. 1950 seçimlerine tekaddüm eden günlerde zamanın iktidar partisi seçim beyannamesinde iki meclis sistemi vaad etmiş Olduğu gibi güçbirliği hareketinden sonra neşredilen ilk Hedefler Beyannamesinde de iki meclis ve anayasa mahkemesinden bahsedilmiştir. Üstelik unutulmamalıdır ki, Demokrat Parti iktidarı gayesinde de meşruiyetini kaybetmeğe başladığı zamanlarda Halk Partisi iktidarı temel demokratik müesseseleri kurmadan -iki meclis ve anayasa mahkemesi- iktidarı devrettiği için tenkid dahi edilmiştir. Şimdi bu müesseselerin kurulmasıyla her şeyin halledilebileceği yolunda bir ümit kalpleri dolduruyor.

Derhal belirtelim ki demokrasi, sadece ve yalnızca demokratik dediğimiz ve bu rejimin yerleşmesi için teminat olarak kurulan müesseselerin mevcut olduğu bir rejim değildir. Vakıa, partilerin hâkim olduğu parlâmento üzerinde bir murakabe uzvu sayılabilecek bir Ayan Meclisinin mevcudiyeti ve kanunların anayasaya uygunluğunu murakabe edecek bir mahkemenin bulunması insan haklan ve temel hürriyetler için bir teminattır anut arzulanan demokratik rejimin yerleşmesi için kâfi değildir. Zira mühim olan mesele ve nokta, bu organları işletecek hakiki şahısların, yani insanların sahip olacakla» demokratik zihniyettedir. Şurasını unutmamak lazım gelir ki müesseseleriyle teşekkül etiniş bir idare ancak şekil itibariyle demokratikdir; yani formel bir demokratik idaredir. Bu, sekil itibariyle demokrasinin insan ve vatandaş haklarına hürmetkar olması ve gerek menşeinde, gerek gayesinde meşruiyetini kaybetmemesi için demokratik idareyi tahrik eden prensipten ayrılmaması lazımdır. Demokrasinin prensibi muharrik kuvveti ise fazilettir; yani bilgi vatan ve eşitlik sevgisi!

Kanunların, halkın serbest seçimlerle iş başına getirdiği siyasi parti mensuplarından müteşekkil parlamentolarda yapıldığı bir demokratik rejimde fazilet olmazsa Devlet yaşayamaz. Çünkü bu takdirde kanunlar, umumun menfaatini gözetecek yerde, siyasi iktidar mensnplarının menfaatlerini gözeterek yapılır. Bunun tabii bir neticesi olarak da fertlerin malları, milletin servetini meydana getirecek yerde, siyasi iktidara sahip olanların ferdi mameleki haline gelir. Nitekim, 27 Mayıstaki Asil İhtilâle kadar da vaziyetin bu merkezde olduğu bugün meydana çıkmıştır.

Demokratik rejimlerde müesseseler kadar, o müesseseleri işleten ve insan haklarına hürmetkar bir ruhun meydana gelmesine emek veren şahısların da rolü mühimdir. En demokratik esasları ihtiva eden 1919 Weimar anayasası Almanyada bir Hitlerin çıkmasına mâni olamadığı gibi, memleketimizde de meclis murakebesini pek âlâ mümkün kılan 1924 anayasası bir Bayar - Menderes idaresinin yer almasına engel olamamıştır. Çünkü bir demokratik rejimde müessese ve kanunlarla, idarenin ancak alt kademelerini tahdit etmek ve keyfi hareketlere engel olmak mümkündür. Fakat üst kademeleri temel hak ve hürriyetlere riayetkar kılmanın bir usûlü henüz keşfedilmiş değildir. Eğer üst kademeleri işgal edenler faziletli değillerse, yani bilgiden mahram ve vatan, eşitlik sevgisinden uzak iseler, kendileri hukuka bağlı olmadıkları için, meşruiyetini kaybetmiş kaba bir kuvvet olarak tezahür edeceklerdir. Nitekim Demokrat Parti iktidarı faziletten uzak bir maddi kuvvet olarak belirmiştir. Bu gibi iktidarlar ancak faziletli insan haklarına hürmetkar kuvvetler ve halk hareketleri tarafından bertaraf edilebilir ki memleketimizde de bu ezeli kaide hükmünü icra etmiştir.

Ehemmiyetle işaret etmek istediğimiz nokta şudur: Müesseselere fazla bel bağlamak hayal sukutuna kolaylıkla yol açar. Türkiye için asıl talihlilik önümüzdeki seçimlerden sonra iktidarı alacak siyasi partiyi fazilet yolundan ayrılmaktan menedecek kuvvetlerin mevcut olduğunu, bir aydır memleketimizde cereyan edan hâdiselerin göstermesidir. Gençlik ve onunla birlikte aydın Ordu mensupları, Atatürk inkılâplarına bağlı olarak, müstakbel idaremizin hakiki teminatıdır. Kurulacak müesseseler bu kuvvetler hayatiyetlerini muhafaza ettikleri müddetçe ve o nisbette tesirli olacaklardır.

C. Bayar - A. Menderes . T. İleri - F. R. Zorlu - M. Berk - E. Menderes

Sabık devrin sükıt hanedanı

res asabi, huzursuz, işti hasız ve korkak görünüyordu. Kendisiyle temas eden herkes bir samanlar memlekete dehşet salan bu zatın şimdi büyük endişe İçinde olduğunu kolaylıkla anlıyordu. D.P. idaresinin iki başı da, diğer arkadaşları gibi, mecburen okulun yemeğini yiyorlardı. Bazen Harbiye sakinleri askerlere para veriyorlar ve onlar vasıtasıyla dışardan meyva aldırıyorlardı. Kantinden alışveriş de serbestti. Kantinde sigara, gazoz, çay, kahve, çikolata bulunuyordu. -Çikolata da bu haftanın ortasında bitmişti ya..- Sabıklar evlerinden para getirtmemişlerdi. Ele geçtiklerinde üzerlerinde bulunan para ihtiyaçlarını karşılamaya yetiyordu. -AKİS, geçen hafta eski D. P. büyüklerinin kantinden içki de temin edebildiklerini yazmıştı. İçki, alkollü içki değildir. Gazoz neviinden meşrubattır. Harbiyenin kantininde alkollü içki satılması elbette ki bahis mevzuu olamaz. Harbiye talebesinin malik bulunmadığı haklar ise Harbiyede nezaret altında tutulan sanıklara tanınmamaktadır.

Bayar, Menderes ve arkadaşları haftada bir defa talebelere alt duşlarda yıkanmak imkanına sahiptiler. Bir berber her gün odalara giriyor ve isteyen sabıkları usturayla traş ediyordu. Sabıklara kesici âlet verilmiyordu. Aslında bunların içinde intihara cesaret edeblecekler fazla değildi. Büyük kısmı -Menderes dahil- perişan haldeydi ve âdeta ağlaşıp duruyordu. Nitekim kravatları filân alınmamıştı. Sabahları kalkınca giyiniyorlardı. Menderesin odası gibi Bayarın odası da pancurları kapalı halde tutuluyordu. Bu yüzden iki mesul idareci güneşten fazla faydalanmak imkânını bulamıyorlardı. Bu haftanın ortasında bir Harbiye talebesi eski Cumhurbaşkanım kastederek:

"— Şimdi odasında Floryanın güneşini ve keyfi için inşa ettirdiği Umur yatından seyrettiği denizi düşünüp akıllansın, bugünü o günlerin kefareti saysın" dedi.

Doğrusu istenilirse on günlük ikamet sırasında ne Bayarla Menderes genç Harbiyelilere, ne de *genç* Harbiyeliler Bayarla Menderese alışmışlar, ısınmışlardı. İhtimal, arada» kültür ve iman farkı vardı.

Sıcaktan şikâyet

Bu haftanın ortalarında sabık ekâbirin büyük şikâyeti sıcaktandı. Aslında, pek çoğu nazik bedenlerini sıcak günlerde Ankarada kalmaya alıştırmamışlardı. Bilindiği gibi yaz geldi mi Bayar Floryaya, Menderes Park Otele yerleşiyor, küçüklü büyüklü ideal arkadaşları muhtelif sayfiyelere serpiliyorlardı. Bu bakımdan haftanın ortalarında hava ısınıp ta Bayarla Menderesin odalarının tahta pancurlarına güneş alabildiğine abandığında asaplar biraz gerildi ve sıcak başa vurdu. Menderes çok zaman gömlekle oturuyordu. Eski Başbakan hâlâ bal miktarda Yenice sigarası içiyordu ama ilk günlerin muazzam istihlâki daha mutedil nal almıştı. Bayar daha az sigara içiyor, fakat Çankayanın lüks yemeklerini aradığını belli ediyordu. Buna rağmen gı-

Berbat Süleymanın Vatandaşlardan Ricası

Meşhur "Berbat Süleyman"dan mecmuanıza bir *mektup gelmiş bulunuyor. Bu mektubu aşağıda aynen neşrediyoruz.*

*Muhter*erem vatandaşlarıma,

Önce Büyük Hürriyet Bayramınızı kutlular devlete, millete hayırlı olmasını candan temenni ederim.

Genç üniversiteli kardeşlerimizin eşsiz mücadelesi ve Şanlı Ordumuzun tarihte görülmemiş mücadelesi ile on yıldan beyri memleketi keyiflerinin istediği gibi idare ve kendi ceplerine çalışan salimlerden kurtulmuş bulunuyoruz. Dört duvar arasında mahkûm bulunmama ramen yurdumuzda esen hürriyet havasını büyük bir sevinç ve zevkle teneffüs etmekteyim.

Sadece üzüldüğüm bir tek nokta vardır. Halk arasında Sabık ve Sakıt Reisicumhur Celâl Bayara benim adımın verildiğini ve kendisinin (Berbat Süleyman) adı ile anıldığını duydum. Bunu şiddet ve nefretle red ederim. Ben gerçi bir adam öldürmek suçu ile kanunlarımızın tayin ettiği cezayı halen çekmekteyim. Bundan başka Her hususta alnım açık ve temizdir, eli kana bulanan ve burada yazmakla bitiremiyeceğim türlü suçları işlemiş bu şahsa adımla hitap edilmesi sadece benim isimimi kirletir. Vatandaşlarınım bunu böylece bilmelerini ve bu vatan hayinine beni ismimle hitap etmemelerini sonsuz saygı ve sevgilerim ile rica ederim.

Berbat
Süleyman Gönül

dasını mükemmel alıyor, kahvaltısım dahi ihmal etmiyordu. Tabii buzda soğutulmuş nefis Rus havyarı bulamamak bu on senelik saltanat meraklısını üzüyordu ama, çare yoktu» Harbiyeye giden yolun başında çakı gibi Harbiyelier ve onların yanında tanklar kuş uçurtmuyorlardı. Kumandanlık dairesi de tankların muhafazası altındaydı. İki Harbiyeli nöbetle ve devamlı olarak sabık erkânın odasında silahsız olarak bulunuyor, odaların kapılarında ise silâhlı Harbiyeliler duruyordu. Bir Harbiyeli, arkadaşlarının hislerine tercüman olarak, bu haftanın başlarında birgün kendisiyle konuşan AKİS muhabirine:

"— Bir nöbetin bu derece tatlı olacağını hayatımda hatırana getirmemiştim" dedi.

Okulun üst katındaki revir dairesi ve revirin odaları eski Bakanlarla Samet Ağaoğlu gibi gözde Demokratlara ayrılmıştı. General Erdelhun ve General Namık Argüç de buradaydılar. Yukarı kat sakinleri arasında ihtilâttan menedilen Refik Koraltandı. Sabık Meclis Başkanının odasına girenler gülmeden çıkamıyorlardı. Saçlarının pembeye kaçan rengiyle koca Koraltan hakikaten gülünç bir manzara teşkil ediyor, gençlere nutuklar çekmeye çalışıyordu. Bakanlar bir koğuşa alınmışlardı. Aralarında en gamsızı ve kalenderi Ethem Menderesti. İkbal günlerindeki babacan tavırlarını ve "iyi adam" pozunu muhafaza ediyordu. Zorlu daha ziyade uyumakla vakit geçiriyor, arada bir "monşer, ne sıcak!" diyordu, Öteki Bakanlarla fazla alakalanan yoktu. Kendi aralarında toplanıyorlar, çene çalıyorlar, başlarına geleni konuşuyorlardı. Serbest hayattaki işreti ve anormal sefahati bırakmış olduklarından bir çoğunun yüzüne renk gelmişti. Zaten aralarında pek azı hariç, eski ekâbire "Sizi salıveriyoruz" dense yola koyulacak olan son derece mahduttu. Belki Bayar çıkardı. Çıkar ve komitecilik kabiliyetlerini yeniden deneme yolunu arardı. Harbiyedeki on günlük ikamet, rejimin hakiki mesulünün kim olduğunu herkese gösterdi. Ama ötekiler canlarının kurtulduğuna memnun,

Amerikanın Trajedisi

Bu mecmua, Ankarada Ekselans Warren'in idaresindeki Amerika Büyük Elçiliğinin Washington hükümetini Türkiyede cereyan eden hâdiselerden gerektiği gibi haberdar etmediğinden ve sayın Büyük Elçinin Türkiyeyi de, Türkleri de asla tanımadığından daima şikâyetçi olmuştur. Gerçi müteveffa Zaferin başmakalelerinde beliren zihniyete sahip bir takım Amerikalılar bunu Amerikanın bir iç işi sayabilirler ve Amerika Büyük Elçilerini AKİS'in değil Amerika Cumhurbaşkanının tayin ettiğini hatırlatabilirler. Doğrudur Ama Amerika Büyük Elçilerinin de AKİS için bir tabu teşkil etmediği ve bu zevatın pek âlâ tenkid olunabileceği hususu aynı samimiyetle kabul edilmelidir. Kaldı ki içinde yaşadığımız dünyada Amerika Büyük Elçileri birinci derecem ehemmiyeti haizdir ve Washington'un dost memleketlerde hangi havanın estiği hususunda doğru bilgiye sahip olması bu memleketlerle Amerika arasındaki münasebetlerin ayarlanmasında esaslı bir unsur teşkil etmektedir. Bu bakımdan Amerikanın ciddi ve kalbi bir dostu olan bu mecmuanın bu mevzudaki devamlı hassasiyeti haklı görülmelidir.

Şimdi lütfen meşhur New York Times'in -Amerikanın en iyi haber alan gazetesi- bizim 27 Mayıs İhtilâlimizin akabinde neşrettiği Washington mahreçli şu haberini okuyunuz: 'Türkiyedeki askerî darbe Amerika Dışişleri bakanlığının yüksek memurları için tam manasıyla bir sürpriz teşkil etmiştir. Buradaki iyi haber alan çevrelere göre en son dakikaya kadar Ankaradaki Birleşik Amerika Büyük Elçiliği Dışişleri bakanlığına Başbakan Menderesin gürültücü muhaliflerini muhtemelen yenebileceğini bildirmiştir. Bu çevreler Büyük Elçiliğin Silâhlı Kuvvetler tarafından girişilecek bir hareketi ihtimal dahilinde görmediğini söylemektedirler. Anlaşıldığına göre Büyük Elçilik bu görüşünü desteklemek için Türkiye Genel Kurmay Başkanı General Rüştü Erdelhunun Başbakan 'Menderesin sıkıca arkasında bulunduğunu ve onun tarafından idare edilmeyecek veya desteklenmeyecek bir askeri darbenin tamamile imkânsız bulunduğunu belirtmekteydi". Bir Büyük Elçinin, burnu dibinde cereyan eden hâdiselerden böylesine habersiz kalabileceğine inanmak hakikaten müşküldür. Kaldı ki meşhur Taakikat Komisyonunun kurulmasının hemen akabinde bizzat Ekselans Warren'e Menderesin Türkiyede rejimi değiştirdiği, onbeş kişilik bir sivil junta idaresi kurduğu, Türk milletinin böyle bir idareyi asla kabul etmeyeceği Ve sonuna kadar uğraşacağı en açık şekilde anlatılmıştır. Buna rağmen Ekselansın kendi Dışişleri bakanlığına bu derece hatalı raporlar göndermesi dalâlet değilse mutlaka gaflettir. Fek çok Türk senelerle Türk - Amerikan dostluğunun böyle tutumlar dolayısıyla satsumasının endişesi içinde yaşamışlardır. Zira Amerikan aleyhtarı hisleri dünyanın muhtelif köşelerinde komünistlerden de tesirli şekilde bu tip Büyük Elçiler körüklemişlerdir. Amerikanın Menderes idaresini destekler görünmeye kendisini mecbur sayması bu raporların bir neticesi değil midir?

Yarabbi, bari Washington Türkiyenin bugünkü vaziyeti mevzuunda doğru bir bilgi alabiliyor mu?

Fletcher Warren
Gaflet...

Cümbüşün Hikâyesi

Çankaya

Dört sene boyunca Türkiyenin her tarafında gönüllerinde vatanın iadece demokrasi aşkı ve memlekete hizmet alevinden ibaret bulunduğunu söyleyerek iktidara gelenlerin, on yıl müddetle idarelerin en kirlisini kurmuş oldukları artık ortaya çıkmıştır. Çankaya köşkünün, Celâl Bayarın elinde bir işret yuvam haline geldiği bitmiyor, orada tertiplenen âlemler kulaktan kulağa fısıldanıyordu. İptidai zihniyet sahiplerinin, hizmet makamların bir zevk-ü sefa vasistası saydıkları malûm hakikatlerdendir. Biç düşmeyeceklerim sandıklarından eski iktidarın ileri gelenleri her şeyde olduğu gibi cümbüşlerde de fütursuzluklarının son haddine varmışlar, Radyodan fokun takım sanatkârları resmi arabalarla Köşke celbederek eğlenmeye koyulmuşlardır. Ekmek paralarıyla oynandığından bu âlemlere katılmak zorunda kalanlar eşlerine dostlarına "Çankaya Geceleri"ni daha o zamanlar anlatmışlar, fısıldanan haberlerin kaynağını teşkil etmişler, Bayar İle ideal arkadaşlarının kurdukları idarenin pisliğini ortaya sermişlerdir.

Aşağıda okuyacağım» yazı bir "görgü şahidinin, Çankaya âlemlerine İsrarla davet edilen güzel bir ses sanatkarın İstanbul muhabirimize anlattıklarıdır. Sevim Çağlayan ses sanatkârlarının en alımlılarından biri olduğu için erkân nezdinde uyandırdığı "alâka" da fazla olmuş, bu sayede gazete reklamlarının meşhur Şahane Kadım eğlenceli hâtıralar ve intibalar biriktirmek imkânını bulmuştur.

"Ben on yıllık radyo sanatkarıyım ve sakıt D.P. iktidarının büyükleriyle ilk defa 1950 senesinde, bir Cumhuriyet Bayramı gecesi teşerrüf ettim, O gece Radyo Müdürünün teşvikiyle, daha doğrusu emriyle *biz,* Radyo Evinin genç ve güzel sanatkarları Çankaya köşküne götürülmüştük. Erkan, daha iktidara gelişleri nin beşinci ayında cümbüşler tertiplemeye başlamışlardı. Bu zoraki ve mecburi ziyareti diğer ziyaretler takip etti. Çankaya köşkünde Türk müziği ile alakalı olarak verilen ziyafetlerde cereyan eden kepazelikler sizi temin ederim ki hiç bir yerde görülmemiştir. O köşke bir Cumhurbaşkanı köşkü demek için bin şahit isterdi.

"Büyük, salonda kurulan sofranın baş köşesinde Celal Bayar otururda. Etrafında devrin Bakanları ve gözde milletvekilleri bulunurdu. Servinin üzerindeki yiyecek ve içkileri tatmak bana her zaman nasip olmadı ama diyebilirini ki masada kuş sütunden başka her şey görülürdü.ve ziyafet sofrası zengin Arap şeyhlerinin ziyafet sofralarından aşağı değildi.

"Bu ziyafetlerde bizi karşılarına oturturlar ve kendileri içmeğe başlarlardı. Bizler muhterem zevatın istedikleri şarkıları söyler, gönüllerini hoş etmeğe çalışırdık. Benim iştirak ettiğim Çankaya âlemlerinde seyrek olarak Menderes de bulunurdu. Ancak o daha ciddi durur, ulaklığım belli addı bir vaziyet takınırdı. Fakat başta bazı Bakanlar, ötekiler bir felaketti. Alem ilerledikçe türlü kepazeliklere ve sululuklara, hatta sarkıntılıklara tahammül etmek gerekirdi. Celâl Bayar sofranın başında bu hali gülerek seyrederdi Doğrusunu ifade etmek lâzım gelirse bir genç kadın olarak borada insanın şerefini ve iffetini muhafaza etmesi dünyanın da meharetli İşiydi,

"Sizi temin ederim ki şu anda Çankaya âlemlerini hatırlayınca midem bulanıyor. Hiç unutmam, gene böyle bir akşam içkiler içildikten, kafalar tütsülendikten sonra bana sulanmağa başlamışlardı. Zaten bu adamlar kafalarını bulunca ortaya fırlarlar ve çifte telli oynıyarak göbek atarlardı. Göbekleri de, hani atmağa müsaitti ya... İşte o akşam da Osman Kapani benim oturduğum yere gelerek elimden çekti ve "Gel, seninle karşılıklı göbek atalım" dedi. Ben "Göbek atan dansöz değilim. Ben sanatkârım" diye cevap verince Kapani "Ne olur canım.. Gel bir iki kırıt" diye beni zorladı.

"İnanır mısınız, bu sofrada bir kere dahi memleket meselelerini konuşup münakaşa ettiklerine rastlamadım. Bütün düşünceleri zevk, âlem ve işret idi. Cereyan eden konuşmaları, sanatkârların maruz kaldıkları sulülukları burada anlatmağa utanırım. Kaç defa kadınları soyunmaya, kucaklarına oturmaya mecbur etmişlerdir. Ziyafet geç vakitlerde sona erdiği zaman, Köşkün

Alemleri

önü görülecek yerdi Ağzından salyalar akan bir sürü sarhoş, ziyafetteki kadınları paylaşmak için yarış ederler ve birbirlerine yapmadıklarını bırakmazlardı. Sanatkârlara yapılan tehdidler de caba! Köşkün kapısının önüne arabalarını çekerler ve aç bir kurt gibi arzularına ram olacak kadın gözlerlerdi.

"Bu gözü dönmüş adamların elinden iffetimi nasıl güçlükle kurtardığımı tahmin edebilirsiniz: Bizlere çeşitli hediyeler vermek isterlerdi. Paraları o kadar boldu ki... Ben şahsen bir tanesini bile kabul etmedim. Bu işret âlemleri zaman zaman Komitanın evinde de tekrar edilirdi. Ama, ne yalan söyleyeyim, bunlar Çankaya köşkünde olan biten yanında nezih kalırdı. Koraltanın evinde daha ziyade misafir gelen yabancı heyetler, meselâ Iraklılar bulunurdu.

"Gene bir gece Büyük Sinemada bir klübün menfaatine konser verecektim. Klüp idarecileri benden Dilâver Arguna gidip yardım istememi rica ettiler. Ben de Argundan randevu talep ettim. O gece Dilâver Argun evime telefon etti ye 'Sevim hanım, siz bizden bir. şey istiyordunuz. Ben falan evdeyim, gelin de görüşüp halledelim" dedi. Vakit gece yarısını geçmişti. Ne münasebetle beni eve çağırdığını anladım.

"Bende sakıt iktidarın mensuplarına dair ne hikâyeler var. Meselâ gene bundan dört yıl kadar önceydi. Hastalık sebebiyle Avrupaya gitmem lâzımdı. O zamanki Maliye Bakanı Nedim Ökmeni makamında ziyaret ettim ve döviz talebinde bulundum. O hemen "Tabii Sevim hamın, emredersiniz. Ben sizi evinizden ararım ve bir gece çıkarız diye cevap vermesin mi ? Hayret etmiştim. Bana dövizi ne karşılığında vermek istiyordu! Hemen "Beni evden arayacağınıza Kambiyo Müdürünü arayıp emir verseniz daha iyi olur" diye cevap verdim. Bana vere vere 25 liralık döviz verdi! Buna da teşekkür ettim. Zira hiç vermiyebilirdi.

"Bu iğrenç ve korkunç adamların davetlerinden ve bilhassa Çankaya Köşkü âlemlerinden son zamanlarda tamamen elimi ayağımı çekmiştim. Bütün davetlere red cevabı veriyordum. Bu yüzden radyodan da istifa ettim. Bildiğiniz gibi Göl gazinosunda çalışmağa başladım. Türk müziğine renk getirmek arzusuyla şeffaf tuvaletle sahneye çıktım. Benden bir şey elde edemiyen zamana» kodamanları hemen buna mâni olup, intikam almağa kalkıştılar. Gazinoyu kapattılar ve çalışmama mâni oldular. Bütün bu hâdiseler çok asabımı bozmuştu. Muhtelif vesilelerle evime telefon ederek veya bizzat polis göndererek arzularına ram olmamı istediler. Bu azılı canavarlardan kurtulmağa imkân yoktu. İntihara dahi teşebbüs ettim. En nihayet İstanbula gelip okumaya

Sevim Çağlayan
Azgınlardan güç kurtuldu

karar verdim. Fakat burada da, beni Dilaver Argun ve Çankaya azgınları yerine yeni tehlikeler bekliyordu.

"Bu yeni tehlikeler Vali Yetkiner ve Emniyet Müdürü Faruk Oktaydı. Bu adamlar benim sahneye, çıkmama mâni olmak istediler. Valiye, Polis Müdürüne giderek benimle uğraşmamalarım tavsiye ettim. Valinin Özel Kalem Müdürü bana açıkça, bu işin ya 20 bin lirayla yahut da kadınlık ile halledilebileceğini söyledi. Bu iğrenç adamların bütün tekliflerini reddettim.

"Beni daha fazla söyletmeyin. İçim doludur. Yüce Tanrı bütün fenalıkların cezasını verdiği gibi onların da cezasını verdi. Şimdi Çankaya cümbüşlerini, o işret âlemlerini, tertiplettirdiği kepazelikleri gülerek seyreden ve gönül eğlendiren göbekli, ihtiyar Celâl Bayan hatırlıyor ve ürperiyorum. Allah hepimizi kurtardı. Şükürler olsun.."

şükrediyorlar, hak. ettikleri akıbetin daha fana olmamasıyla teselli buluyorlardı.

Hakikaten de Harbiyeliler, kumandanlarından en küçük rütbelisine, sabık devrin ekabirine gözleri gibi bakıyorlardı. Tek gayeleri kendilerine emanet edilen bu zevatı sapasağlam adaletin karşısına çıkarmak, onları sanık sandalyesine yerleştirmek, orada haklarında verilecek hükmü kulaklarıyla dinlemelerini sağlamakta.

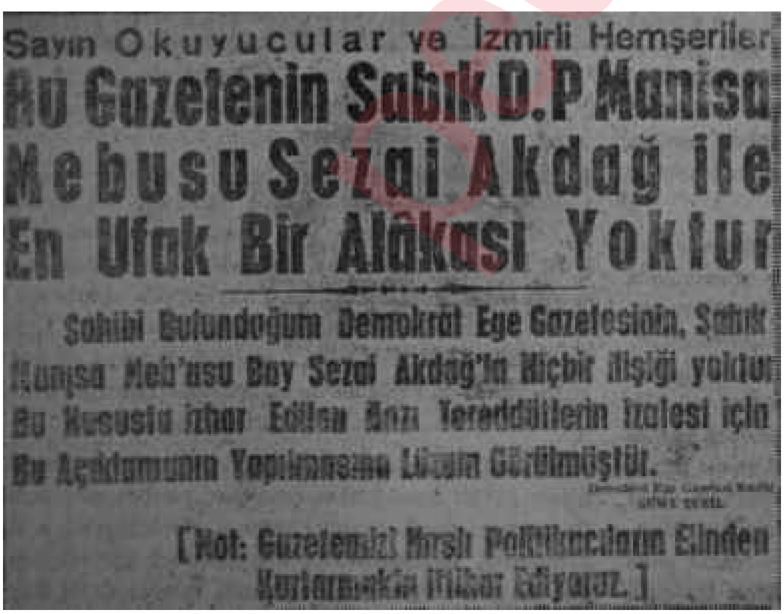
İzmir

Dönen dönene

Geçen haftanın başında İzmirde, yumruğunun kuvvetiyle meşhur Manisa milletvekili Sezai Akdağın Ankara Palasta yakalanışının hikâyesini bilenler Demokrat Ege gazetesinin bir açıklamasını okurken bıyık altından güldüler. Gazete iri puntolarla Sezai Akdağın Demokrat Ege ile ilişiğinin kesildiğini bildiriyor ve patronların gazeteyi muhteris politikacılardan kurtardıkları için son derece sevinçli olduklarını açıklıyordu. Bu açıklamağa en fazla kahrolan muhakkak ki Sezai Akdağdı. Yassıadanın iri kıyım sakini bir zamanlar milletvekilliğinden ziyade gazeteciliğiyle övünürdü, Allahtan her D.P. borazanı gibi Demokrat Ege gazetesinin de okuyucusu pek azdı da Akdağın gazetecilikten ayrılışı pek fazla kimse tarafından duyulmadı.

Aynı günlerde İzmirdeki D.P. borazanı diğer iki gazetenin durumları daha da güçtü. Ege Ekspres ve Yeni Asırın ilişiklerini kesecekleri "hırslı politlkacılar"ı da yoktu. Bu bakımdan 27 Mayıs sabahı Esklşehirin 150 binlerini ve Menderese yapılan eşsiz sevgi gösterisini ballandıra ballandıra anlatan Yeni Asır ertesi günü şaşırdı. Birdenbire toparlanamamış, 28 Mayıs günü Türk Silahlı Kuvvetlerinin asil harekâtını alışageldiği üslûpla verememişti! Ama 29 Mayıs günü Yeni Asırın kurtuluş günü oldu. Şok geçmiş, inanmak istemedikleri hâdisenin doğru olduğu kafalarına dank demişti. Başyazar derhal kalemine sarıldı ve Yeni Asır son zamanlarda bir hayli azalan okuyucularına nefis bir başmakale sundu!

D.P. borazanı İzmir gazetesinin usta Başyazarı Ali Şevket beye o gün şakacı bir genç küçük bir şaka yapmamış olsaydı, Başyazarın keyfine diyecek olmıyacaktı. Şaka basit bir telefon muzipliğiydi. Ali Şevket beyin telefonu birkaç kere ötmüştü. Başyazar alışık olmadığı korkuyla reseptörü kaldırdı. Karşıdaki ses tok bir asker sesiydi. Kendisini Millî Komite istiyordu. Bazı şeyler sorulacaktı. Ali Şevket bey reseptörü yerine koyduğunda alnında biriken terler ve yüzündeki dehşet görülecek şeydi. Başyazar sabık Başbakanı Menderes için yazdığı övgüleri kaleme alırken ancak böyle terler ve Beyfendinin başyazısını gene de beğenmeyeceği Menderesin bu yazıları okuması yüzde yarım ihtimal dahilinde bile değildi- endişesi dilim damağım kuruturdu.

Bu Gazetenin Sabık D.P Manisa Mebusu Sezai Akdağ ile En Ufak Bir Alâkası Yoktur

Sahibi Bulunduğum Demokrat Ege Gazetesinin, Sabık Manisa Mebusu Bay Sezai Akdağ'la Hiçbir İlişiği yoktur. Bu Hususta İzhar Edilen Bazı Tereddütlerin İzalesi için Bu Açıklamanın Yapılmasına Lüzum Görülmüştür.

[Not: Gazetemizi Hırslı Politikacıların Elinden Kurtarmaktan İftihar Ediyoruz.]

Demokrat Ege gazetesindeki açıklama

Annenisin adı Dündü müdür ?

Titrek adımlarla Merkez Kumandanlığına gitti. Kumandanlığın kapısından içeri girerken kendisini gözetleyen bir kaç kişinin kıskıs güldüğünü farketmedi. Durumu anlayıp kendine gelinceye kadar Ali Şevket bey bir kaç kere bayılma tehlikesi geçirdi.

Meşhur Ege Ekspresin vaziyetinin gülünçlüğü de Yeni Asırınkinden aşağı kalmadı. Ne var ki D.P. iktidarının, mutlu azınlığı hürriyet mücadelesinde karşı tarafta yer alan namuslu ve cefakar Basın mensuplarını birkaç gün içinde geri bırakmayı becerdiler ve birer hürriyet kahramanı kesiliverdiler!

İzmirde üzerinde en fazla durulan ve duyanları fazla eğlendiren İzmir Belediye Başkam Faruk Tuncanın durumu oldu. Askerlikle başı pek hoş olmayan Belediye Başkanının Davutpaşaya tıkılması doğrusu **pek haşin** olmuştu. **Üstelik** bu muhafazanın

5 Haziran 960 tarih ve 302 sayılı mecmuanızın 12 nci sahifesinde hakkımda yazmış, olduğunuz yazılar yalnıştır. Yirmi küsur senelik şerefli bir Jandarma subaylık hayatım vardır. İddia edildiği şekilde sabık Reisicumhurdan hiç bir maddi menfaat sağlayarak vazife ve memuriyetimi kötüye kullanmış değilim. İnkılâp harekâtına şehirden gelen silâh sesleriyle ve bir müddet sonra Muhafız Jandarma Alay kumandanlığının vaki iş'ariyle muttali oldum. Derhal hor şerefli subay gibi hisseme isabet eden vazifeyi Milli Komite emrine girerek İfa ettim.

Bir gün sonra nezaret altına alınmış isem de yapılan incelemede kusursuz olduğum tahakkuk ettiğinden tahliye edildim.

Muhafız Jandarma Tabur Kumandanı
Kd. Bnb. Münir Kiper

AKİS : Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Talisin Çelebican da -nezaret altına alınmıştır- ihtilâl sırasında Eskisehirde bulunan Menderese hâdiseleri kendisinin haber verdiği yolundaki tahminin doğru olmadığını beyan etmiştir.

İzmirin Demokrat Belediye Başkanı bir türlü ısınamadığı askerliğe böylelikle alıştırılıyor, ileride çekeceği güçlükler önlenmiş oluyordu.

İzmirli D.P. liler..

"Tuncanın alınıp Davutpaşaya götürüldüğü sıralarda eski sabık D,P. liler Tuncaya ve sabık iktidar büyüklerine küfretmekte yarışa başlamışlar, çektiklerini yana yakıla yakınlarına anlatmağa koyulmuşlarda. D.P. nin İzmir İkinci Başkam Ömer Atavardar bunlardan biriydi. Eski günlerine yani D.P. nin iktidara gelişinin arefesine dönmeği cam gönülden arzuluyordu. Şimdiki gibi benzin istasyonları işletmek yerine eskisi gibi otomobil temizlemeğe razıydı. Zira yakalandığında mensubu bulunduğu klikin karasını temizlemek için tonlarla benzinin kafi gelmeyeceğini anlamıştı. Hele hele, Demokrat İzmir gazetesinin matbaasını yerle bir eden Milis teşkilâtından, kendi kurduğu, yetiştirdiği Milis teşkilâtından, kendi kurduğu, yetiştirdiği Milis teşkilâtından hiç kimsenin şimdi yanında olmayışı Atavardan kabzından öldürecekti.

İzmirlileri ziyadesiyle eğlendiren, ufak tefek bir Demokratın hâdiseler karşısında aldığı vaziyet oldu. Meşhur define arayıcılarından olan bu damızlık inek meraklısı zat İnkılâbın ikinci günü derhal kuvvetli bir "eski rejim aleyhtarı" kesiliverdi. Ama kendisini yakınen tanıyanlar biliyorlardı ki ufak tefek Demokratın kal-

Burhan Maner

Ne olduysa ineklere oldu..

Paraşütsüz düşünce...

Senelerle söylendi: İktidar mevkii ebedi değildir, oradan ayrılmak her fâni için mukadderdir, insan kendini ona göre hazırlamalı. İkazlar, D.P. nin sonu göründüğünde daha ciddi ve daha elle tutulur hal aldı. Bu mecmuanın bir tabiri bütün Türkiyede rağbet gördü ve her yerde söylenmeye başladı: Düşeceksiniz, aklınız varsa paraşütünüzü şimdiden açınız, sukutunuzun acısını duymaz, siyasi hayattaki yerinizi muhafaza edersiniz! Şimdi karşısında bulunduğumuz manzara, paraşütsüz düşmüş ve hurdahaş olmuş bir takım insanın acıklı manzarasıdır. Kendilerini hiç düşmeyecekmiş sananlar bırakınız paraşüt açmayı, bütün gemilerini yakmış olmanın kefareti bulunmayan günahım çekmektedirler.

Düşmenin paraşütlüsüne misali, eski C.H.P. iktidarı vermiştir. Bugün C.H.P. daha da artmış şerefi, hudutsuz çoğalmış itibarı, tam manasıyla güven veren lideriyle Türkiyede iktidarın 1 numaralı namzedidir. İktidarlar için bir de maskara olarak düşme bulunduğuna misali ise D.P. vermiştir. Eğer bunca sene bunca ikaz yapılmamış bulunsaydı elindeki çirkin bastonu hile bırakmayı çalımına yediremeyen o boş Bayarların, az alkışlansa hiddete kapılan o mariz, psikopat Mendereslerin, hiç bir mukaddesat tanımadan herkese dil uzatan o Sametlerin, o Kalafatların bugünkü hali karşısında insanın içine gene de bir acıma hissi dolabilirdi. Ortaya serilen bütün kirli çamaşırlar bu zevatı birer maskara haline getirmiş, on yıllık davranışları gözler Önüne çırılçıplak yayılınca Berbat Süleymanlar haysiyetlerini korumak lüzumunu duymuşlardır. Bu yüzdendir ki manzara karşısında insanın İçine dolan acıma değil, sadece sonsuz bir iğrenme hissidir.

Her iktidarın bu acıklı tecrübeden ders alması, yarınki Türkiyenin saadetinin temel taşını teşkil edecektir. İhtimal ki böyle bir derse hepimiz muhtaçtık.

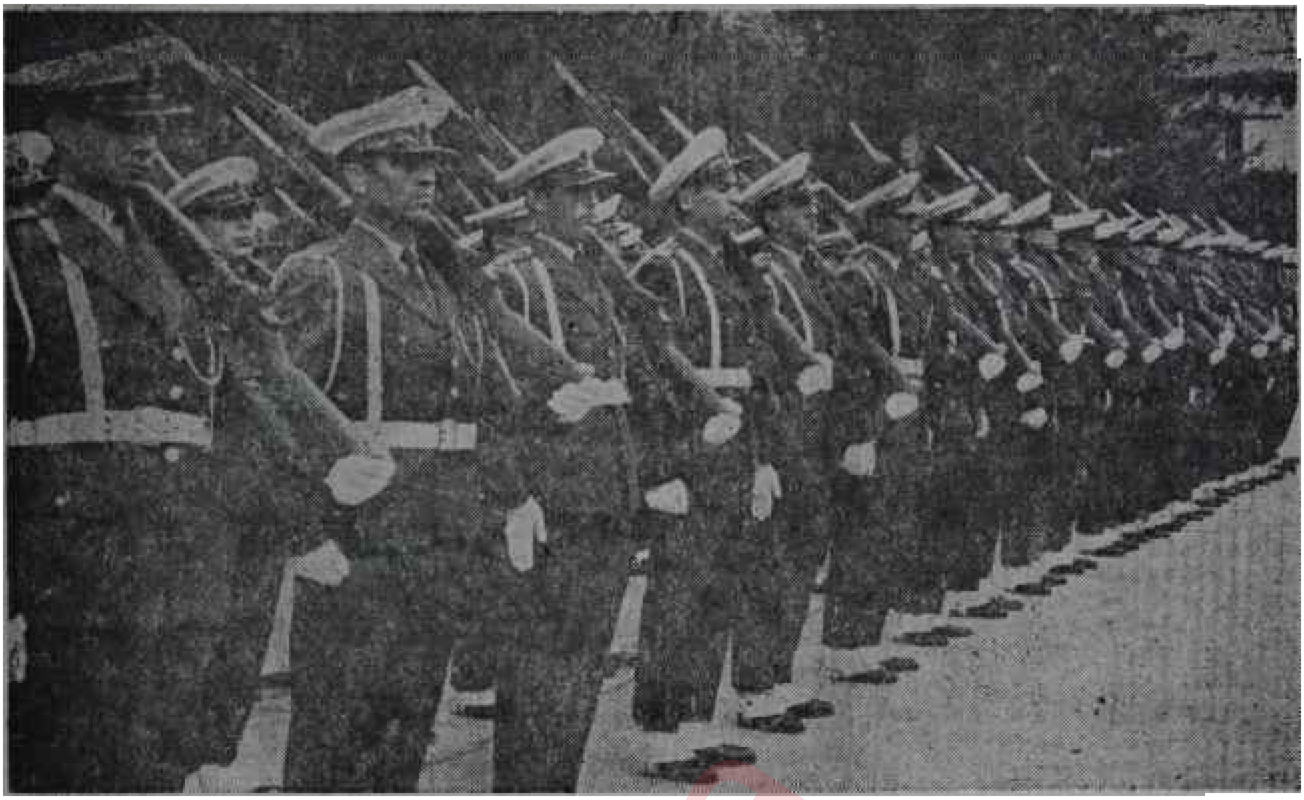
Fafuk Tunca

Askerliğe hazırlık

binde hâlâ bir acı yatıyordu. Ordunun harekete geçmesi, fazla değil, bir haftacık geri kalsaydı Burhan Maner, İ.C.A. yardımından alacağı beheri onar bin liralık damızlık ineklerle Narlıderede muazzam bir numune çiftliği kuracaktı. Maner, bundan sonra herşeyden elini ayağını çekecek ve D-P. iktidarının hediyesi inekleriyle başbaşa kalacaktı.

Bir başka D.P. li daha Davutpaşa kışlasına. gönderilirken son derece üzgündü. Raşit Gök kayanın üzüntüsü iki türlüydü. Biri artık. millete Allanın dağlarını arsa diye satamıyacaktı. İkincisi de ortağı olan sabık bir iktidar irisinden, hem de en irisinden ayrı yere kapatılmasıydı. Vefakâr ortağı Koraltanla aynı yere kapatılmış olsaydı hiç değilse hakiye hesaplarım tasfiye edebilecekti. Bu maruf Demokrat koca Yamanlar dağını arsa diye bir kooperatife satmıştı!

İzmirlileri sevindiren bir başka hâdise de grene geçen haftanın başında vukua geldi. Yeni idare ESHOT'ta çalışan -sadece aydan aya bordroya imza atmak gibi güç bir işle vazifeli üçyüz kadar ocak ve bucak başkanının işlerine son verdi. Böylece İzmir Belediyesinin sırtından milyonlarca liralık haraç yükü kalkmış ve geniş bir iş sahası vatandaş için açılmıştı.

Harb Okulu öğrencileri
Göklerden gelen sesi dinlediler

İhtilâl

Bardak taşınca

(Kapaktaki Şehit)

Bu haftanın sonlarındaki bir gün, Ankaraya nazır tepelerden biri Üzerine kurulmuş iri, beton binada gene hummalı bir faaliyet vardı. Gerçi bu faaliyet, aynı bina içinde 26 Mayısa bağlayan gece göze çarpan faaliyetten hayli farklıydı. O gece yürekleri heyecan, ateş, iman ve cesaret doldurduğu halde bu haftanın Bonlarındaki gün derin bir hüzün hazırlıklara • hakim görünüyordu. Harbiye, 2? Mayıs Harekâtında verdiği sehite karşı son vazifesini İfaya hazırlanıyordu, 10 Haziran günü §ehit teğmen Ali thsan Kalmaz ebedi istirahatgâhına, bütün Türk milletinin minnet hislerini şahsında toplamış olarak, arkadaşlarının kolları arasında terkedüecekti. Doğrusu istenilirse gencecik yaşında hayata veda etmiş bulunan bu topçu teğmeninin alın yazısında istisnasız her Türkün gıpta edeceği bir satır yok değildi. Ali İhsan Kalmaz uzun uykusunu Atatürkün yanında uyuyacaktı. Bir Harbiyeli olarak genç teğmen bu mazhariyeti haketmişti.

Sabık iktidar mensuplarının Gazi Osman Paşa Marşıyla çileden çıktıkları günlerde dahili elbiseleriyle genç Harb Okulu talebeleri öbek öbek okul bahçesinde toplanıyor, duyabildiklerini, dışardan sızdırabildiklerini birbirlerine anlatıyor, İstanbul ve Ankaradaki Üniversiteli kardeşlerinin hürriyet mücadelesi hikâyesini tamamlamağa çalışıyorlardı. İzinler kalkmıştı. Harb Okulu talebeleri ancak ön kapıya kadar çıkabiliyorlardı. Gazete ve mecmualar mektebe sokulmadığından olanlar hakkında bilgileri sadece ve sadece duyduklarından ibaretti- Hoş, gazeteler gelse de o günlerde basından bir şey öğrenmeğe imkân yoktu. Allahtan Harb Okulu talebeleri arasında Hu-'"kuk Fakültesinde okuyanlar vardı. Bunlar her gün Fakülteye gidiyorlar ve akşam dağarcıkları dolu olarak dönüyorlardı. Istanbulda neler oluyordu? Ankarada neler olmuştu? Bütün bunları Fakülteye devam eden arkada "'arından her gece merakla dinliyorlar ve sabırla başlarını sallıyorlardı. Bir haber kaynağı da ön kapıya gelen eş ve dostlardı. Onlardan da bazı şeyler öğrenebiliyorlar ve söylenenlere inanmak istemiyorlardı. Demek İstanbulda "Hürriyet" diye bağıran mastım Üniversiteli gençlere polis ateş açmıştı! Demek polisin öldürdüğü yüzlerce -o sıralarda haberler kulaktan kulağa böyle yayılıyordu- genç Üniversiteli var-. dı! Demek beş on kişi bir araya gelse polis cop ve göz yaşartıcı bombayla müdahale ediyordu! Demek Siyasal Bilgiler Fakültesi talebelerine Örfi İdare Kumandanı ateş açtırmıştı! Yarabbi, ne günlere kalınmıştı. Bütün bu yapılanlar nedendi? Gerçi şu okula girdiklerinden bu yana üstlerinin, ağabeylerinin, kumandanlarının kendilerine yerdiği en mühim öğüt "Ordu siyasete karışmamalı" öğütüydü. Ama bu yapılanlara can dayanamıyordu. Harb Okulunun genç dimağlarını yapılanlar hele gençliğe yapılanlar adam akıllı karıncalandırmağa başlamıştı. Duydukları, kulaklarına gelenler, söylenenler ve memlekette esen terör havası *genç* Harbiyelileri ziyadesiyle müteessir etmekte, ziyadesiyle üzmekteydi.

Bu sıralarda genç talebelere teğmen ağabeyleri durmadan nasihat ediyor ve olanları sadece seyretmelerini. Ordunun siyasete karışmaması gerektiğini, sabretmelerini söylüyorlardı. Bir bakıma okuldaki sükû-

net bu teğmen atabeylerin nasihat ve sohbetleri ile temin edilmekteydi. Ama dış görünüşü bu olan sükûnet, teğmen ağabeyler de dahil, hiç kimseyi içinden bağlamıyordu. Harb Okulu kaynıyordu. Harb Okulunun genç subay namzetleri kendilerini zaptetmek için büyük gayretler sarfetmekteydiler.

Bir ordu mensubu

Günler geçiyordu. Hadiseler yavaş yavaş yatışır gibi olmuştu. Sabık İktidar mensuplarını rahatsız eden tek şey, o sıralarda Kızılay meydanında her gün binlerce kişinin Gazi Osman Paşa marsını söylemesiydi. Harb Okulunda da sükûnet sağlanmış gibiydi. Buna rağmen Teğmen ağabeyler *genç* talebelere sabretmelerini, her şeyin bir zamanı olduğunu söylüyorlardı. Artık Harb Okulu talebelerinde aşırı bir soğukkanlılık göze çarpmaktaydı. Genç Harbiyeliler konuşarak değil, bakışarak anlaşıyorlardı. Bir sükûn, Harbiyeyi kaplamıştı: Fırtınadan evvelki korkunç sükûn...

İşte bu günlerde Harb Okuluna gelen bir haber, genç askerleri hem çok kızdırdı, hem de pek çok eğlendirdi. Bir yüzbaşı polislerin tecavüzüne uğramış ve dövülmege kalkışılmıştı. Evet. Sadece dövülmege kalkışılmıştı. Zira yüzbaşının mukavemeti on oniki polisi epey şaşırtmış, hattâ bir kaçını hastahanelik etmişti. Hikaye şuydu:

Cebecinin Dörtyol semtinde oturan görünüşte sakin hattâ çelimsiz, dokunuluverince devrilecekmiş hissini veren genç bir yüzbaşı akşam evine dönüyordu. Sivildi. Oturduğu apartmana İkiyüz metre kala birkaç polis ve bekçi yanana yaklaştılar. Nereye gittiğini, nereden geldiğini sordular. Genç yüzbaşı şaşırdı. Eve gittiğini, evinin birkaç adım ileride olduğumu söyledi. Kendisine ne iş yaptığını sordular. Halbuki yüzbaşı polislerin ve bekçilerin kendisini gayet iyi tanıdıklarım biliyordu. Buna rağmen mesleğini söyledi. Bu âdeta bir işaret oldu. Bütün polis ve bekçiler genç askerin üzerine çullandılar. No var ki bir süredir, efendilerinin peşini takip eden uğursuzluk Gedikin polislerinin de peşini bırakmıyordu. Genç yüzbaşı Harbiyedeyken biraz boksa çalışmıştı. Talebeliği sırasında kilosunun Türkiye ikincisi idi. Ayrıca sporun her dalında başarılı bir talebeydi. Pentatloncuydu. Müthiş İç İşleri Bakanının polisleri, habersiz, dört başı mamur bir belâya çatmışlardı, ilk yumruğu yiyen polis neye uğradığını anlıyamadı. Beş altı metre nerdeki bir çöp kutusunun içi-

Sıtkı Ulay
Bildiği vardı..

ne yuvarlandı. Kutudan çıkmağa çalışırken gözleri karardı ve bayılır gibi oldu. Sonra bayıldı. Polisin, kaldırıldığı hastahaneden ancak bir haftada taburcu edildiği gelen haberler arasındaydı. Diğerlerinin istihkakı ilkinkinden aşağı olmadı. Yumruğu yiyen olduğu yere oturuyor ve kalkabilmek için en azından beş dakika istirahat ediyordu. Mütecavizler on kişi kadar vardı. Genç yüzbaşı arkasını bir duvara yermiş, vuruyor da vuruyordu. Cop filân işlemez, Gedikin uşakları genç askerle başa çıkamaz olmuşlardı. Üstelik yedikleri dayağın hesabı yoktu. Hani o sırada karakola gotürülseler yüzbaşının tecavüze uğradığını ispat etmek için bin şahit isterdi. Sanki yüzbaşı polisleri teker teker tenhada kıstırmış ve bir güzel dövmüştü. Yerden kalkıp genç askerin üzerine hücum edenler bir müddet sonra başa çıkamıyacaklarını anladılar. Yüzbaşıyı alıp karakola götürmenin de imkanı yoktu. Kanun bunu icap ettirmiyordu. Nihayet az dayak yiyenlerden birisi akü etti. Bir inzibat subayı çağırdılar ve yüzbaşıyı merkez kumandanlığına götürdüler. Yüzbaşı durumu anlatınca serbest bırakıldı. Polisler hakkında da gerekli takibata geçildi.

İkinci perde

Bu, mütevazi yüzbaşının başına gelenlerin ilk perdesiydi. İkinci perde hem daha eğlenceli, hem daha gaddarca oldu. Hemen ertesi gün evine dönmek üzere Kerpicin yanındaki dolmuş durağında sıra bekleyen genç yüzbaşı 12 kadar polisin hücumuna uğradı. Başına yediği bir cop darbesiyle bayıldı ve karga tulumba edilerek İtfaiye Meydanındaki Doğan bey karakoluna götürüldü. Karakola girerken yüzbaşı kendine geldi; Bir silkinişte koluna girmiş olan polislerden sıyrıldı ve en yakınındakine yumruğunu yapıştırdı. Yumruğu yiyen polis bir gün evvelkinin tarifesine tâbi tutuldu: Ancak bir hafta sonra hastahaneden taburcu edilebildi. Doğanbey karakolunun girişinde on metre kadar uzunlukta dar bir koridor vardı. Polisler ve genç asker arasında kıyasıya mücadele burada oldu. 12 polis ve bekçi, yüzbaşıyı ancak üç saat sonra bu koridorun dibine sürebildiler. Başlarında bir komiser vardı. Mütecavizleri idare ediyor ve bir kumandan gibi harekâtı düzenliyordu. Genç askerin yanına bizzat hiç mi hiç sokülmüyor, sadece emirler veriyordu. Genç yüzbaşı artık yaradana sığınmıştı Allah yarattı demiyordu. Bu bir nevi nefis müdâfa asıydı. Her yumruğu savuruşta birkaç çene komiği; çatırdısı duyuluyordu. Polisler ciddi surette endişelenmişlerdi Ufak tefek görünen. Bakin duruşlu bir yüzbaşıyla başa çıkamıyorlardı. Ne cop, ne yumruk para ediyordu. Silâh kullanamıyorlardı. Dışarıdan duyulacakta. Başlarına iş açılacaktı Nihayet, harekâtı İdare eden komiser bir çare buldu. Alelacele tedarik edilen bir ip yüzbaşının ayağına atıldı. Yere düşen genç asker toparlanmağa vakit bulamadan üzerine çullanıldı ve bir ayağından başaşağı tavana asıldı. Komiser, yüzbaşının asılı bulunduğu yere kahramanca yaklaştı. Maksadı birkaç tokat yapıştırmak ve eli kolu bağlı, müdafaasın birine gerekli dersi vermekti Ne çare, bu isteğine erişemedi. Genç yüzbaşı son bir gayretle bağlı bulunduğu ve bir saat rakkası gibi sallandığı yerden serbest ayağıyla bir tekme Savurdu. Tekmenin hızıyla sallanması artan genç asker mesafeyi hesaplayıp yumruğu da yapıştırmıştı. Bu hareketi asıldığı yerden kurtulmasına sebep oldu ve kemiklerin melodisi yeniden başladı. Yumruğu yiyen iflah etmiyor, yıkıldığı yerden kalkamıyordu. Hele yanma pek fazla sokulmağa cesaret eden birinin gözlerinin ortasına yapıştırdığı bir judo vuruşuyla mütecavizi birkaç dakika için kör ediverdi. Bir ara polisler koridorun bir ucuna, genç asker bir ucuna çekildiler.

Yapılacak birşey yoktu, Tek çare yüzbaşıyı yeniden Merkez Kumandanlığına teslim etmekti.

Vakit ilerlemiş, saat 22 yi geçmişti Dört saattir yüzbaşıdan dayak yemekteydiler. Durumu Merkez Ku-

mandanlığına bildirdiler ve geleci bir binbaşıyla yüzbaşıyı gönderdiler. O **gece** hadiseye karlışan, polislerden bir çoğu Örfi İdare Kumandanlığınca tevkif edildi. Sadece, hâdisenin tahrikçisi ve elebaşısı malûm komiser ortalarda yoktu.

Taşıran damlalar

Bu hikâye Harbiyeli gençlere anlatıldığı zaman hem gülmüşler, hem de sabık rejimin temsilcisi gibi görülen birkaç satılık polisin şahsında iradeyi elinde bulunduranlara adamakıllı içerlemişlerdi. Yüzlerinde acı bir tebessüm belirmişti. Aynı günlerde bir üsteğmene Demokrat partili bir zatın sahibi bulunduğu bir lokantada yemek verilmediği duyuldu. İşte bunlar bardağı taşıran damlalar oldu.

Bütün bu hâdiselere rağmen Harb Okulunda ufak bir çıt- çıkmamış, en ufak taşkınlık olmamıştı. Belki de bundan ötürü, sabık Îktidarın başları Harb Okulu talebelerini pek sevmişlerdi. Nitekim Nehrunun Ankaraya gelişinde sabık Başbakan Menderese tezahürat yapmaları için para ile tutulup getirtilen ve yol boyuna dizilen halkın muhafazasına ve misafirin emniyeti için alınan tertibata Harb Okulu talebeleri memur edildi. O gün Harb Okulu talebelerinin çektikleri sıkıntı denilebilir ki hiç kimseye nasip olmamıştır. Halk yol boyunca sıralanmış genç Harbiyelilere dargın bakıyordu. Onların olanlara seyirci kalmalarını âdeta ayıplıyordu. Neler, neler söylemiyorlardı. "Biz de size güveniyorduk" diyorlardı. Ama yapılacak bir şey yoktu. Harbiyeliler herşeyden evvel askerdiler.

Ertesi gün takvimler 21 Mayısı gösterirken Harbiyelilere ikinci bir görev verildi. Misafir Başbakan Anıt Kabri ziyaret edecekti. Harb Okulu talebeleri Bahçelievler ve Anıtkabir •civârmin emniyet tertibatıyla vazifeliydi. Harbiyeliler bunu da yaptılar. Sabık Başbakan Menderes geçerken gözlerindeki kini saklamayı bile bildiler. Vazifeleri. bittikten sonra sükûnetle okullarına döndüler ve yemeklerini yediler. Yemek biraz manalı yendi. Vazife sırasında kulaktan kulağa bir ses, kim olduğu, kimin olduğu bilinmiyen bir ses "Saat 14.30 da Kızılayda bulunun" demişti. Demek saat 14.30 da Kızılayda bulunacaklardı. Genç askerler bunun mânâsım derhal anladılar. Zaten o günlerde Kızılay Meydanında toplanılıp ne yapılacağı herkes tarafından biliniyordu, İşte Kızılayda, gaflet içinde bulunan sabık İktidar mensuplarına verilen ve ilk işaret sayılabilecek sessiz yürüyüş böyle başladı. Gruplar halinde Kızılay» inildi. **Orada** birleşildi. Yürüyüşe bir gün evvel onlara dargın gibi bakan halk da karışmıştı. Kalabalık muazzamdı. Harbiye martı binlerin ağzından haykırılıyordu. Kalabalığa yüksek rütbeli subaylar da karışmıştı. Harb Okulu Kumandanı General Sıtkı Ulay talebelerinin arasındaydı. Onlara itidal tavsiye ediyordu. General Burhanedin Uluç, jibin içinde yer almıştı. Okul subayları onun arkasındaydılar. O gün öğrenciler belki kendi kumandanlarına bir parça kızdılar. Ama birkaç gün sonra olacaklardan genç askerlerin haberleri yoktu. Sıtkı mayın vardı.

Tedbir, tedbirdir

Havanın kararmağa yüz tuttuğu saatlerde okullarına dönen Harb Okulu talebeleri biraz olsun rahattılar. Kurtlarını dökmüşlerdi. Bu işleri tasvip etmediklerini belirtmişler ve sabık Îktidarın doymak bilmiyen başlarına âkibetleri hakkında fikir vermişlerdi. Müteakip günler oldukça sakin geçti. Harb Okulu talebeleri içlerinde beliren garip bir sezginin tesiriyle birşeylerin olmasını bekler gibiydiler. Sabık Başbakanın tantanalı seyahatleri oldu. Tahkikat Komisyonu adı altında bir araya getirilen 15 azgının vazifesi şeklen nihayete erdi. Günler birbirinden farklı geçiyordu.

Müçteba Özden

Kumandanlar önde gider

Bu arada genç askerler yaptıkları yürüyüşten dolayı Okul Kumandanlarının tevkif edildiğini duydular. Gerçi haber mevsuk değildi. Değildi anla, yaşanan devir ne devirdi biliyorlardı. Doğru Alay Kumandanları Müçteba Özdenin şimdi Okul Kumandanıdır- karşısına çıktılar. "Biz paşanın tevkif edildiğini duyduk. Ya Kumandanımızı görürüz veya derse filân girmeyiz" dediler. Alay Kumandanı Albay Özden her nekadar böyle birşeyin mevcut olmadığını söylediyse de genç Harbiyelileri ikna edemedi. Bunun üzerine Sıtkı Paşayı bulmak üzere şehre ineceğini, bir saate kadar dönmezse kendisinin de tevkif edilmiş olacağını söyledi ve General Ulayı bulmağa gitti. Hakikaten de General Ulay tevkif filân edilmemiş--ti. Kendisine durumu anlattı ve Kumandanı Okula götürdü. Harbiyeliler paşalarım görünce rahatladılar ve derslere girdiler. Ancak bir şart ileri sürdüler. Bundan böyle her gün evvelâ Okul ve Alay Kumandanlarını görecekler, ondan sonra derslere gireceklerdi. Hakikaten öyle oldu. Her sabah Kumandanlarım gördüler, ondan sonra gönül rahatlığı ile derslerine girdiler.

Ve nihayet...

Bu 26 Mayıs akşamına kadar devam etti. O akşam güneş ağır ağır ışıklarını Ankaranın Üzerinden çekiyordu ki Teğmen Ağabeyler genç Harbiyelilere "Bu gece bir şeyler olacak" dediler. Ne olacaktı? Teğmen Ağabeylerin "olacak" dediklerinin mahiyeti neydi? Genç askerler, her asker gibi sual sormadılar. Sükûnetle olacakları ve kendilerine verilecek vazifeyi beklediler. Halbuki ertesi gün sılaya gideceklerdi. Okulda kalacak olanların da Konya yolu üzerindeki Ahlatlı bey kampına gönderileceği bildirilmişti. Teğmen Ağabeyler bir şey daha söylediler: "Bilet filân almayın, paranıza yazık ollur. Daha bir müddet buradayız". Harb Okulunda o saatten sonra korkunç bir sükûnet hasıl oldu. Herkes olacakları ve ikinci haberi bekliyordu.

İkinci haber gene Teğmen Ağabeyler tarafından talebeye iletildi:

"— Koğuşlarda sükûnetle bekleyin. Biraz işimiz var"

Allah Allah, bu saatte iş ne olabilirdi ki? Genç Harbiyelilerin gözlerindeki parıltı arttı. Gönüllerinde bir rahatlık hissetmeğe başladılar. Sessiz sedasız, beşer onar kişilik gruplar halinde beklemeğe ve havadan sudan konuşmağa başladılar. Saat

21.30 da Teğmen Ağabeyler yeniden Köründüler. Bu defaki, Kumandanlık emriydi: "Haricî elbiselerinizi giyin ve bekleyin" Rem de kumandanlık emri ha.. Artık genç Harbiyeliler derin derin nefes almağa ve durumu anlamağa başlamışlardı. Harici elbiseler sükûnetle giyildi. Yavaş yavaş sınıflara çıkıldı ve ikinci bir emir beklenmeğe başlandı.

İkinci emir gene Kumandanlık eniriydi. Hem de oldukça sevinçli bir emir: "Silâhlarınızı alın ve temizleyin"

Teğmen Ağabeyler bu emri ilettiklerinde saatler 22.30 u gösteriyordu. Bu sırada Okulun Dikmen sırtlarına bakan kısmıyla yan taraflara düşen ışıkları söndürüldü. Böylece uzaktan bakanlar Harb Okulunun her geceki gibi uykuya dalmak ve yeni bir güne hazırlanmağa başlamak üzere olduğunu zannederlerdi. Harbiye hakikaten yeni, ama yepyeni bir güne hazırlanıyordu. Aradan yarım saat geçti geçmedi. Bütün talebelere 10 ilâ 25 mermi dağıtılmağa başlandı. Böylece Harb Okulunun üç taburu silâhlanmış, harekâta hazır bekliyordu.

Genç Harbiydiler saat 24 sıralarında Kumandanları Sıtkı Paşayı aralarında görünce sevinçten deliye döndüler. Paşa gece yarısını birkaç dakika geçe sınıflarda dolaşmağa başladı ve talebelerine durumu anlattı. Harbiye, Türk milletinin hürriyeti için harekete geçiyordu. Kendileriyle beraber bütün Türk Silâhlı Kuvvetleri ayrı ayrı yerlerde harekete hazırdı. Ne var ki Başkentteki işi üç taburuyla Harb Okulu ve bir kaç tabur görecekti.

Sarılan Okul

Aslında, akşamın erken saatlerinden itibaren Okulda • talebelerin dahi sezmedikleri bir takım hâdiseler cereyan etmişti. Demokrat gasıpları bir ihtilalle bertaraf etmeyi çoktan plânlamış olan subaylar 27 Mayısta harekete geçmeyi kararlaştırmışlardı. O gün Ankara Örfi İdare Kumandanlığından, Namık Argüçün ruhunun dahi duymadığı bir sahte emir çıkarmışlardı. Emre göre meşhur Kızılay yürüyüşü dolayısıyla Okul subayları Okulda nezaret altına almıyorlardı. Bunlar öğleyin evlerine giderek ailelerini durumdan haberdar edecekler, gece Okulda kalacaklardı. Böylece, bütün subayların Okulda kalmaları şüphe celbetmeyecek şekilde sağlanmış oluyordu. Gece, Okulun etrafı da sardırıldı. Milli Birlik Komitesinin azaları, başlarında General Cemal Madanoğlu Okul Kumandanının odasında toplanmışlardı. Kumandan Sıtkı Ulayın sınıfları dolaşmağa başladığı saate kadar gerekli emirler yazıldı, vazife taksimi yapıldı. Birlik Kumandanlarına verilen emirde mukavemet görüldüğü takdirde ateş edileceği bildirildi. Bunları, İzmirden ertesi gün getirtilecek olan Orgeneral Cemal Gürselin yerine General Cemal Madanoğlu imzaladı. Ertesi sabah radyolarda okunacak tebliği ise General Sıtkı Ulay kaleme aldı. İhtilâlciler kellelerini ortaya koymuşlardı.

O gece, kumandanlık odasındaki bütün bu hazırlıklara kumandanın masasının arkasındaki duvarda asılı bulunan Atatürkün portresi tasvipkâr nazarlarla bakıyor, ihtimal kahraman subaylarıyla iftihar ediyordu.

, Durum anlaşılmış, genç Harbiyeliler silâhlarına çocukları gibi sarılmışlardı. Kumandan koğuşlara gidilmesini ve istirahat edilmesini emretti. Ne olacağı belli değildi. Belki bir gün, belki bir kaç gün uykusuz kalınacaktı.

Gece yarısını iki saat geçmişti. Harbiyelilerden hiç biri uyumuyordu. Nihayet bekledikleri emir geldi: "Kalkın"

Koğuşlardan çıkan talebeler için bir sabah kahvaltısı hazırlanmıştı. Çay vardı. Yumurta, peynir ve börek vardı. Her biri bunlardan ancak birkaç lokma alabildi. Saat 2.30 a gelmişti ki Harb Okulu üç taburuyla iç bahçede Hürriyet Savaşına hazırdı. 1. Taburun bir kısmı Okulun muhafazası ve gelenlerin tevkifi için ayrıldı. Gelen kim olursa olsun muhafaza altına alınacaktı. Diğer iki tabur ile 1. Taburun arta kalan kısmı mangalara ayrıldı. Genç teğmenlerin emrine verildi. Bir saat sonra Harb Okulunun uç taburu Türkiyede bir devri. değiştirmek için yola çıkmıştı.

Vurulup tertemiz alnından..

07 Mayıs gününün başladığı bu ilk saatlerde 1.78 boyunda, esmer, ela gözlü, tığ gibi bir topçu teğmeni hatıra defterine "Babam, anam ve kardeşlerim müsterih olsun. Bugün içki doğdum. Severek gidiyorum" cümlelerini yazıp imzasını attıktan sonra defterini kapatmış, yatağından aşağı atlayarak koşar adımlarla Harb Okulunun alt katma inmişti. Senelerdir bugünleri beklemişti. Neşesi artık yerindeydi. Kararlı, imanlıydı. Komutasına yerilen küçük birliği topladı. Saat sabahın üçüydü- Birliğine "Mecbur olmadıkça, ben emir vermedikçe katiyyen ateş açmıyacaksınız. Kardeş kam dökmiyeceğiz. İlk işimiz, vazifemizi kansız başarmaktır" diyor, aldıkları vazifenin büyüklüğünü, yüceliğini heyecanlı bir ifadeyle anlatıyordu. Genç Harbiyeliler Teğmen Ağabeylerinin sözlerini dikkatle, gözleri ışıldayarak dinlediler. Onlar da sevinçliydi. Aldıkları vazifenin büyük ehemmiyetini, olanca genişliği ile kavramışlardı. Onlar da "bugün için doğmuş"tular. "Severek gidiyor"lardı. Aldıkları vazife P.T.T. Umum Müdürlüğünün işgali' idi. libastaki postahanenin önüne gelip köşeyi döndüklerinde saat dört sularıydı. Tığ gibi topçu teğmeni birliğinin başında koşuyordu. P.T.T. Umum Müdürlüğünün kapısında silâhlı iki nöbetçi duruyordu. Teğmen onlara yaklaştı. Silâhlarını istedi. Durumu, nöbetçilerin anlıyabilecekleri şekilde kısaca açıkladı. Nöbetçiler Önce bir tereddüd geçirdiler. Teğmen, silâhlarım bırakmalarının, nöbet mahallini ter ketmelerinin kendileri için suç sa-

Harb Okulu merasim yürüyüşünde
Kahramanlar geçiyor..

Kahramanlar

İster asker olsun, ister olmasın kiminle konuşursanız konusun, 27 Mayısta bağlayan büyük milli inkılâp hareketinin merkezi Harb Okuludur. Gerçekten de Harb Okulu, 136 yıllık tarihine yaraşır bir asalet ve vekar içinde milli inkılâp hareketinin beşiği olmuştur. İnkılap hareketinden hemen sonra ordu saflarında şerefli vazifelerini alan genç teğmenlerle hâlen Okulun talebesi olan genç Harbiyeliler hem Okullarının tarihine, hem de Türk tarihine şeref ve gurur veren yeni sayfalar ilâve etmişlerdir. Harekâtın plânlayıcıları da bugünün genç Harbiyelilerinin ağabeyleri değil midir? Onlar da o İrfan yuvasından feyz almamışlar mıdır? Marşlarında da belirttikleri gibi "kanla, irfanla kurdukları" bu Cumhuriyeti dışardan gelecek düşmana karşı olduğu kadar içerden, bu Cumhuriyetin devamına ve milletin şeref ve haysiyetine tecavüz edenlere karşı da korumak andı içmemişler inidir? İşte, en genç Harbiyelisinden en yüksek rütbeli Harbiyelisine kadar bütün bir kadro bu içtikleri andı yerine getirmişlerdir. Bu kahramanlar yuvasının tarihini şöyle bir aralamak faydasız olmasa gerektir. Harbiyenin tarihini özet olarak bilmek, milli İnkılâp hareketinin manasını daha iyi kavramaya herhalde yardımcı olacaktır.

Osmanlı Ordusu teşkilatını Avrupa Orduları teşkilâtına benzetmek, Avrupada olduğu gibi orduya subay yetiştiren askeri okullar açmak fikir ve teşebbüsü IH. Selim zamanında başlıyor. Orduyu teşkil eden Yeniçerilerin siyasi ve içtimai cereyanlar, iç savaşlar yüzünden intizam ve inzibatını kaybetmesi, devlet ve memleket için bir kuvvet olmaktan çıkmasına ve hattâ milletin başına bir büyük gaile teşkil etmesine sebep olmuştu. II1 Selimden önce gelen padişahların askeri okullar açarak bilgili subaylar yetiştirme gayreti, Yeniçerilerin şiddetli muhalefetiyle karşılaşmış, beklenen neticeyi verememişti.

1. Mahmudun okur yazar ve bilgili subaylar yetiştirilmesi maksadiyle 1731 de Üsküdarda Toptaşında açtırdığı "Humbarahane" ve "Mühendishane" adlı okullar, ıslah ve devrim kabul etmez Yeniçerilerin ayaklanması üzerine kapatılmak zorunda kalınmış ve böylece bu ilk teşebbüste istenilen netice elde edilememişti.

" III. Selim zamanında "hesap, hikmet, coğrafya fenlerinin intişarı ve harp sanayiinin gelişmeli maksadiyle tophanenin ıslahına ve mühendis subay yetiştirilmesine" karar verilmişti. Bu karar üzerine, III. Selimin "bahariye sayflyesi"nde "Mühendishane-i Sultani" adıyla bir mühendis okulu açıldı. Yıl 1792. İki yıl sonra yeni yapılan bir binaya taşınan ve teşkilatı genişletilen bu okul 1794 de "Mühendishane-i Berri-i Hümayun" adını aldı. İsveç ve Fransadan mütehassıs subaylar öğretmen olarak getirildi.

II. Mahmut zamanımla 1825 yılında artık bir fesat ocağı haline gelen, milletin kuvvetini değil zaafını teşkil eden "Yeniçeri Ocağı" lâğvedildi. Bu, gerçekten büyük bir temizlikti. Bu ocağın yerine "Asakiri Mansure-i Muhammedi" adı verilen bir ordu kuruldu. Ne var ki, kurulan bu ordunun talim ve terbiyesini idare edebilecek işe yarar unsurlar yoktu. Hattâ "asakiri mansure"nin hesap ve yazı işlerini yürütebilecek eleman bulmakta zorluk çekiliyordu. Yeni teşkil edilen ordunun subay ihtiyacı her gün biraz daha kendini hissettiriyordu. O sırada İstanbulda incelemeler yapmakta olan meşhur Moltke, H. Mahmuda orduya subay yetiştirmek için Avrupaya öğrenci gönderilmesi tavsiyesinde bulunmuştu. Bu tavsiye yerindeydi ama koca bir ordunun bütün subay kadrosunu, Avrupaya gönderilerek yetiştirilecek öğrencilerle doldurabilmek İmkânsızdı. n. Mahmud, bu acil ihtiyacı karşılamak için İstanbulda bir okul açılmasını düşünüyordu. Bu işin gerçekleşmesi için Avrupada uzun müddet kalmış "fahri yaverandan hassa Miralayı Namık Bey"in fikir ve görgülerinden istifadeyi uygun buldu. Ayrıca hassa Müşiri Ahmet Fevzi Paşa da bu hususta gerekli yardımlarda bulundu ve 1834 yılında Selimiye Kışlasında "Sübyan Bölükleri" adıyla bir okul açıldı. Bu suretle bugünkü Harb Okulunun ilk temeli. Selimiye Kışlasında açılan "Sübyan Bölükleri" ile atılmış oluyordu. Harb Okulunun ilk şekli, ilkokul öğretimi seviyesini geçmemekteydi. Maçka Kışlasında ayrıca açılan ve bugünkü ortaokula tekabül eden ikinci bir okula, sekiz yıllık "Sübyan Bölüklerini" bitirenlerden zeki ve çalışkan yüz öğrenci seçilerek gönderiliyordu.

Gelişen Okul

Harb Okulunun İlk nâzın Serezli Yusuf Paşazade Kaymakam Mazhar Beydir, İkinci nazır, Hassa ordusu, birinci liva, birinci alay kaymakamı Azmi Bey olmuştur. Okulun başına getirilen üçüncü nazır Selim Satıh Paşa okulun teşkilâtında, Öğretim hayatındı meydana getirdiği yenilik ve değişikliklerle Harb Okulu tarihinde önemli bir yer işgal etmektedir.

1834 yılından 1845 yılı Martına kadar Harb Okulunun, durumu ve öğretim şekli, bütün gayretlere rağmen henüz iptidai bir mahiyet gösteriyordu. Buraya gelen öğrenciler alfabeden başlıyarak uzun yıllar Arabi ve Farisi dersleri almakla vakit geçiriyor, mesleki öğretimin tatbikine önem verilmiyordu. Harb Okulunun Avrupadaki benzerleri haline sokulması zarureti 1844 yılında iyiden iyiye hissedildi. Yapılacak ıslahatın esaslarını tesbit etmek üzere de sadrı esbak Fuad Paşa, Şeyhülislâm Arif Hikmet bey ve Okul Nâzırı Emin Paşadan müteşekkil bir heyet kuruldu. 1845 yılında heyet Harb Okulunun bünyesini ve öğretim şeklini temelden değiştiren ıslahat kararlan aldı. Bu kararlar arasında Harb Okulunun İstanbul, Buna, Edirne ve Manastırda olmak üzere dört yerde açılması, dört sınıflı olması, öğ-

Yuvası

rejimin askeri ve mesleki dersler üzerinden yapılması

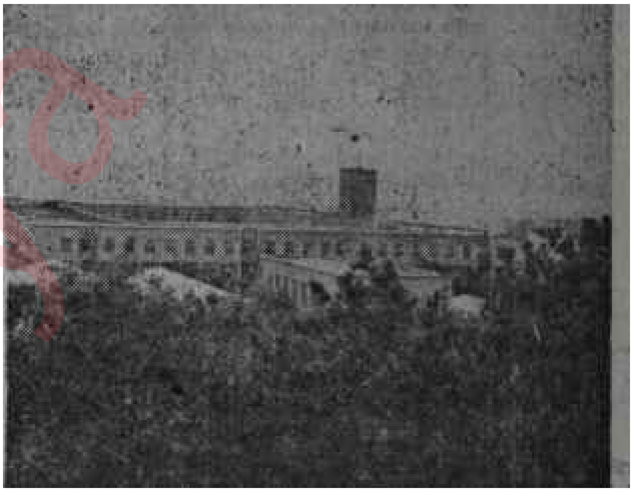
Okuluna hazırlayıcı mahiyette olmak üzere Anadolu ve Rumen ordu bölgelerinde "Askerî İdadi"ler acılması, Avrupada olduğu gibi bizde de kurmay subay yetiştirilmesi için Harb Okulunda iki sınıflı bir Harp Akademisi tahsilinin ihdası vardı. Görülüyor ki, 1845 yılı Türkiyenin askeri maarif tarihinde gerçekten büyük bir kalkınma ve uyanma yılıdır.

Harb Okulunun İstanbulda Pangaltıdaki binasına geçişi. Okulun beşinci nâzırı Rifat Paşa zamanında ve 1847 yılında mümkün olabilmiştir. Rifat Paşa Okulun yeni teşkilât ve öğretim şeklini de düzenliyen bir nazır idi. Harb Okulunun günün icaplarına uygun şekilde ıslahı için zaman zaman çalışmalar yapılmış, öğretim usullerinde ve teşkilâtta değişiklik olmuştur. Okulun 17. nazırı Mustafa Zeki Paşa zamanında (1884) bu çeşit çalışmaların ehemmiyetli bir kısmına rastlanmaktadır. Mustafa Zeki Paşa, "çıkacak subay adedinin keyfiyet ve kemmiyet itibariyle yükseltilmesi"ni teminen Almanyadan Kurmay Binbaşı Fonder Golçun getirtilmesini temin etmiştir. Fonder Golç livalık rütbesi almış, umum askeri okullar müfettişliği ile vazifelendirilmiştir. Golç Paşa Türk Ordusunun gelişmesi ve yükselmesi için büyük gayretler sarfetmiştir.

Günün icaplarına uygun olarak devamlı bir gelişme gösteren Harb Okulunun iç bünyesinde, teşkilât ve kuruluşundaki değişiklikler devam etmiştir. Balkan Harbinde, Birinci Dünya Savaşında, Mütareke yıllarında, İstiklâl Savaşında Okulun aldığı hizmetler Türk askerlik tarihinin şeref sayfalarıdır. Bu yıllarda Okulun teşkilâtında da büyük değişmeler olmuştur. Ama her seferinde "Harbiye ruhu" daima uyanık kalmıştır. İstiklâl Savaşı sırasında ordu subaylarını yetiştiren talimgah, ordu öğretim ve eğitim kurullarının yeniden zamaani İsteklerine göre düzenlenmesi sırasında Harbiye Mektebi bu adı almış 1 Nisan 1923 tarihinden itibaren yeni bir devresi başlamıştır. Okulun bu açılışı o zaman Dışişleri Bakanı olan İnönünün eliyle yapılmıştır. 7 Eylül 1936 tarihinde de, Ankarada yapılan binaya geçerek çalışmalarına devam etmiştir. 1936 yılından beri Ankaradaki bu kartal yuvası Türk Ordusunun subay ihtiyacını karşılamaktadır.

Hürriyet uğrunda

Harb Okulu, bütün teşkilâtıyla taazzuv ettiğinden bu yana dalma hürriyet mücadelesinin bayraktarlığım yapmıştır. Memleketin selâmeti, bekası bu kartal yuvasının daima ön düşüncesi olmuştur. Hiç bir maddi karşılık beklemeden, sadece memleket ve hürriyet sevgisi ile çalışmak bu yuvanın daima hedefi sayılmıştır. İstibdat devrinde -yani son istibdat devri değil, padişahların yarattığı istibdat devrinde padişahların en çekindiği müessese Harb Okula olmuştur. Buna çekinmek de değil korkmak demek daha doğrudur. Bir yandan bu Okulun kıymetini ve ehemmiyetini farkediyorlar, bir yandan da daima kendileri için büyük bir tehlike teşkil edebileceğini düşünüyorlardı. Bu sebeple talimleri tahta ve mekanizmasız tüfeklerle yaptırma yolana gitmişlerdi. Türkçülük hareketi, hürriyet mücadelesi en uygun zemini dalma bu kartal yuvasında bulmuştur. Büyük Atatürkün hürriyet yolundaki mücadeleleri tâ Harb Okulundan başlar. Meşrutiyetin ilânına Harb Okulu yardımcı olmuştur. 81 Mart irtica hareketinde genç Harbiyelilerin İstanbulini suiniyet ve asayişini muhafazadaki hizmetleri unutulamaz.

Hedef: Hürriyet aşkı

Harbiyenin parlıyan süngüsü, hiç bir devirde istibdadın, hürriyetsizliğin, adaletsizliğin, hırsızlığın ve caniliğin miidafiliğini yapmamıştır. Her devirde Harbiyeli ancak bu memleketin hürriyeti, içerdeki ve dışardaki düşmanlarının imhası için çalışmış, daima ileri fikirli, hür düşünceli, kahraman ve asil kalmıştır. Bu, olculun ilk çekirdeğini teşkil eden "Sübyan Mektebi" talebelerinden 27 Mayıs milli inkılâp hareketinin şehidi genç topçu to&manji Ali İhsan Kalmaza kadar uzanan 136 yıllık okul tarihinin her safhasında ve her sayfasında yazılıdır. Sabık iktidarın İstibdat İdaresine karşı da, askerlik şeref ve vekarını misilsiz bir ihtişam içinde muhafaza ederek yükselttiği protestosu bunun en güzel tezahürüdür.

yılmıyacağını, bütün sorumluluğu yüklendiğini bildirdi. Onları da kendilerinden sayıyorlardı. Nöbetçilerden biri bir kaç basamaktık merdivenleri indi, silahını uzattı ve teslim oldu. Öbür nöbetçi, halâ tereddütteydi, direniyordu. Teğmen yeniden emri tekrarladı. O da, sonunda silâhını bırakmağa karar vermiş şekilde merdivenleri indi, önce silâhını uzattı, sonra bir anda geri çekilip ateşe başladı. Tığ gibi genç topçu teğmeni uzun ve yürek paralayan bir "Ah!" çekti ve Posta caddesine boylu boyunca uzanıverdi. Teğmenin birliği derhal mukabil ateşe başladı. Nöbetçi vurulmuştu. Birlik, teğmenlerinin vurulmasına rağmen en küçük dağınıklık göstermedi. Vazifeleri belliydi ve bu vazife mukaddesti. Bir milletin kaderi, sabahın bu erken ve serin saatlerinde tayin edilmek üzereydi. Bu kaderi tayinde kendilerinin yüklendikleri sorumluluğu biliyorlardı, Önce vazife! Hemen binaya girdiler, gereken yerlere el koydular. P.T.T. bütün teşkilâtıyla ve çok kısa bir zamanda Millî Birlik Komitesinin emrine girmişti. Yazık ki, Harbiyenin en gözde talebesi genç topçu teğmeni Ali İhsan Kalmaz şevkle başladığı işin başında şehit olmuştu.

Atılan kurşun sol elini delmiş, sonra o altın gibi pırıl pırıl, aydınlık günler için çarpan yüreğini bulmuş, hür havaları teneffüs edecek körpe ciğerini parçalamış?, sağ köprücük kemiğinde takılmış kalmıştı.

Tek kurban

Türk Ordusu, büyük inkılâp hareketlini en değerli en genç evlâdlarından birini şehid vererek başarmıştı. Teğmen Ali İhsan Kalmaz "severek" gittiği vazifesi başında, doğan günü . göremeden ölmüştü ama o zaten "bugün için doğmuş" değil miydi? Bu acı sonuca kendisini alıştırmamış, hazırlamamış mıydı? Onun için memleket, hürriyet ve vazife aşkı vardı. Bu uğurda ölebilirdi. Gözünü kırpmadan öldü de. O biliyordu ki, inanmıştı ki, gerektiğinde ölürse bu millet hür ve mesut yaşayacaktı. Elbette bu mutlu günleri görmek, milletinin kurtuluş sevincini, mütebessim seyretmek Teğmen Ali İhsan Kalmazın da hakkıydı. Herkes gibi, bütün millet gibi. O, bu günleri göremedi aama bütün milletin sevgilisi olarak yüreklere yerleşti. Gelecek yüzyıllara adı "Hürriyet Kahramanı" olarak geçmek talihine erdi. Bir sembol, bir bayrak oldu. Bu, yaşamaktan da güzel, yaşamaktan da manalı değil midir?

Millî inkılâp hareketinden Uç beş gün önce, Harb Okulunun bahçesinde, ta Kuleli Askeri Lisesinden beri en yakın arkadaşı, sırdaşı, can yoldaşı olan genç bir teğmenle dolaşırken uzun uzun Anıt - Kabire bakmıştı. Dalmış bir hali vardı. Bir süre hiç konuşmamıştı. Başka bir âlemde yaşıyor gibiydi. Sonra arkadaşına dönmüş, sık sık tekrarladığı, çok sevdiği Akifin "Çanakkale Şehltleri"ni ezbere baştan sona okumuştu.

Vurulup tertemiz ' alnından uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna Yûrab, ne güneşler ' batıyor!
Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdad inerek öpse o pâk alnı değer.

Şiiri derin bir şevk içinde okuyup

Tğm. Ali İhsan Kalmaz
Hürriyet uğruna..

bitirdikten sonra da arkadaşına sormuştu: "Herkes tarihe geçebilir mi?" Son günlerde aklı hep bu "tarih" işiyle meşguldü. Arkadaşlarına durup dururken, konu dışı bazı sorular soruyordu. "Herkes" tarihe geçemezdi elbette ama bir teğmen Ali İhsan Kalmaz, hürriyet uğruna gözünü kırpmadan ateşe yüreğini açarsa o "tarih" olurdu. Nitekim oldu da. "Tertemiz" yüreğinden vurularak Posta caddesine boylu boyunca "uzanmış yatan", "bu topraklar için toprağa düşen asker"!, bütün millet bu haftanın sonunda "gökten inen ecdâd"ı ile,birlikte "o pak alnından" öpüyordu.

22 yıl 26 günlük bir ömür

1938 yılının 1 Mayıs günüydü. Bahar bayramıydı. Hava güzeldi. Ispartanın gül bahçelerinden binbir çeşit gül kokusu havayı doldurmuş, aydınlık, içaçıcı bir gün başlamıştı. Ispar.tadakl evlerden birinde bahar bayramı değil ama bir doğum bayramı kutlanıyor, onun heyecanı ile ev halkı koşuşup duruyordu. Bu ev, ayakkabı tamircisi Osman Kalmazın eviydi. Ortahalliden de biraz aşağı durumda bjr aileydiler. Osman Kalmaz, ailesinin geçimini güç halle temin edebiliyordu. Namuslu, dürüst kendi halinde bir adamdı. Büyük meseleleri, hırsları yoktu. Eşi Hatice Kalmaz evine çocuklarına bağlı, kocasının yardımcısı ve desteğiydi. Yanında nur damlası gibi bir oğlan çocuğu yatıyordu. Yorgun, ama mesuttu. İlk çocukları erkek olmuştu. İkincisi de erkekti. Osman Kalmaz da, eşi Hatice Kalmaz da memnundular. "Tanrı yaratanı rızkı ile yaratır"di. 27 Mayıs sabahı Posta caddesinde Türkiyenin hürriyet ve kurtuluş hareketinde şehid düşen genç teğmen, işte tam 22 yıl 26 gün önce hayata gözlerini açan bu fakir aile çocuğuydu.

Küçük Ali İhsan, Kalmaz ailesinin bu ikinci çocuğu, "bol bulamaç" bir yaşamadan uzak, sade, küçük, az kazançlı bir yaşama düzeni içinde büyüdü, serpildi. İlkokula başladığında, babasının kazancına birşeyler katmak gerektiğini anladı. Sokaklarda koşuşan, âvâre bir çocuk değildi. Okuluna gidiyor, sonra macunlu şeker veya gazoz satıp para kazanıyor, getirip babasına veriyor, arkadan evine kapanıp derslerini çalışıyordu. En çok sevdiği şey okumaktı. İlkokulu Ispartada bitirdi. Ortaokulun ikinci sınıfından üçüncü sınıfına geçtiği yıl, tahsil masraflarının ağırlığı aileye iyice yük olmaya başlamıştı. İçinde bulundukları geçim şartları Ali İnsanin tahsile devamını tehlikeye düşürüyordu. Halbuki Ali İhsan okuyacaktı. Okuyacak, adam olacak, neni de önemli bir adam olacaktı. En çok askerliği seviyordu. Subay olmak istiyordu. Ama bunun için en azından ortaokulu da bitirmesi gerekiyordu. Ortaokula bir yıl daha devam etmek imkânları azalınca, o sırada İstanbulda yeni açılan 3. Assubay Hazırlama Ortaokuluna başvurdu. Yıl 1952 idi. Ali İhsan 14 yaşındaydı. Yaşı üçüncü sınıfa devam için küçük bulundu. Ancak ikinci sınıfı yeniden okuması şartiyle okula kabul edilebilecekti. Ali İhsan bir yıllık kaybı göze aldı, okula girdi. Burada da bütün hedefi sınıfının birincisi olmaktı. İşi gücü okumak, çalışmaktı. Üçüncü sınıfa geçtiği zaman, kış ay-

larında buz üzerinde kayarken düştü, ayağı kırıldı. Tedaviden sonra üç aylık hava değişimi ile memleketine döndü. Tek endişesi ayağının imtihanlardan önce düzelmemesiydi. Ya imtihana giremezse? Dersleri de takip edemiyordu. Birincilik hedefine varamıyacaktı. Ama Ali İhsan azimli, kararlı bir çocuktu. Hava değişiminden sonra okula döndüğünde, hayret verici bir süratle kaybettiği zamanı telafi etti. Arkadaşlarını geçmiş, bütün derslerini en iyi şekilde hazırlamıştı. İmtihanlara girdi ve okulu birincilikle bitirdi. Armağan olarak da bir altın saat aldı. Yıl 1954 dü. Ali İhsan assubay olarak değil, subay olarak orduda hizmet etmek istiyordu. Gelecek için büyük tasarıları vardı. Onun için assubaylık yetmiyordu. Assubay Hazırlama Ortaokulunu bitirir bitirmez hemen Kuleli Askeri Lisesine girmek istedi. Ama bir engel çıktı. Askeri Liseye girebilmek için Devlet Ortaokul diploması almak gerekiyordu. Elindeki diplomayla askeri liseye alınması imkânsızdı. 6u işi başarmak Ali İhsan için zor olmadı. Bir kere aklına koyduğunu mutlaka yapardı. Derhal Kandilli Hız Lisesine müracaat etti ve hariçten ortaokul bitirme imtihanlarına girdi. Bir devrede üç sınıf m birden imtihanlarını, şaşılacak bir başarıyla verdi ve 26 Eylül 1954 de Devlet Ortaokul diplomasim aldı. Doğru Kuleli Askeri Lisesine koştu, kaydım yaptırdı. Artık Ali İhsan için dilediği, istediği geleceğin kapıları açılmış sayılırdı. Aşkla, şevkle derslerine sarıldı. Üç yıllık askeri lise tahsili içinde çalışkanlığı, ahlâklılığı, dürüstlüğü ve efendiliğiyle okulun önde gelen talebelerinden oldu. Birinci ve ikinci sınıflarda sınıf birincisi olarak "Başçavuşluk yaptı. Arkadaşları tarafından sayılır, üstleri tarafından sevilir bir gençti.

"Uysal"ın azizliği

Askeri lisenin üçüncü sınıfına geçen Ali İhsanın bu sınıfta da birinci olmak ilk hedefiydi. Onun için başka dereceler düşünülemezdi bile. Bütün derslerine, bilhassa fen derslerine çok düşkündü. Edebiyat öğretmenleri Sermet Sami Uysalın bir azizliği Ali İhsanı sınıf ikincisi yaptı. Üçüncü sınıfta "başçavuş" değil de "üstçavuş" olabildi. Şu var ki, ikincilik ikiyüz kişilik bir sınıf içindeydi. Mesele o kadar basit sayılmazdı. Üstelik Ali İhsan rakibinden pek geri de değildi. Sınıf birincisi ile arasında sadece ve sadece bir not fark vardı. Sermet Sami Uysalın bir numara az vermesi Ali İhsanı ikinciliğe düşürmüştü.. Derste "Beliğ söz bilmeyiz amma bizim de iz'anımız vardır" mısranın açıklamasını yaparken Uysal "beliğ"in "evet" manasına geldiğini söylemişti. Ali İhsan, başka bir edebiyat öğretmenlerinden -Kaya Canbu mısraın açıklanmasını istedi. Kaya Can "beliğ"in bu mısrada "güzel" anlamına geldiğini söyledi. Bu açıklama mısraın anlamına elbette daha uygun düşüyordu. Sermet Sami Uysal, kendi yaptığı açıklamanın başka bir edebiyat öğretmeninden sorulmuş olmasına kızmıştı. Ali İhsana hakkından bir numara az verdi. Böylece Ali İhsan sınıf ikincisi oldu.

1957 yılı yaz döneminde Kuleli Askeri Lisesini pekiyi derece ile bitirdi. Kimya dersinin birincisi olmuştu. Parker marka bir dolma kalemle kurşun kalem armağanı aldı.

"Ölmeyen aşk"

1956 yılının Nisan ayında bahar çiçekleriyle birlikte Kuleli Askeri Lisesinin 2. sınıfında talebe olan 13 yaşında genç ve yakışıklı Ali İhsan Kalmazın yüreğinde bir de aşk çiçekleniyordu. Bir iki arkadaşı ile birlikte Kuçüksuya gezmeğe gitmişlerdi. Orada boyu boyuna, yaşı yaşına uygun, esmer ve güzel bir genç kızla başlayan arkadaşlıkları Ali İhsan Kalmazın hayatında önemli bir yer işgal edecekti. Kısa zamanda *genç* kızla genç askeri lise talebesi arasındaki bağlar kuvvetlendi. Birbirlerini gerçekten, gün geçtikçe daha çok sevdiklerini anlıyorlardı. Haftada iki gün muntazaman mektuplaşıyorlardı. Her mektup bir öncekinden daha ateşli ifadelerle bezeniyordu. Hafta izinlerinde buluşup, el ele tutuşuyorlar, İstanbulda geziyorlar, ikisi de yeniden ateşlenmiş bir yürekle ayrılıyorlardı. İki genç arasındaki bu bağ 18 yasın başlarda estirdiği "kavak yelleri"ne hiç de benzemiyordu. Nitekim geçen zaman da ciddi, samimi ve halis bir aşk bağım teyit ediyordu. Ali İhsan Kalmaz Kuleli Askeri Lisesini bitirip Harb Okuluna geldikten sonra da bu aşk devam etti. Mektuplar gene muntazaman gelip gidiyor, görüşme imkânları olmadığı için sayfalar her mektupta biraz daha fazlalasıyordu. On sayfayı aşan mektuplar yazıldığı halde genç Harbiyeli de, Lâlelili genç kız da içlerini, birbirlerine karşı duydukları derin sevgiyi yeleri kadar anlatamadıklarım sanıyorlardı. Derde kurulacak mesut yuvalarının hayâli ikisini de şimdiden sarhoş etmiş gibiydi. Genç Harbiyeli için mesele o kadar ciddi idi ki bu münasebeti ailesine de açtı. Kendi halinde, sakin ve muhafazakâr bir kadın olan annesi oğlunu çok seviyordu. Anadolu kadınına has temkin onda da vardı. "İstanbullu" onun gözünde bir başka türlü kişiydi. Hele "İstanbul kızı" onu korkutuyordu. Hayatı, yaşaması, çevresi elbette Hatice hanımın görüşlerine tesir edecekti. O, her ana gibi oğlunu "kendi elcagzı ile, soyunu sopunu iyi 'bildikleri, hanım hanımcık bir memleketlisi" ile evlendirmek istiyordu. Bu

Tğm. Kalmaz 30 Ağustos Töreninde

Çalışkan bir asker

düşüncelerle oğlunun fikrine karşı çıkmıştı. Genç Harbiyeli annesini çok seviyordu. Ama Lalelili sevgilisini de unutamıyordu. Münasebetlerini, her iki ailenin de bilgisi altında, "meşru" laştıracak mahiyetteki teşebbüsü bu suretle yarım kalmıştı. Ama "Lalelili sevgili" onun içinde daima yaşıyordu Yasayacaktı. Kimbilir, belki ilerde daha müsait bir zamanda isteğine ulaşabilirdi.

Dört yıldır "Lâlelili sevgili'den gelen mektuplar itina ile saklanıyordu. Bu mektuplar hâlâ şehid teğmenin çok yakın arkadaşlarından birinin Siverekteki evinde muhafaza edilmektedir.

Son rüya

1957 yılında Harb Okuluna gelen Ali İhsan Kalmaz, 30 Ağustos 1909 da Topçu Asteğmeni olarak mezun oldu. Diplomasının derecesi gene "Pekiyi" idi. Devresinin beşincisi sınıfının ikincisiydi. (959-2) 28 Şubat 1960 da Teğmen oldu, Harb Okulu Öğrenci Alayı Teşkilâtında 1. Tabur Komutanlığı yapıyordu. 26 Haziranda tatile girecekler, memleketi olan Ispartaya gidecek, anasına, babasına kardeşlerine kavuşacaktı. 26 Eylülde de Polatlıdaki Topçu Temel Kursuna başlıyacaktı. Bütün dileği kurmay olmaktı. Genç Top. Tğm. Ali İhsan Kalmaz, kurmay olacak, yabancı ülkelere gidecek, görecek, öğrenecek, iyi bir komutan olarak orduda hizmet görecekti. Kendi gayretiyle Fransızca öğrenmişti. Bir yıldan beri de ingilizceye çalışıyordu. Arzusu daima yükselmekti. Çalışmak, okumak ve hizmet etmek.. Onun tek düşüncesi buydu Güzel konuşurdu. Kulelide ve Harb Okulunda milli bayramlarda daima o söz alırdı.

İyi ve mert bir askerdi. Çok neşeliydi: Bu neşesini çevresine de yaymasını bilirdi. Konuşur, güler, güldürürdü. 21 Mayıstaki Harbiye yürüyüşünden sonra, neden bilinmez, üzerine birden bire bir durgunluk çökmüştü. Çevresinden kaçan bir hâli vardı. Ancak en yakın bir iki arkadaşı ile, o da çok az olmak kaydiyle konuşuyordu. Kuleliden beri içtikleri su ayrı gitmeyen en yakın arkadaşı onun bu durgunluğunu farkediyordu. Soruyordu da. İnandırıcı bir cevap alamıyordu. Teğmen Ali İhsan Kalmaz 21 Mayısa kadar "ölüm" sözünü ağzına almayan, böyle bir şeyi düşünmeyen elbette haklı olarak düşünmiyen bir gençti. Ama şimdi sık sık "ölüm"den söz açıyordu. Bir "ölüm" düşüncesi onu devamlı olarak meşgul ediyordu. Bu yadırganacak bir haldi. 23 Mayıs gecesi gördüğü bir rüyayı "sırdaş"ına ertesi sabah anlattığında, iyice kuşkulu bir hali vardı Rüyasında birisi kendisine iki ip uzatmıştı. İplerden biri kısa, biri uzundu. "Acaba ne demek bu?" diye soruyordu arkadaşına. Bu rüyayı nasıl tâbir etmek gerekirdi? Arkadaşı birşey söylemedi. O, kendi rüyasını bizzat tâbire çalıştı. "Bizde" dedi "ip yola delâlet eder. Demek önümde biri uzun, biri kısa iki yol var."

Rüya bir manasıyla, 27 Mayıs sabahı saat dört" sularında gerçekleşmiş oldu. Anlaşılan tığ gibi genç topçu teğmeni kendisine rüyasında uzatılan iplerden "kısa"sma uzanmıştı ki. 22 yıl 26 günlük hayatı o sabah bir kör kurşunla sönüverdi.

Yuvaya dönüş

07 Mayıs öğle vakti, her şey tekrar normale avdet etti. Harb Okulunun genç kahramanları bir eksiğiyle muntazam gruplar halinde yuvalarına dönmeğe başladılar. O gün ders yapılmadı. Zira öğrencilerin büyük bir kısmının şehir içinde nöbet vazifeleri vardı. Harbiyelilere verilen mermiler geri alındı. Yalnız vazifeliler silâhla mücehhezdiler. Saat 15.50 de çalan boruya rağmen kimse dışarı çıkmak istemiyordu. Hepsinde sılasına kavuşan insanların sevinci vardı. Hepsi sanki yeniden doğmuş gibiydiler. Yuvalarında kendilerini mesut hissediyorlardı.

Saat 18 ya doğru harici kıyafet değiştirilmiş, yerine dahili elbiseler giyilmişti. Harb Okulunda her şey normaldi. Ancak onları yeni vazifeler beklemekteydi. Nitekim bir müddet sonra kumandanlığın peşpeşe gelen emirleriyle yeni vazifelerini almağa başladılar. En mühim ve kutsi vazife kahramanlar yatağı Harb Okulunu muhafaza altında tutmaktı.

Okulun emniyeti için tertibat alınması pek güç olmadı. Genç Harbi» velilerin ve teğmen ağabeylerin yardımıyla bu iş kolayca başarıldı. Bu emniyet tertibatı ilk gün şöyle alındı: Evvelâ bütün taburlar sırayla nöbet tuttular. Harb Okuluna gelen ve alt yol tabir edilen kısımdan tâ Dikmen sırtlarına kadar uzanan geniş bir kuşak içinde alınan tertibat sol tarafta Tank taburuna kadar uzanıyordu. Okulun arka kısımlarına Yedek Subay Okulu Öğrencileri yerleştirildi. Giriş yolunda ise daha sıkı muhafaza tertibatı alınmıştı. Heybetli tanklar bu kısımdaydılar. Tankların etrafını dahili kıyafetli ve makineli tabancalı Harb Okulu öğrencileri dolduruyordu.

Dışarıdaki emniyet tertibatı tamam olunca iş içeriye kaldı. İçeride manzara bir hayli eğlenceli mahiyet arzediyordu. Zira sakıt iktidarın müntesiplerini muhafaza etmek ve kendilerine gereken ihtimamı göstermek için Harbiyeliler âdete birbirleriyle yarış ediyorlardı! Ne var ki Okul Kumandanlığı buna da bir çare bulmakta gecikmedi. Nöbetler sıklaştırıldı ve her Hârbiyelinin vazife duygusuna hürmet edildi. İlk gün nöbetler geceli gündüzlü devam ediyordu, Nöbet süreleri dört saatti.

Ertesi gün

98 Mayıs günü saat 0 da çalan kalk borusuyla bütün Harbiye ayaktaydı. Karşılıklı şakalaşmalar ve temizlik işleriyle saat 7 bulundu. Hep birlikte kahvaltıya inildi. Kahvaltı çay, peynir, zeytin ve yumurtadan ihanetti. Saat 8 de dershanelere girildi. Ancak vazifeli öğretmenlerin çoğu daha mühim işlerin başındaydılar. Pek tabii olarak dersler boş geçti. Ancak Harbiyeliler bu boş saatleri de kıymetlendirmesini bildiler. Dershanelerde birbirlerine harekât hakkında malûmat verdiler. Dikkati çeken bir husus da Harb Okulu içinde hiç bir. taşkınlık alametine rastlanmamış olmasıydı. Her öğrenci üzerine düşen vazifeyi kemali ciddiyetle ifa ediyor üstlerinin yeni emirlerine intizar ediyordu. Okul Kumandanı Albay Mücteba Özdenin de ifade ettiği gibi Harbiye tarihi rolünü tam manasıyla askerce oynamakta devam ediyordu. ,

O haftanın sonundaki cumartesi günü Harbiyeliler için bir hayli hareketli ve bereketli oldu. Harb Okulunun önü bir hayli kalabalıktı. Bu kalabalığın büyük bir kısmını yerli ve yabancı basın mensupları, film operatörleri, televizyon muhabirleri teşkil ediyordu. O gün bir bölük Harbiyeli basın mensupları önünde bir bir gösteri yürüyüşü yaptılar. Yürüyüşten önce Harb Okulu Kumandanı Albay Mücteba Özden bölüğü teftiş etti. Genç Harbiyelilerin hatırını sordu. Verilen cevapta erkekçe, mert bir eda mevcuttu.

"— Sağol"

Bu kelimede çok şeyler gizliydi; Onlar kumandanlarına artık bambaşka hislerle bağlıydılar. Kumandanları onlarla ayni hatlarda kahramanca çarpışmış, onları memleketin istikbalinde tarihi bir rol oynamağa teşvik etmişti.

Yürüyüş Harb Okulu bandosunun refakatinde Okulun bahçesi İçinde yapıldı. Bütün hareketlerin başlangıç noktası Harb Okulu önünde bulunan Atatürk büstüydü. Genç Harbiyeliler basın mensuplarının takdirkâr nazarları altında bir kaç defa Atanın büstünü tavaf ettiler ve sonra kapılarında yağız nöbetçilerin beklediği Okulun içine dahil oldular.

Ertesi gün mutlu bir bayram idrak edilecekti. Harbiyeliler sayesinde Türk milleti bu bayramı bir "Çifte Bayram" halinde kutladı.

Ziraat

Demagojiye paydos

Geçen hafta boyunca Muvakkat Hükümetin üç Bakanı kafa kafaya vermişler, yeni idarenin karşılaştığı İlk önemli iktisadi meseleyi hallet meye uğraşıyorlardı Kanunlar, Toprak Ofisinin hububat alış fiyatlarının her yıl en geç 15 Haziranda ilan edilmesini şart koşmuştu. Bu durumda, yeni Hükümetin alması gereken ilk İktisadi karar hububat fiyatları hakkında olacaktı- Devlet Bakanı Şefik İnan Maliye Bakanı Ekrem Alican ve Ticaret Bakam Cihat Eren, meseleyi Bakanlıklarının ve Toprak Ofisin eksperleriyle etraflı bir şekilde inceledikten sonra, Hükümete müşterek tekliflerini getirdiler.

Bir kere teklifin getirilişi bile, yeni Hükümetin ne kadar demokratik ve ne kadar medeni usullerle çalıştığını ortaya koyuyordu. Evvel idare zamanında iktisadi kararlar, Menderes - Zorlu mihveri tarafın dan kapalı kapılar ardında alınır, ondan sonra Başbakanlığın meşhut motosikletçisi, şöhretşiar Ahmet Salih Korurun himmetiyle kaleme alınmış bir kararnameyi içinde ne yazıldığından haberdar olmayan Bakanlara, imzalanmak üzere götürürdü. D.P. devrinde Bakanlar Kurulu diye bir organ yoktu. Yeni Hükümetin ilk işlerinden biri ise, Bakanlar Kurulunu tekrar ihdas etmek olmuş, müşterek çalışma usulü tekrar kurulunca da neidüğü belirsiz Koordinasyon Bakanlığına hiç bir lüzum kalmamıştı. Yeni Hükümetin bu kararı alırken Deri sürdüğü mucip sebep, koordinasyon işinin bizzat Bakanlar Kurulu tarafından yapıldığı idi Nitekim, hububat fiatlarının tesbiti meselesi yeni Hükümetin ne kadar doğru hareket ettiğini gösteren ilk işaret oldu.

Cesaret

Yeni Hükümette iktisadi işlerden mesul üç Bakanın yaptıkları incelemeler sonunda vardıkları ka naat şuydu: Geçen yılki rekolteden 620 ben ton mahsûl idrak edilmişti. Bu sene ise havaların iyi gitmesi sayesinde mahsûlün 1 milyon tonu bulacağı ümit ediliyordu. Bu durumda, bugünkü hububat fiyatlarıyla alım kampanyasına girildiği takdirde Toprak Mahsulleri Ofisinin köylüye Ödeyeceği miktar yarım milyar liraya bâlig olacaktı. Bu muazzam bir meblâğdı. Fiyatlarda en ufak bir artış yapılmasa bile, bu suretle köylünün eline geçen senekine nisbetle hemen hemen bir misline yakın miktarda

Cihat İren
Dosdoğru bir adam

fazla bir iştira kudreti geçecekti. Bu iştira kudretinin istihsalde karşılığı bulunmakla beraber, köylünün talebinin bir kısmının kısa bir devre için de olsa enflâsyoncu bir tazyik yapması ihtimali yok değildi. Fakat, bunun yanısıra köylünün artan talebinin bilhassa mensucat sanayiinde rastlanan durgunluğu giderebileceği ve dışarıya buğday ihracı imkanlarının artması sayesinde döviz imkan . larımızın da artacağı ve bu suretle enflasyonist olmayan bir gelişmenin istihsâl alanında bir süre sonra vuku bulabileceği de kuvvetle söylenebilirdi

Fakat üç Bakanın üzerinde yüzde yüz anlaştıkları nokta, hububat fiyatlarına asta zam yapılmaması oldu İren, Alican ve İnan iktisadi gelişmenin enflâsyoncu metodlarla yürütülemeyeceği hususunda mutabıktılar. Oysa ki hububat fiyatlarına yapılacak bir sanı enflasyonu şimdiye kadar görülmemiş bir şekilde hızlandıracaktı. Esasen geçen Mart ortalarında İstanbul genel fiyat endeksinde bir evvelki aya nisbetle %7 nisbetinde bir araş göze çarpmış ve gerek Maliye Bakanlığı eksperleri gerek iktisadi istikrar progamının artık ciddiyetle tatbik edildiginden şüpheye düşmeğe başlayan Amerikan iktisadi Misyonu mensupları bundan ziyadesiyle endişeye kapılmışlardı Hersey demagoglar demagogu Men deresin, zorlu Dışişleri Bakanının zorlamasıyla iktisadi istikrar programını bir kenara bırakıp tekrar atabildiğine rey avcılığına koşulacağım gösteriyordu. Gerçekten ' Menderes düşmesinin arifesinde hububat fiyatlarına 20 kuruş sam yapmak niyetinde olduğunu gizlemiyordu. Bu suretin- köylünün ağzına bir parmak bal çalınarak ve Mubalafete kayan Orta ve Dogu Anadolu köylüsü bir defa daha aldatcakti Menderesin Türk, köylüsünün artık bu zamanların seçim zammı olduğunu çok iyi anladığından haberi yoktu. Çünkü köylü, buğdayım zamlı fiyatla «attıktan sonra, pazardaki malların büsbütün ateş pahası olduğunu pekâlâ idrak edebiliyordu. Bu sebepten dolayı, bu seferki aldatmacaya köylünün pabuç bırakması asla beklenemezdi. Köylü bu aldatmacaya pabuç bırakmıyaçaktı ama. yine de olanlar Türk ekonomisine olacaktı. Enflâsyon ve dış tediye sıkıntıları yeniden alabildiğine başlayacak, çak daha radikal kredi tahditleri ve çok daha şedit bir devalüasyon tam bir zaruret haline gelecekti. Bunun ire, memleketin yatıran hacmim geniş ölçüde, düşüreceği şüphesizdi Şu halde iktisadi istikrarı biran önce tesis etmek ve biran önce yatırım hacmimizi yükseltebilecek daha radikal tedbirlere gidebilmek için sadece ve sadece lüzumsuz istihllali teşviş edecek olan yeni bir samda kaçınmak şarttı.

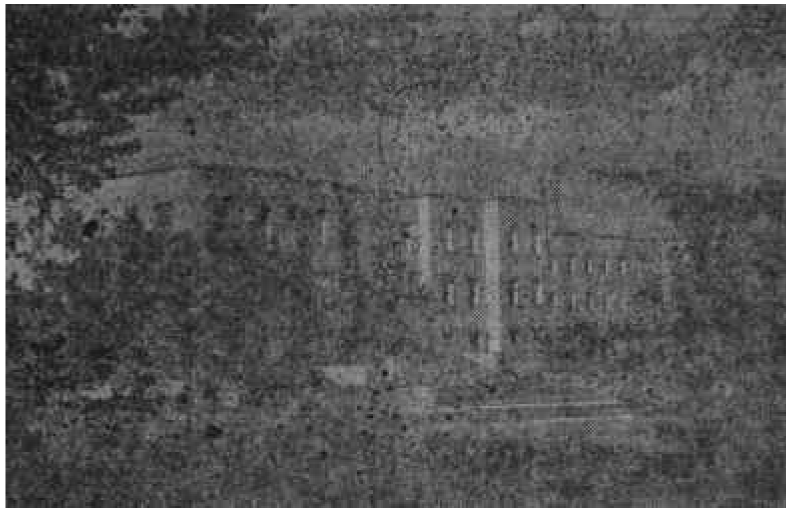
İşte yeni Ticaret Bakanı Cihat İrenin Bakanlar Kuruluna arzettiği teklif bu oldu. Bakanlar Kurulu, bu teklifi derhal kabul etmekten çekinmedi. Çünkü yeni Hükümet, 10 yıl müddetle her tedbiri sırf iktidarda kalmak düşüncesiyle almış olan -kendisini çok kuvvetli sanan fakat aslında çok zayıf ve korkak* D.P. Hükümeti değildi Çünkü, bu kararı alanlar iktisat sahtekârları ve rey avcıları değil sadece ve sadece memleket menfaatini düşünen ilim adamları idi.

Bakanlar Kurulu bu karan aldık-

tan sonra durumu Türk halkına ve Türk köylüsüne duyurmak vazifesi, Toprak Mahsulleri Ofisinin bağlı olduğu Bakanlığın başında bulunan Cihat İrene verildi. Cihat tren ilk işi, Türk basının mümessillerini bir basın konferansına davet etmek oldu. Ayni gün. Bakanlar Kurulunun kararı bütün memleket radyolarından vatandaşın, köylünün ve dünyanın bilgisine ulaştırılıyordu. Cihat tren, Türk köylüsüne alışmadığı bir lisanla hitap ediyordu. Hububat fiyatları arttırılmayacaktı. Buna imkan yoktu. Teni Hükümet işbaşına gelir gelmez Toprak Mahsulleri Ofisinin durumunu esaslı bir tahlile tâbi tutmuş ve bütün Devlet müesseseleri gibi, Toprak Mahsulleri Ofisinin de mali durumunun bir bataklığa döndüğünü, görmüştü. Yeni Hükümet, millette ve Türk köylüsünün bir milli müessese ola nasıl bir batağa saplandığını ve bu bataktan kurtulmanın Türk ekonomisi ve bütün bir milletin istikba li için ne kadar önemli olduğunu anlaması halinde, kendisinden isteneeek fedakârlığa katlanabileceğini pekalâ biliyordu. Cihat tren, Toprak Mahsulleri Ofisinin üçer aylık taksitlere bağlı alarak Merkez Bankasına tam 1 milyar 11 milyon lira borçlu olduğunu, ayrıca 4 milyon liralık dış borç taksitinin önümüzdeki kampanya devresinde ödenmesi gerektiğini, bunlara 34 milyon liralık senevi yatırım masrafının, 96 milyon liralık ithal buğdayı kargılığının ve 71 milyon liralık işletme masraflarının ilâvesi lazım geldiğini izah etti. Cihat İren, ayrıca köylüden fedakarlık istenirken, Devletin de kendi kemerini sıkmaktan geri kalmadığına sözlerine ilave ediyordu. Gerçekten, Ticaret Bakanı, beş aylık kampanya devresinde Ofisin İşletme masraflarında» 11 milyon lira, lüks ve plânsız yatırıra masraflarından ise 13 milyon fire tasarruf yapılacağını bildiriyordu. Nihayet, İren hububat fiyatlarına zam yapılmaması sayesinde, hububat ihraç fiyatlarımızın dünya fiyatları seviyesinde olacağını ve böylelikle Toprak Mahsulleri Ofisinin ihracattan ziyan etmesinin de önleneceğini belirtiyordu. Yeni Hükümetin aldığı kararları halka izah etmesi bu kadarla da bitmedi. Çarşamba günü bu sefer Devlet Bakanı Şefik İnan mikrofonun başına geçerek, alınan kararın sebeblerini açık kalplilikle ve cesaretle Türk halkına tekrar tekrar açıkladı. Bu, 10 yıldır Türkiyede ilk defa rastlanan bir durumdu.

Kemer sıkma

Öte yandan, Maliye Bakanlığında da kemer sıkma esas üzerinden

Toprak Mahsülleri Ofisi

İsrafa Paydos

çalışmalar hummalı bir şekilde devam ediyordu. Gerçi, yeni Maliye Bakam Ekrem Alicanın elindeki dosyaları dibine kadar esaslı surette bizzat etkik edip her mülâhazayı dinlemeden karar vermeme itiyadı âlemin malûmuydu. Alican bu sebebten dolayı, Hazine durumu, Devlet bütçesi, âmme sektörü ve Türkiyenin genel iktisadiyatı hakkında en ince teferruatımı kadar bilgi edinmeden konuşmak istemiyordu. Bu yüzden, durum hakkındaki bilgisi ciltler dolusu kitap yazmasına müsait olduğu hâlde yabancı gazetecileri kabul etmekten kaçmıyor, Türk gazetecilerinin mülakat ve basın toplantısı tekliflerim aile. nazikhane bir şekilde reddediyordu

Fakat sızan haberlere bakılırsa, Alicanın üzerinde durduğu ilk konu, 1960 bütçesinin hakikaten dank bir hâle getirilmesi idi. Menderesin, bir aralık kazanacağım sanıp hazırlandığı seçimlere bir yem olarak atarım düşüncesiyle şişirdiği bu bütçeden 600 milyon Ura civarında bir tasarruf sağlamanın zaruri olduğu söyleniyordu. Hâlen Maliye Bakanlığının eksperleri bu tasarrufun kesin miktarını hakiki varidat tahminlerine göre tesbite uğraşıyorlar, tasarrufların hangi Bakanlık ve dairelerin bütçelerinden yapılabileceği konusu üzerinde çalışıyorlardı. Gerçi nazar! bakımdan doğru olan şey, bütçenin masraf ve bilhassa yatırım fasıllarından tasarrufa gitmektense vergilen arttırmak ve bilhassa zirai gelir vergisini ihdas etmek suretiyle varidatı masraf hacminin seviyesine çıkarmak olacaktı. Aksi hâlde, masraf bütçesinden yapılacak indirmelerin ekonomiyi geriletici ve yatırım hacmini düşürücü bir tesir yaratmasından endişe edilebilirdi. Fakat vergileri arttırmak ve bilhassa zirai gelir vergisi koymak konusu çok daha usun çalışmaları gerektiriyordu. Halbuki, memleketi enflâsyon belâsından kurtarmak İlk hedef ve ilk büyük zaruretti. Çünkü başını almış giden enflâsyon, kalkınmanın önünden kaldırılması gereken ilk engeldi.

Herhalde, İren ve İnandan sonra Alican da konuştuğu zaman, D. P. devrinde kalkınan sadece Menderes ve hempaları olduğunu, millet bir kere daha bütün açıklığıyla anlayacaktı

Silâhsızlanma

Yeni adam

3 Haziran günü Moskova saltıyla saat tam 15,15 de Kremlinde Başyoldaş Krutçefin basın toplantısına fiden yabancı gazeteciler, Sovyet Başbakanının yepyeni bir sürpriziyle karşılattılar. Pariste Zirve Konferansını torpilledikten sonra, başta Amerikalılar olmak Üzere Batıda pek çok kimsenin Politbüroda yeni bir iktidar kavgasını halletmekle meşgul olduğunu sandıkları Bay Krutçef, Batıya yeni bir silahsızlanma plânı teklif ediyordu. Böylelikle, Bay Krutçefin, Kremlinde Stalinci olarak telâkki edilen Suslov'la büyük bir mücadeleye giriştiği, hâttâ bu mücadelede yenilmemek için Zirve Konferansını baltalamak zorunda kaldığı, Komünist Cinin lideri Mao -Tse-tuhg'un da bu mücadelede eski Stalincileri tuttuğu ve Krutçefi gerilemeğe mecbur eden asıl sebebin bu olduğu yolundaki düşüncelerin boşluğu meydana çıkıveriyordu. Gerçi, Mao Tse-tung'un Krutçefin takip ettiği yumuşama siyasetinden pek memnun olmadığı muhakkaktı. Çok sert usûller kullanarak çok hızlı bir iktisadi gelişme hareketine girişmiş olan Mao Tse-tung, dahilde Çin halkına dışardaki Amerikan umacılarının yüzünden bu kadar büyük fedakârlıklara giriştiği telkininde bulunuyordu. Bu sebepten dolayı, kendisini böylesine kıymetli bir delilden mahrum edecek olan yumuşama politikasından elbette ki memnun değildi Fakat Mao, daha çok uzun zaman için Sovyet yardımına muhtaçtı. Bu sebepten dolayı, Kuzeydeki büyük amcasına karşı tesirli bir şekilde kafa tutması beklenemezdi. Böyle olunca. Maonun, Kremlinde sertlik taraftarı olduğu söylenen grubu da kuvvetli bir şekilde teşvik etmesi beklenemezdi. Ni tekim. Krutçefin yeni bir iktidar kavgasında mevkiini kaybetmemek için yumuşama siyasetinden vazgeçmek sorunda kaldığı ve ilk iş olarak da Zirve Konferansım, rakiplerine kendisinin de onlar kadar sert olduğun» göstermek için baltaladığı yolundaki düşünceler S Haziran günü buhar olup gitti. Krutçef, yumuşama siyasetine devam etmek niyetinde olduğunun yeni bir delilini veriyor ve böylelikle Kremlinde olsun, bütün Demirperde gerisinde olsun, tâviz vermek ve önünde gerilemek zorunda kalabileceği bir başka kuvvetin mevcut olmadığım isbat ediyordu.

Başyoldaşın yeni silahsızlanma planı elbette ki sadece bunu ispat etmek gayesiyle yapılmış değildi. Krutçef, ayni zamanda, diğer büyük Batılı Devletlerin silâhsızlanma bahsindeki derslerinden bir miktar ayrılan Fransız plânına bayii yaklaşan bir plân teklif ediyordu. Bu plânla maksadlarından birinin de esasen müstakil bir siyaset gütmek hususundaki niyetleri herkesin malûmu olan General de Gaulle'ü Batılılar cephesinde daha müessir bir hale getlrmek suretiyle, bu cephe içinde yeni münakaşaları ve ayrılıkları tahrik etmek olduğu anlaşılıyordu. Gerçekten, eğer Batılılar, yeni Sovyet plânım ciddi bir müzakere semini olarak kabul etmez de, hemencecik reddederlerse, bunun neticesinde Fransa ile diğerleri aramadaki ihtilâfların artacağı muhakkaktır.

Kratçef

İçinden pazarlıklı

Bay Krutçefin teklif ettiği yeni plân eski Sovyet planından birçok noktalarda ayrılmakta ve ileri bir adım teşkil etmektedir. Bir kere bu yeni planlarıyla Sovyetler, ilk defa olarak, evvelâ silâhsızlanma sonra kontrol sloganından vazgeçmektedirler. Gerçi yeni Sovyet plânı da kontrol bahsinde yeter derecede ileri giden bir plân değildir. Buna rağmen yeni plân, silâhsızlanmanın bütün safhalarında baştan beri bir kontrol mekanizmasının kurulmasını biç degilse prensip olarak kabul etmiş bulunmaktadır.

Yeni plân bundan başka, eskisinin aksine olarak, silahsızlanmaya atom silahlarından başlanmasını *İleri sür*mektedir Halbuki Sovyetler eski planlarında silahsızlanmaya önce klâsik kuvvet ve silahlardan başlanmasını ileri sürmüşlerdi. Bu teklife karşılık, Batılıların ileri sürdükleri itiraz çok kuvvetliydi. Gerçekten Sovyetler esasen klâsik silâh ve birlikler bakımından Batıdan zaten çok üstündüler. silâhsızlanmaya ister klâsik birlik ve silâhlardan, ister atomik birlik ve silâhlardan başlansın, her iki halde de Batının askeri bakımdan Sovyetlerin karşısında zayıf bir durumda kalacaklarında şüphe yoktu. Batının kabul edebileceği herhangi bir silahsızlanma plânının, gerek klâsik birlik ve silâhlarda, gerek atomik birlik ve silâhlarda muvazeneli bir silâhsızlanmayi adım adım derpiş etmesi zarureti ortadadır. İşte, şimdi Sovyetler ilk defa bu yola girilebileceğine dair bir amit vermektedirler. Gerçekten yeni Sovyet silâhsızlanma plânı, eskisini tamamen tersine çevirmiştir. Yeni Sovyet plânında, ilk safhada atom silâhlarını atma vasıtalarının yani stratejik füzelerle stratejik uçakların ortadan kaldırılması talep edilmekte, klâsik birlik ve silâhların ortadan kaldırılmasına ise ancak ikinci safhada başlanması teklif edilmektedir. Sovyetlerin, füzelerin ve stratejik uçakların ortadan kaldırılması teklifinin yanısıra Batıdan istedikleri tâviz ise. denizaşırı üslerin tahliyesi ve tasfiyesidir. Gerçi, Sovyetlerin bu yeni teklifi de Batının riayet etmek zorunda olduğu muvazene prensibine tamamen uygun düşmemektedir. Çünkü eğer Batı bu yeni teklifi kabul edecek olursa, bugünkü askeri çıkmazı yaratan atom kuvvetini elinden çıkarmış Vs Sovyetlerin muazzam klâsik birlik ve silâhlan karşısında çok zayıf vaziyete düşmüş olacaktır. Demek ki iki tarafın da üzerinde uzlaşabilecekleri bir esas bulabilmek için, Sovyetlerin klâsik birlik ve silahların indirilmesine de birinci safhadan itibaren bağlanmasına razı olmaları gerekecektir.

Herhalde Sovyetler 1946 den beri ilk defa olarak, üzerinde durulmağa değer ve demagojik olarak tavali edilemeyecek bir plân ortaya atmışlardır. Bu suretle, yeni plânın Sovyet arazisi üzerinde keşif uçuşları yapan U-2 1er meselesi sırasında Başkan Eisenhower'in tekrar ileri sürdüğü "açık semalar" teklifinin Birletmiş Milletler üyelerinin büyük çoğunluğu üzerinde yaşattığı mftsbet

tesiri de bir dereceye kadar karşılaması muhtemeldir.

Bay Krutçef, silahsızlanma meseleşinde dialogu tekrar başlatmıştır. Fakat, Başyoldaşın bilmesi gereken bir nokta da, Batıyı kontrol konusunda olsun silahsızlanmanın atomik »a klasik silahlar bakımından muvazeneli olması hususunda olsun tatmin olmadıkça, tamamen haklı olarak görünmesine imkan olmayacaktır.

Japonya

Yine gençler

Geçen haftanın ortalarında 15 bin üniversite talebesi Japon Başbakanı Kişi'nin resmi ikametgâhınla önündeki polis barajını asıyor, parmaklıklan yıkıyor, İkametgâhın bahçesi içindeki polisleri de kaçırdıktan sonra, orada bulduğu arabaları paramparça ediyordu. Folla, gençlerin içeri girmelerini güçlükle önleyebillmişti.

İşin aslında, Japon talebelerinin Koreli ve Türk arkadaşlarından ilham aldıkları söylenemezdi. Çünkü Japonyada bir demokrasi mücadelesi yoktu. Demokrasi, bütün müesseselleri ve ana hürriyetlerle birlikte yerli yerindeydi. Hattâ Japon gençlerinin parlömanter demokrasiye riayet eden meşru bir hükümeti devirmek için sokaklara dökülmelerini makûl karşılamak bile mümkün değildi. Japon gençlerinin, hükümetin beğenmedikleri fiillerine karşı istedikleri gibi protestoda bulunmaları, bu maksatla açık hava toplantıları tertiplemeleri şüphesiz en tabii haklarıydı. Ama meşru demokratik müesseselere hürmetkar bir Başbakanı devirmek için, onun resmi ikametgahına saldırmaları da hiç şüphesiz cala görülemezdi. Vaktiyle Amerikaya karşı açılsa savaşın bellibaşlı idarecilerinden olmasına ve eski emperyalist mazisine rağmen Kişi'nin bugün artık bu maziye aut çevirdiğini söylemek için ortada birçok ciddi sebepler de mevcuttu. O kadar ki Başbakanın ikametgahına saldırmakla kanuna karşı gelmiş olan Üniversite talebelerine polis ateş açmak lüzumunu hissetmemişti. Çünkü bu kadar ciddi olaylara rağmen, asayişi iade etmenin silâh kullanılmasını gerektirmediğini hükümet pekâlâ takdir ediyordu. Pekçok polis dayak yedi. Fakat, ne idarecilerin ne de polislerin aklına tabancalarını ve kılıçlarım kullanmak gelmedi.

Başbakan Kişi'nin ikametgâhının bahçesini harap eden ünlversitelilerin isteği, yeni imzalanan Japon - Amerikan ittifakının Japon Dieti -Meclis- tarafından tasdik edilmesini önlemek idi Japon üniversitelerinde Sosyalist Partisi çok tutuluyordu. Sosyalist Partisi ise, Japonyanın nötralist bir siyaset takip etmesine taraftardı. Bu taraftarlığın Hür Dünyanın bugün içinde bulunduğu şartlar bakımından akıllıca bir hareket olduğunu söylemek kolay değildi. Japonya, Sovyetlerin bir üçüncü dünya harbi çıkarlarını önlemekte, Amerikaya verdiği deniz vs hava üsleriyle pek önemli bir vazife ifa ediyordu. Halbuki, Japonya nötralist olursa bundan as kendi emniyeti, ne de Hür Dünyanın emniyeti bakımından hiçbir şey kazanmayacaktı.

Hafta sonuna doğru, 'Tke'ın ziyaretim İstemiyoruz", "Mahut andlaşmayı yırtın", "Kişi defolsun" saynalarıyla tekrar nümayiş yapan talebeler, yine polislerle dövüşlüler, beş ağır yarak kaydedildi. Polis 16 kişiyi tevkif etti. Fakat nümayişler dinmek bilmiyordu. Öte yandan Başbakan Kişi, yeni Japon - Amerikan İttifakım illa ki Dietten geçirmek kararındaydı. Diet müzakereleri hararetle devam ediyordu. Hafta sonunda Sosyalist Partisinin 150 mebusu toptan Diet üyeliğinden istifalarını verdiler. Bu karan derhal toplanan Sosyalist Partisi Büyük Kongresi ittifakla tasvip ederken büyük işçi konfederasyonu Sohyo da, milli grev kararını ilan ediyordu. Amerikan askerlerinin 15 yıldır yaptıkları şımarıklıklar, maalesef? neticesini vermeğe başlamıştı.

KADIN

Sosyal Hayat

Yaşamak zordu

27 Mayıs 1960 demek, artık kalem* lerinizi elimize aldığınız zaman, takılmadan, "acaba"lara düşmeden, söylemek istediklerimizi açıkça söyleyebileceğimiz günlerin başlaman demek. Şimdi artık rahatça, Türk kadınının, hele şu son yıllarda, soluk aldırmayacak derecede artan çilesinden söz açabilliriz

Bu çile, günün ışımasıyla başlayan bar çeliydâ. Sabah olup da gözünü açan ana hemen işe başlamaya mecburdu. Vazifesi, kocası çocukları, ocağı, memleketi, para çantası ve arzuları arasında bir muvazene kurmak olduğuna göre, en büyük yük onun omuzlarındaydı. Meselâ, önce sabah sofrasını kurması gerekiyordu. O biliyordu ki, bu iş, büyüme çağındaki çocukları için günlük yumurta, süt, peynir, yağ, reçel, bal, kaymak demektir. Ama, sofrasını ancak zeytin ve çayla kurabiliyor, bunu da bulamayacağı günlerin geleceğini düşünerek daha işin basında kasılıp kalıyordu. Zeytin deyip geçmeme gerekiyordu. Bildiğimiz zeytin ekmek bile ateş pahası olmuştu. Sonra evin günlük ihtiyaçları geliyordu. Ne yapıp yapıp öğlenin akşamın aşını kaynatmalıydı. Düşünüyordu. Ne yapmalı da, sofraya et koymadan, kaloriyi tam verebilmeli?" Muslukları külle parlatmak elleri bozuyordu ama, bedavaya geliyordu. Maydanozun kökünü atmayıp çorbaya doğramak demek, maydanoz meselesini bir demetle halletmek demekti. Çünkü, demeti otuz kuruştu. Ucuz değil. Ta çoraplar? Ev halkı ne kadar çok çorap eskitiyor! Babanın çoraplarım küçültüp küçültüp çocuklara yapmak, işi oldukça kolaylaştırıyordu. Böylece baba daima yeni çorap giymiş oluyordu. Böyle olması gerekiyordu elbette. Çünkü içtimai mevki denen bir şey vardı. Kadının elbise meselesi de önemliydi. Kumaşını almak bir dert, terzi parası bir başka dert. En iyisi içinden patron çıkan model mecmualarından alıp, becerebildiği kadar, dikişini kendinin dikmesi oluyordu. Büyüklerin elbiseleri bozulup küçüklere yapılacak, çarşaflara yama vurulacak, rengi atan elbiseler boyanacak... Ne kadar çok, ne kadar vakit alıcı işi vardı evin kadınının. Sonra o, bu sıkıntılardan asabı bozulmuş biri olmaktan kurtulmak, kocan için, dinlenmiş arkadaş bir zevce, çocukları için annelerln en tatlısı olmak mecburiyetindeydi. Bezgin yorgun oluşu evi karartıyordu. Halbuki, ocak yanmasını, tencere kaynamalı, çocuklar gülmeli. kocalar evden gönül rahatlığıyla çıkmalıydılar. Olmuyordu, Koca işinde, aşa. evinde, çocuk oyununda buzursuzdu. Herkes "ah" ederek soruyordu: "BU gidişin sonu ne olacak " Türk kadını hap bu kaygının içinde yaşıyordu. Hep, "Ne oluyoruz, ne olacağız?" sorusu. Çocuklar ne çok şey soruyor, neler öğrenmek istiyorlardı annelerinden.

Dertlerin büyüğü

Sonra, bu ocağını tüttürmek, kocasını çocuklarım ayakta tutabilmek için, gözünü gönlünü bütün medeni haklarına, arzularına, kar şeye kapamış Türk anasının başına, günlerden bir 27 Nisan günü geldi. O bakmaya kıyamadığa evlâtlarını kurşunluyorlardı. Anaları, "Dağlar koyağım gezdim, yiten yavri bulunur mu vay!" diye feryat figan yollara düşüyorlardı. Ne çile! Artık bu kadarı olmaz, bu kadarını yapamazlar sanıyordu.

Dünyanın bütün medeni memleketlerinde kadın kocasının yardımcısı olmaktadır. Ama» onların hiç biri Türk kadınının çilesini çekmemektedir. Onların tatil günleri vardır. Onların medeni ihtiyaçları gözönüne alınmaktadır. Onlar dinlenirler, malar eğlenirler, onlar haklarını ararlar, onlar sözlerini dinletirler... Bu örnekler çoğaltılabilir. Türk kadını, bir Çok şeye göz yumar, bir çok şeyle kahırlanır. Yeni yetişen çocuklarına insan haklarından, hürriyetten bahsederken yutkunur, çocuklar küçük yasta hak yiyici, zalim, alçak ve buna benzeyen sözleri öğrenmesin ister. Çocuklar öğrenmişler— onlara zorlukla bir şeyler açıklamaya çalışır. Sabreder. Türk kadım sabırlıdır. Türk kadını ağır basildir. Türk kadını çilekeştir. Ama Türk kadını ana kadındır. Türk kadını Yemenden bu yana, Balkan Harbinden, İstiklal Savaşından bu yana gelmiş bir anadır.

Yeni ümit

Türk kadını 27 Mayıstan bu yana ışıyıverdi. Yüzü çarşıda, pazarda, sokakta aydınlanıverdi. Artık evlâtları için iyi günler geleceğine inanıyor. Çilesi belki hemen düzelivermeyecek. Zaman lâzım. Ama, atıp çilesini bağrına basıyor artık, "İyi olacak inşaallah" diye düşünüyor. Umutlu artık. Eski bir kalk türküsünde dendiği gibi, "Hürriyet basmalıdır" giydirelim kadınlarıma artık." Basma olsun da bizim olsun. Basma olsun da içinde milletin sevinci, hürriyeti, mutluluğu olsun.

K İ T A P L A R

Hükümdar

*(Niccolo Machiavelli'den çeviren Yusuf Adil Egeli Yıldız Matba*ası, Ankara *1965,* 190 sayfa 500 *kuruş)*

İnsanları idare etmek sanatı üzerine pek çok kitap yazılmıştır. Ama bunların içinde bilhassa bir tanesi vardır ki beş asırdan beri idarecilerin büyük bir kısmının kılavuz kitabı olmuştur. 8u kitabı yazanın adı ise felsefe ile karışık bir şekilde bir idare usulünün adı olmuş, felsefesi tek bir cümlede hülâsa edilmiştir, İnsanoglunun tiyniyetindeki boşlukları, koflukları ortaya koyan bu adamın ismi Makyaveldir. Koyduğu sisteme Makyavelizm denir. Felsefesi İse pek çok tekrarlanan şu cümle ile hülasa edilir: "Gayeye varmak işin her vasıta mübahtır."

19. yüzyılın başından bu yana, Makyavelin prensiplerini benimsemiş pek çok idareci çıkmıştır. Pek çok insan Makyavelin meşhur "gayeye varmak için her vasıta mübahtır" cümlesini kendisine bayrak yapmış, bu fikri temel üstünde türlü haksızlıklara, namussuzluklara göz yummuştur. Hatta pek çok insan, Makyavelin temelini attığı felsefi sistemin tatbikçisi olarak bizzat namussuzluklar yapmış, şahsi gayesine erişebilmek için her şeyi mübah saymış, bu yoldan sivrilmeye çalışmıştır. Tarih, bu çeşit insanlardan başarıya ulaşabilenlerle ulaşamayanların adlarıyle doludur.

Makyavelden sonra *gelen* pek çok yazar, MakyaVeli mahkûm etmeye çalışmıştır. İleri sürülen belâ başlı iddia Makyavelin toplumun ahlakını bozduğudur. Makyavele ve koyduğu düsturlara en fazla çatanlardan, hâttâ yazara "canavar" diyecek kadar ileri gidenlerden birisi, Almanyanın çekirdeğini teşkil eden Prusyanın hükümdarı Büyük Frederiktir. Frederik, daha veliaht iken yandığı Anti-Makyavel adlı kitabında Makyavele ve felsefesine ağır tarizlerde bulunmuştur. Ancak, gene aynı Frederik hükümdar olduğu zaman Makyavelin felsefesini yaptığı, İnsanları idare usullerini tatbik etmekten de kendisini alamamıştır.

1469 yılında İtalyanın Firenze şehrinde doğan Nikola Makyavel .1498 den itibaren bin parçalı bir mozayığı andıran XV. yüzyıl İtalyasının Firenzi Cumhuriyetinde İçişleri ve Savunma sekreteri olarak çalışmaya başlamıştır. 14 senelik devlet hizmeti Makyavele pek çok şey öğretmiştir. 1012 sonlarında Medielesrin Firenzaye tekrar hakim olmaları üzerine Makyavel vazifesinden uzaklaştırılmış, daha sonra zindana atılmış, bilâhare de Toscana hudutlarından dışarı çıkmamak kaydiyle serbest bırakılmıştır.

Geçim sıkıntıları içinde bunalan Makyavel hayatının üst kısmını Firenze yakınlarında bir köy evinde inzivada geçirmiştir. İşte Hükümdar adlı kitap bu inzivada yazılmıştır. Makyavel bu kitabını 1513 den itibaren Firezede hükümdarlık eden Lorenzo de'Mediolve ithaf etmiştir.

Makyavelin kitabı 26 bölümdür. Her bölüm de muhtelif fasıllara ayrılmıştır. Kitabın enteresanlığı hakkında bir fikir verebilmek için bu bölüm başlıklarından bir kaç tanesini okumak yeter. Mesela birinci bölümde Makyavel hükümdarlıkların kaç çeşit olduğunu ve nasıl elde edildiklerini anlatmaktadır. Bu bölümde Makyavelin hükümdara tavsiyesi şu cümlesi ile hülasa edilebilir: "İnsanlar ya okşanmalı veya söndürülmelidir. Zira insanlar hafif zararlardan intikam alırlar, ağır zararlardan ise intikam alacak halleri kalmaz. Bir insana yapılan kötülük öyle olmalıdır ki, intikamından korkmağa yer kalmasın."

Makyavel, kitabının gene aynı bölümünün bir başka yerinde de şöyle der : "Uzak iken görülünce, güçlüklere kolayda çare bulunabilir."

Makyavelin harp hakkındaki düşüncesi ise şudur : "Harp bertaraf edilmez, ancak başkalarına yarayacak şekilde geciktirilmiş olur."

Makyavelin insanları idare etme sanatı hakkında koyduğu kaidelerden biri de şudur : "Kim ki başkasının kudretli olmasına sebeb olur, kendini mahveder. Zira bu kudret, sebeb olan kimsenin ya kuvveti veya mahareti ile meydana gelmiştir. Bunların her ikisi de yeni kudret kazanan için şüpheli ve çekinilecek şeylerdir,"

Fütuhat için Makyavelin ileri sürdüğü usuller ise şunlardır : "Hür yaşamaya alışmış bir şehir, yok edilmek istenmeyince, herhangi başka bir yoldan ziyade, kendi hemşehrileri vasıtasıyla daha kolay elde tutu-

Son ilave ediyor, *"bir ü*lkeye sahip edebilmek için onu yıkmaktan baş--a hiç bir emniyetli yol yoktur. Ve hür yasamaya alışmış bir şehri zaptedip de onu yıkmayan kimse, kendisinin o şehir tarafından yıkıldığını beklemelidir."

Makyavelin yeni nizamlar hakkındaki düşüncesi ise Şudur: "Yani nizamlar sokmağa ön ayak olmak kadar ele alınması güç başarılması şüpheli ye idaresi tehlikeli bir şey bulunmadığı göz önünde tutulmalıdır. Çünkü eski nizamlardan çıkarı olanların hepsi yeni düzeni kuranın düşmanıdır. Yeni düzenden faydalanacak olanların hepsi de onur haretli müdafileridir."

"İnsanlar ya korkudan veya düşmanlıktan fenalık yaparlar" diyen Makyavel "milletllerin tabiatları değişkendir, onları bir şeye inandırmak kolaydır, fakat bu inançta tutmak güçtür" demektedir. Makyavelin zulüm hakkındaki düşüncesi ise sudur : "İyi kullanılmış zulüm, kendini güven altına almak zoru ile bir defada toptan yapılan ve sonra üzerinde ısrar edilmeyen, fakat mümkün olduğu kadar uyruğun iyiliğine çevrilen zulümdür. Fena kullanılmış zulüm ise, başlangıçta az olduğu halde, zamanla sönecek yerde çoğalan zulümdür." "Fenalıklar hap birden yapılmalıdır, ta ki az zaman tadılmak suretiyle acısı az duyulsun, iyilikler de azar azar yapılmalıdır ki, tadına daha iyi varılsın,"

Makyavelin insan tabiatı için koyduğu teşhis ise şudur : "İnsanların tabiatı öyledir ki, kendilerine yapılan iyilikler için olduğu kadar yap» tıkları iyilikler için da bağlılık duyarlar."

Bundan yıllarca önce Haydar Rıfat tarafından Prens adıyla dilimize çevrilen ve hemen tükenen Makyavelin bu meşhur kitabı, ikinci defa 1995 yıkıkla General Yusuf Adil Egeli tarafından İtalyanca aslından tercüme edilmiştir. Hükümdar adıyla piyasaya çıkartılan bu kitap nedense 1955 de pek alıcı bulmamıştır. Zahir o yılların idarecilerinin her birinin takar teker birer Makyavel olmasından olacak. Vakta ki bu baharın basında memleketin üzerinden nisan rüzgarları esmaya başlamıştır. Emekli General Yusuf Adil Egeli, elinde kalmış olan kitapları eski fiyatı olan 3 lira yerine 5 lira olarak yeniden değerlendirmiş ve kitapçılara dağıtmıştır. Şimdi artık Hükümdar, kitapçılarda en çok arana toplar arasına girmiştir. Kapış kapış satılmaktadır. Son on yıldır hangi metotlarla idare edildiğimizi öğrenmek isteyen her şahıs bu kitaptan bir tane satın almaktadır.

T İ Y A T R O

Piyesler

Bir devri kapayan mevsim

1950 - 1960 mevsimi ile beraber, memleketimiz için karanlık bir devir de kapanmış oluyor. Bu devrin karanlığı, son yıllarda, yalnız siyaset ve iktisad alanına değil, fikir ve sanat alanına da çökmüş bulunuyordu. Yalnız resmî, yan resmî tiyatrolar değil, hususi sanat teşekkülleri bile sahnelerine çıkaracakları eserlerin "zülfü yar"a dokunmamasına dikkat etmek mecburiyetini kuvvetle duyuyorlar, millet parasıyla işleyen tahsisatta tiyatrolar ise, sanat endişesinden çok, sabık iktidara hoş görünmek kaygusuna bel bağlamak zorunda kalıyorlardı. Bu kayguya kapılmamak cesaretini gösterebilenlerin, en verimli çağlarında, çeşitli iftiralarla iş ba--ından atıldıklarını gördük.

Sabık iktidara hoş görünmek, biç değilse onu gocundurmamak kaygusu, sanat ye sahne değeri taşıyan telif ve tercüme baza eserlerin sahne ışığına kavuşmasına imkân vermiyor, değersiz unsurların ihtisas kadrolarında yer almasına yol açıyor, en kötüsü, siyasi temayüllerin ve partizanlıkların üstünde kalmam gereken sanatkarları "vatan cephesi" saflarına girmek ve bu sayede iktidarın 'nimet' lerinden faydalanmak hevesine düşürüyordu. Bu hevesi körükleyenler, Devlet sahnelerinde, layık olmadıklarını fiilen isbat ettikler! 'mevkilere yükseldiler, yüksek yevmiyelerle kazançlarını bir misli artırdılar, bol dövizli Avrupa seyahatleri yaptılar ve sanatkar hüviyeti olanları da umumi efkarın en azından sempatisinden mahrum bıraktılar. "Vatan Cephesi" ne kaydolunduklarını mikrofon kasında övünerek ilân etmiş olan bir kasnı opera sanatkarları bu gerçeği, simdi değil, aylarca evvel farketmiş olmalıdırlar.

O karanlık devir, çok şükür, astık kapanmıştır, Şimdi her milli ve sosyal kültür müessesesi gibi Devlet sahnelerimizin de, demokratik prensiplerin ışığı altında, tam bir hürriyet ve eşitlik havası içinde yepyeni bir zihniyetle çalıştırılması, yalnız Ve yalnız sanat gayesine uygun bir tutumla halka hizmet etmesine itina gösterilmesi lazımdır. Bu itinayı, herkesten önce, sonat hayatımıza yeni bir rota çizecek mevkide olan ve siyasî tesirlerden kendilerini korumasını bildiklerini ispat etmiş bulunan gerçek tiyatro adamlarından, gerçek sanatkârlardan bekliyoruz.

Ankara son temsiler

Geçen ay tiyatrolarımızın perdesi, örfi idare mecburiyetleriyle, sık sık kapandı, açıldı ve tekrar kapandı. Şimdi mevsim sonu dolayısıyla, yaz tatiline girmiş bulunan Ankara ve İstanbul sahneleri, buna rağmen yani eserler çıkarmaktan geri kalmadılar.

Ankarada mevsimin son iki yeni eseri, Oda Tiyatrosu ile Üçüncü Tiyatroda verildi. Oda Tiyatrosunda sahneye konulan eser, yeni parlayan bir fransız yazarının, François Billetdoux'nun "Şerefinize" - Çin-Çin - isimli piyesiydi Tunç Yalmanın dilimize çevirdiği, Mahir Canovanın da sahneye koyduğu "Şerefinize" üç kişilik eşhasıyla, herşeyden evvel "mahremiyet" isteyen bir duygu piyesidir. Dünya görüşleri, mizaçları biribirine taban tabana zıt iki insanı kader aynı acı ile birleştiriyor. İtalyan asıllı erkekle İngiliz asıllı kadının eşleri sevişmişler, evi barkı bırakıp gitmişler, bu iki terkedilmiş insanı müşterek dertleriyle başbaşa bırakmışlardır.

İşte bu müşterek dert, unutmak için içilen ve bir perdeden öbürüne gitgide şişe sayıcı artan içki, bu iki insanı farkında elmadan biribirine bağlıyor. Garip, buruk, sevinci ve aydınlığı olmıyan bir bağ bu. Sonunda, bütün çırpınmalarına rağmen, ikisini de ümitsizliğe, sefalete kadar sürükleyen bir bağ, daha doğrusu bir kara alın yazısı.., Billedoux ümitsiz aşkın, kırılmış hayatların, binlercesi yazılmış hikâyesinden birini daha yeni bir "ton" üzerinden seyirciye dinletmek istemiş. Yazarın bunda muvaffak olduğu, eserinin Pariste geçen mevsimdenberi kazandığı başarıdan bellidir. Fakat bizdeki temsilinin aynı başarıya ulaşamadığı da 65 kişilik Oda Tiyatrosunun ilk defa bu eserle boş kalmasından belliydi... Kabahat kimin? Galiba dekoratöründen sanatkârlara kadar Hepsinin. Hiçbiri yazarın vermek istediği havaya, üslûba girememişlerdi. Damrau'ın bütün tavanı ve o mini mini sahnenin kulislerini kaplıyan Etoile meydanı dekoru, Nur Sabuncu ile Nihat Aybarsın da iç yaşamadan ve dolayısıyla inandırıcı cırnaktan uzak oyunları eserin şart koştuğu "mahremiyet"i yaratamamıştı.

"Klinik bir vaka"

Üçüncü Tiyatronun sahneye koyduğu son eser de İtalyan fikir ve sanat adamı Dino Buzzati'nin "Klinik bir Vaka"sı - "Un Caso Clinico" - oldu. Eseri Albert Câmus'nün fransızca adaptasyonundan *Zihni Küçümen* dilimine çevirmişti.

Dino Buzzati

Eseri güme gitti

Ziya Demirelin, doğru bir yorumla sahneye koyduğu, Saim Alpago, Nuri Altınek gibi kuvvetti sanatkârların da başrollerini oynadıkları bu fikir piyesi, bu mevsim hep renkli ve hareketli komedilere sahne olan Üçüncü Tiyatroda umulan ilgiyi görmedi. Bunda mevsim sonuna ve "kapanma" günlerine rastlamasının da büyük tesisi olmuştur. Ama bu değerli eserin uğradığı başarısızlığı daha çok, ele aldığı konunun şuurlu sadeliğinde, hattâ kuruluğunda ve yazarın hiçbir yorum yapmadan yürüttüğü vakanın insana dehşet veren karamsarlığında aramak doğru olur.

Buzzati, "Klinik bir vaka"sıyla insanoğlunun kendi kendisine ve harici âleme karşı özünde taşıdığı samimiyetsizliği, bencilliği ele almış, en kudretli sanılan insanların bile, oynadıkları aynı oyunla, nasıl "tuşa" gelebileceklerini göstermek istemiştir. Eserine konu olarak seçtiği çevre o zalim ve büyük "İş Adamı" çevresi kahramanı piyasayı elinde oynatan bir iş adamı ile hiçbir hastalığı olmıyan bu adamı ölüme kadar götüren modem bir hastahane mekanizmasının üstad mütehassısıdır.

Dünyanın birçok sahnelerinde, çeşitli yorumlarla sahneye konulup oynanmış ve büyük ilgi uyandırmış olan böyle bir fikir piyesinin bizde, mevsim sonunun çeşitli tesirleri ve hâdiseleri arasında, bir az "güme gitmiş" olmasına üzülmemek elden gelmiyor Temenni edilir ki Devlet Tiyatrosu bu dikkate doğar piyesi önümüzdeki mevsim tekrar ele alsın ve onu -havasına da, bünyesine de daha uygun düşecek bir, başka sahnesinde görememiş olanlara seyretmek fırsatım versin.

SPOR

Klüpler

Fenerbahçe

Kürsüdeki ateşin, hatip bütün gücü 1 ile bağırıyor, gözleri şimşek şimşek olmuş, kendisini dinlemekte olan kalabalığa hitap ediyordu: "Sportif kulüpleri soysuzlaşmaktan kurtarmamız lâzım. Burasını siyasî emellerine basamak etmek isteyenlerin aramızda asta yeri yoktur Buna müsade etmeyeceğiz ve teşebbüs edenleride de aramızdan kovacağız

Menleketimizin kalbur üstü kulüp lerinden olan Fenerbahçenini son DERECE fevkalade kongreden önceki günlerde muhalif grubun pazarlık toplantılarından birisinde kongre başkanı bir Demokrat Partili tarafından söylenen bu sözler hayretle karşılanmış, kulüp idaresini ellerine almak arzusunda bulunan kodaman Siyasileri bu derecede tenkid eden ve onları kulüp camiasından kovmayı teklif eden bu hatibin -sabık DP. Kadıköy İlçe Başkanı- partiden kovulmasının yakın olduğu söylentileri dolaşmaya başlamıştı.

Gerçi D.P. li hatibin o gün maksatlı olarak söylemiş olduğu sözlerdeki hakikat payı oldukça fazla idi Durum sadece Fenerbahçede değil hemen her sportif kulübün bünyesin--e ayni idi. D.P. nin sabık liderleri saltanatlarının devamı hususunda sportif kulüplerin mensuplarından det ummuş ve ayni sebeple bu teşekküllerin idari mekanizmalarına D.P. lilerin yerleştirilmesi gayretine girişilmişti.

Fenerbahçede meşhur sabık D.P. Yüksek Haysiyet Divanı Başkam Osman Kavrakoğlu, yıllar yılı renklerine mezhep gibi bağlı San - Lacivertli taraftarları iğfal etmiş, bundan sonra da meşhur gazelhan Ağah Erozan başkanlık makamına kurulmuştu. Kavrakoğlunun zaruri sadece Fenerbahçelilere olmuştu ama, hayatında spor yapmamış -12 muhtelif teşekkülde başkan idi- Erozan. Türk fotbolunda telafisi imkansız kötü bir çığırı açarak bütün diğer kulüpleri de zarara sokmuştu. Futbolculara bol keseden hovardaca dağıtılan transfer ücretleri ve primlerin yarattığı haya futbolcuları şımarttığı gibi kulüp kasalarını da tamtakır hâle getirmişti. Söze, asgari 30.000 lirada* başlayan futbolcular karşısında kulüp idarecilleri şaşırıp kalmışlardı, İstanbuldaki 10 kulübün transfer ücretlerini azami 40.000 lira olarak dondurmaları hep gazelhan Borazanı başlarına musallat ettiği müsibetten bir dereceye kadar kendilerini kurtarmak için alınmış kesin tedbirlerdi.

Beşiklas

Beşiktaş kulübünde de durum ayni idi. Son senelerde Nuri Tuncay ve Enver Kayanın başkanlık mücadelesi Siyah-beyazları uçurumun ta yanma kadar sürüklemişti. Aklı selim sahibi Beşiktaşlılar nihayet geçen yıl elele vermişler, Enver. (Caya hizibini ağır bir yeniliğe uğratarak. Kulüplerini çökmekten kurtardıkları gibi şampiyonluga da yükseltilmişlerdi. Ancak, bu yaştan başkan sabık Çanakkale Milletvekili Nuri Togay dan şuh çalışkan umumi kaptan antrenör ve genç futbolcuların eseri IDI.

Galatasaray

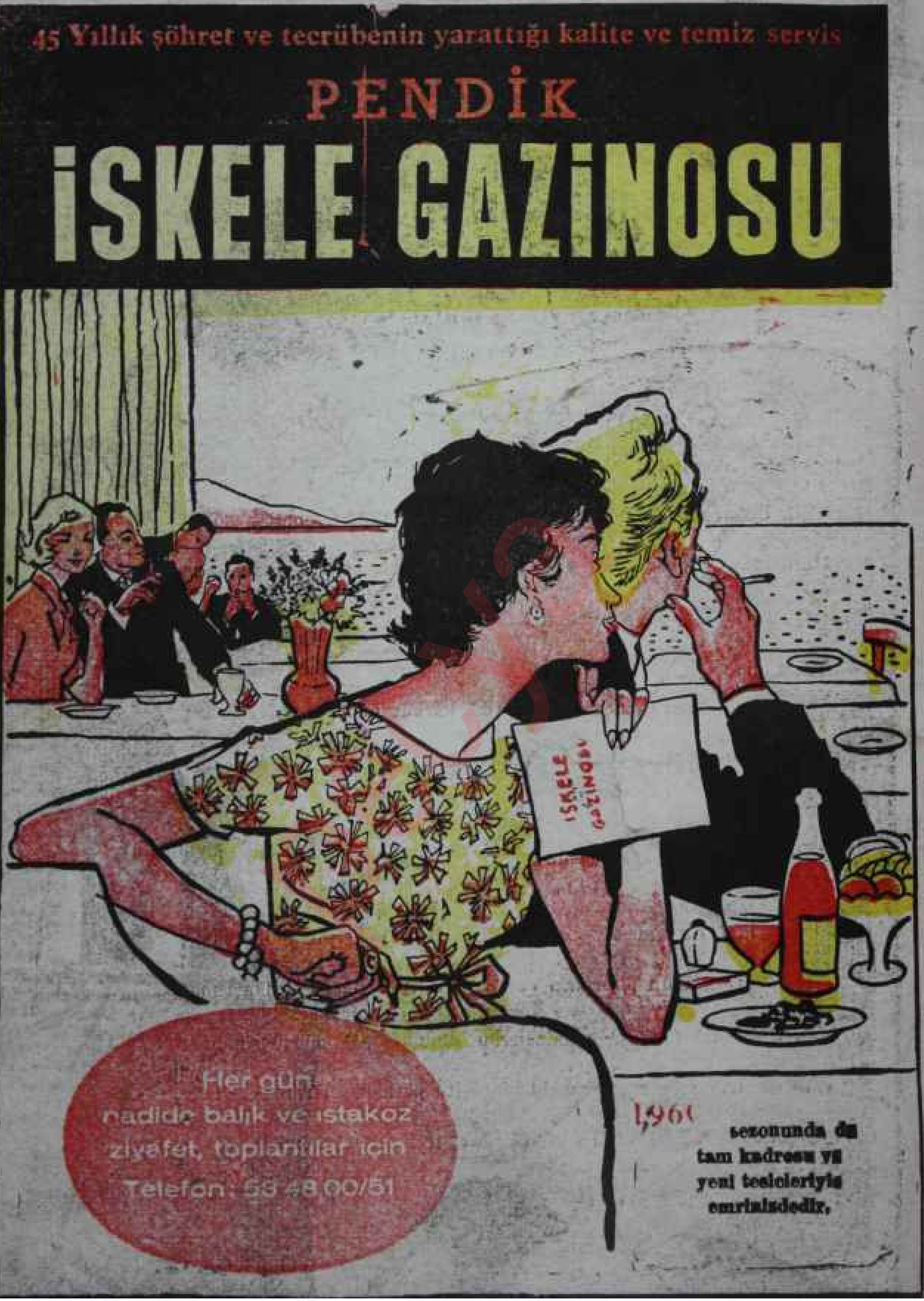
Sadık Giz, Osman Kapanı mücadelesi Galatasaray için daima büyük zararlar doğurmuştu. Sadık Gizin kaprisleri yüzünden "Baba Gündüz" ün kulüpten uzaklaştırılması ile birlikte, şampiyonluk da Sarıkırmızılılardan hayli soğumuştu. Bu olgun camia, tehlikeyi en erken sezen kulüp olmuş, politik nüfus sahibi "göstermelik" başkanlara sırtını çevirerek an büyük şöhreti renk askı olan Refik Selimoglu ve Gündüz Kılıca itibar etmişti...

Öbürleri

Diğer kulüplerimizin de durumu farklı degildi Vefa kulübünden Salahattin Karayavuz (Sabık Trabzon milletvekili), Feriköyde Abdurrahman Yazgan .(D.P. Eminönü İlce II. Bşk) Karagümrükte Sıtkı Yırcalı faal veya fahri başkan olarak bulunuyorlardı İstanbul kulüpleri içinde sadece ikisinin İstanbulspor (Ali Sohtorik) ve Adalet (Erdem İlmen) in başkanları muhalif parti mensubu idi

Halen Fenerbahçede yeni başkanlık için en kuvvetli namzet Hasan Kâmil Sporeldi. Gerek hususi hayatında ve gerekse kulüp camiasında parti veya gurup adamı olmayan Hasan Kamil Sporel (Zeki Rıza Sporelin ağabeysi) mevcut idare heyeti üyeleri arasında başkanlığa en layık olanı idi.

Her şeyin yeni baştan sis alınmakta olduğu bu mutlu devirde sosyal hayatımızın her tarafına nüfuz etmiş olan partizanlığın ortadan kaldırılması mutlak bir zaruretti. Siyasi ideallerinin idame ve gerçeklemesi için sportif cemiyetleri dejenere etmek yolunda olan bu "göstermelik" başkanlardan kurtulmak her kulüp için mutlak bir vazife olmuştu. Kısacası her kulüp artık asıl sahiplerine terkedilmeli idi

45 Yıllık şöhret ve tecrübenin yarattığı kalite ve temiz servis
PENDİK
İSKELE GAZİNOSU
İSKELE GAZİNOSU
Her gün
nadide balık ve ıstakoz
ziyafet, toplantılar için
Telefon: 53 48 00/51
1961
sezonunda da
tam kadrosu ve
yeni tesisleriyle
emrinizdedir.